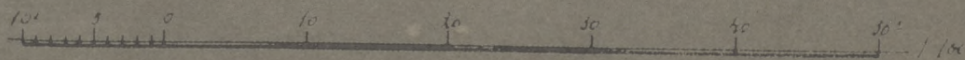

Jānis Krastiņš

Mežaparks

«LATVIJAS
ARHITEKTŪRAS
UN MĀKSLAS
PIEMINEKĻI»

»

L
7

37-2
29

L
7
LATVIJAS DABAS
UN PIEMINEKĻU
AIZSARDZĪBAS BIEDRĪBA

«LATVIJAS
ARHITEKTŪRAS
UN MĀKSLAS PIEMINEKĻI»

J. Krastiņš

Mežaparks

RĪGA «ZINĀTNE»

UDK-p 712(091) (474.3)
Kr 210

030305 6439

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

97.9.545

Redkolēģija:

V. APSĪTIS (atb. red.), I. BATRAGS, S. CIELAVA, J. KRASTIŅŠ,
M. KRAVINSKA (atb. sek.), I. LANCMANIS, J. LEJNIEKS, G. PRIEDE,
O. SPĀRĪTIS

Recenzējis: Dr. arh. J. LEJNIEKS

Autora melnbaltās un krāsu fotogrāfijas,
kā arī grafiskie materiāli no Latvijas Valsts vēstures arhīva

Uz 1. vāka: Ēka Sudrabu Edžus ielā 1. 1902. Frīdrihs Šefels

Prettitulā un titulā: Dvīņuēka Stokholmas ielā 41/43. 1911.
Georgs fon Tīzenhauzens

ISBN 5-7966-1159-3

© Jānis Krastiņš, 1997
© Izdevniecība «Zinātne», 1997

Mežaparks, Keizarmežs, *Kaiserwald*, Царский Лес — viena no Rīgas leģendām, izsenis iemīļota rīdzinieku atpūtas un izklaides vieta. Arī izcilas kvalitātes dzīvestelpa daudzajiem Mežaparka pastāvīgajiem iedzīvotājiem. Dārzu pilsēta, bagāta ar lieliskiem būvmākslas darbiem. Kopš 1983. gada — valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis.

Katrai ielai un ieliņai, katram nostūrim te ir īpaša noskaņa. Pavisam netālu no lielpilsētas burzmas un trokšņa šeit valda cēls miers un klusums. Tā ir dabas un būvmākslas nedalāma vienotība, ko gandrīz simt gadu veidojuši sava laika uzņēmīgākie cilvēki un ievērojamākie arhitekti.

Laika gaitā Mežaparks baudījis gan cilvēku rūpes un mīlestību, gan arī piedzīvojis nevērību un nolaidību, pat ļaunumu. 20. gadsimta sākumā valdošo pārsvarā vācisko garu 20. un 30. gados nomainīja Latvijas intelīgences aura, kam pēc otrā pasaules kara sekoja smags kultūrpārrāvums.

Mežaparks savā ziņā ir tautas likteņspogulis. Te mitinājušies daudzi ievērojami izglītības, kultūras, zinātnes, mākslas, tautsaimniecības, sabiedriskie un politiskie darbinieki: ārsti, arhitekti, inženieri, mūziķi, rakstnieki, skolotāji, mācītāji, direktori, juristi, ģenerāļi, pulkveži, ministri. Arī daudzu citu profesiju pārstāvji, sabiedrībā plaši pazīstami cilvēki.

Sevišķi iespaidīgs ir Mežaparkā dzīvojušo rakstnieku saraksts: Ā. Erss, Ž. Grīva, J. Jaunsudrabiņš, V. Kārklīšs, J. Lācis, V. Lācis, O. Liepiņš, J. Roze, P. Rozītis, R. Rudzītis, A. Sakse, K. Skalbe, R. Skujiņa, J. Sudrabkalns, A. Švābe, R. Valdess, Ē. Vilks u. c. Tur dzīvojis arī filozofs P. Dāle, mūziķi A. Bobkovics, M. Brehmane-Štengele, R. Glāzups, J. Graubiņš, mākslinieki O. Ābols, A. Duburs, A. Dzērvītis, O. Skulme, J. Straume, L. Svemps un vesela virkne citu kultūras un radošo profesiju pārstāvju. Jāpiemin arī mediķi R. Adelheims, P. Kalniņš, E. Paukulis, P. Sņiķeris, R. Sņiķeris,

J. Vilde, juristi H. Apsītis, K. Veitmanis, F. Vesmanis, sabiedriski politiskie darbinieki L. Bolšteins, V. Janums, B. Kalniņš, R. Liepiņš, V. Rubulis u. c. Šo sarakstu, protams, var turpināt. [Daudzi Mežaparka iemītnieki te piedzīvojuši laimīgākos mirkļus savā mūžā, bet, varām mainoties, daudziem te sācies arī viņu Golgatas ceļš. Ko vieni cēlušī kopuši, to citi nodzīvojuši un postījūši.]

Mežaparka iedzīvotāju dzīvesstāsti veidotu apjomīgu kultūrlāni Latvijas vēsturē. Pagaidām no visa tā atrodamī vienīgi fragmenti dažādās publikācijās. Tā ir atsevišķa plašāka pētījuma tēma. Šī ir grāmata par pilsētībūvniecību un arhitektūru, par dārzu pilsētas tapšanu un izaugsmi, par Mežaparka ēkām, to būvēsturi un to autoru daiļradi.

Grāmatas mērķis — iepazīstināt lasītājus ar Mežaparka apbūves īpatnībām un stilistiku sava laika vides veidošanas ideju, paņēmienu un māksliniecisko strāvojumu kontekstā. Darbā aplūkota apbūve pilsētībūvniecības pieminekļa teritorijā, ko aptver Meža prospekts, Ezermalas, Sudrabu Edžus, Glika, Klaipečas un Stendera iela, Visbijas prospekts un Inčukalna iela.

Grāmatā izmantoti Latvijas Valsts Vēstures arhīva, Rīgas Vēstures un Kuģniecības muzeja, Rīgas Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas un Rīgas Galvenās arhitektūras pārvaldes tehniskā arhīva materiāli, kā arī atsevišķu publikāciju dati. Tekstā minēto ēku sākotnējie īpašnieki, būvprojektu apstiprināšanas gads, kurā parasti arī sākās būvdarbi, un projektu autori uzrādīti grāmatas pielikumā. Tajā iekļautas pēc iespējas visas Mežaparka dzīvojamās mājas, izņemot tās, par kurām arhīvu dati nav saglabājušies.

Mežaparks Eiropas pilsēt- būvnieciskajā kontekstā

Mežaparks (vēsturiskais nosaukums — Keizarmežs) ir Eiropā viena no pirmajām 20. gadsimta sākumā populārās dārzu pilsētas jeb pilsētas—dārza idejas realizācijām. Šī ideja dzima 19. gadsimta nogalē Rietumeiropā — vispirms Anglijā un Vācijā un it īpaši izplatījās 20. gadsimta sākumā.

19. gadsimts iegājis vēsturē gan kā industrializācijas, gan zinātnes, gan arī īres namu gadsimts. Īres nami kļuva par galveno apbūves sastāvdaļu pilsētās, kas sprādzienveidīgi izpletās līdz ar rūpniecības uzplaukumu 19. gadsimta otrajā pusē. Daudzviet šī attīstība bija vēl straujāka 20. gadsimta sākumā. Rīgā, piemēram, no 19. gadsimta beigām līdz pirmajam pasaules karam iedzīvotāju skaits gandrīz divkāršojās un sasniedza pusmiljonu.

Pilsētas lielākoties veidoja un paplašināja plānveidīgi: tieši 19. gadsimtā radās mūsdienu modernā pilsēt-būvniecība. Tās teorētiskie pamatprincipi, kas formulēti R. Bau-meistera, K. Zites, J. Štibena un viņu sekotāju darbos,¹ pamazām iemiesojās dzīvē, taču saglabājās vecās un radās virkne jaunu problēmu.

Masveidā būvētie īres nami deva iespēju izmitināt visdažādāko sociālo slāņu pilsētniekus, tomēr aizvien padziļināja lielpilsētu krīzi, kas visuzskatāmāk izpaudās pārmērīgā apbūves sablīvējumā. Lūk, kā šo situāciju vēstulē Krievijas lekslietu ministrijai 1899. gadā raksturojis toreizējais Vidzemes gubernators Surovcovs: «Pilsētas jaunā daļa pēdējā laikā tiek vienlaidus apbūvēta, un neilgā laikā tā pārvērtusies par piecu un sešstāvu namu blāķi, ko pāršķel samērā šauras ielas bez jebkādiem zaļumiem, bez skvēriem, laukumiem utt. Šāda pilsētas apbūves sistēma līdz ar Rīgas īpašajiem klimatiskajiem apstākļiem (lielo mitrumu), augsnes īpatnībām (purvainību), kā arī ņemot vērā kanalizācijas trūkumu, ir ārkārtīgi bīstama dzīvojamo telpu higiēnisko apstākļu ziņā.»²

Gadu vēlāk — 1900. gadā — Rīgas Politehniskā institūta profesors V. fon Strīks Rīgas tehniskajā biedrībā nolasiņa plašu referātu «Dzīvoklis īres namā»,³ kurā viņš, izanalizējis spekulatīvo dzīvokļu būvniecības pieredzi Rīgā, pierādīja, ka namīpašnieki, lai gūtu pēc iespējas augstāku peļņu, zemesgabalus cenšas apbūvēt maksimāli blīvi, cik vien to pieļauj būvnoteikumi. Tāpēc tiekot radīti normālam saprātam absolūti nepieņemami dzīvokļi — ar nepietiekamām palīgtelpām, zemu labiekārtoības līmeni, grūti vēdināmi, toties ar pārlietu izvērstām reprezentācijas telpām. Tomēr V. fon Strīks referātu nobeidza, izsakot cerību, ka iecerētās Mežaparka apbūves mājokļu kultūrā būtu gaidāmas pozitīvas pārmaiņas.

Tolaik lielpilsētu pārapsūtoība un mājokļu sanitāri higiēniskā kvalitāte nodarbināja speciālistu prātus visā Eiropā. Lai nodrošinātu veselīgus dzīves apstākļus, bija svarīgi ne tikai katru atsevišķu dzīvokli padarīt labi vēdināmu, izsaulojamu un labiekārtotu, bet bija nepieciešams arī sakārtot pašu pilsētu plānojuma struktūru, kur videi kaitīgi rūpniecības uzņēmumi bieži vien saplūda ar dzīvojamiem rajoniem, senais ielu tīkls vairs nenodrošināja augošās transporta prasības, trūka nepieciešamo inženierkomunikāciju un brīvu apbūves laukumu jaunu sabiedrisko ēku celtniecībai. Ne vienmēr to izdevās atrisināt ar tik vērienīgu un pamatīgu pilsētu pārbūvi, kādu 19. gadsimtā veica Parīzē vai mazākā mērogā Londonā, Minhenē, Neapolē, Glāzgovā, Ķelnē un citās pilsētās. Tur lielākoties veidoja «caurlauzumu» blīvi apbūvētos rajonus, izbūvējot jaunas, plašas ielas.

19. gadsimtā pilsētu seju radikāli mainīja arī cietokšņu likvidēšana, kas skāra vairumu lielāko Eiropas pilsētu. Tā radās jaunas, samērā plašas teritorijas starp viduslaiku centriem un apkārtējām priekšpilsētām.⁴ Tomēr reti kur šīs pilsē-

tas daļas tika apgūtas tik kompleksi, plānveidīgi un atbilstoši vienotai iecerei kā, piemēram, Vīnē un Rīgā. Ne velti profesors V. fon Strīks iepriekš minētajā referātā atzīmēja, ka būtu ārkārtīgi svarīgi ar atbilstošiem būvnoteikumiem uzlabot mājojļu sanitāri higiēnisko kvalitāti, ja mēs gribētu izbūvēt jaunus Teātra (tagad Aspazijas), Troņmantnieka (tagad Raiņa) un Basteja bulvārus, jaunu Paulūci (tagad Merķeļa) ielu un Totlēbena (tagad O. Kalpaka) bulvāri.

Būvnoteikumi bija viens no spēcīgākajiem instrumentiem plānveidīgas pilsētībūvnieciskās politikas iemiesošanai. Rīgai jau izsenis bija bijuši savi būvnoteikumi: 19. gadsimta otrajā pusē tie atbilda Eiropas pilsētībūvnieciskās kultūras labākajiem paraugiem un bija pilnīgākie visā toreizējā Krievijas impērijā. Jūtams kavēklis tomēr bija privātipašums uz zemi. Krievijas «Celtniecības nolikumā» gan teikts, ka «pilsētas būvē ne citādi kā saskaņā ar noteiktā kārtībā apstiprinātiem plāniem»⁵, tomēr praksē bieži vien nebija iespējams iegūt pilsētas interesēm nepieciešamo zemi. Pat vairākos Krievijas valdošā Senāta skaidrojumos norādīts, ka īpašniekiem nevar aizliegt apbūvēt zemesgabalus, kurus paredzēts atsavināt ielu izbūvei vai citām sabiedriskām vajadzībām..

Par paraugu jaunu izmitināšanas veidu meklējumos lieti noderēja Anglijas pieredze. Tradicionālais angļu mājojklis izceļas ar ērtu plānojumu, dzīvokļos tur nav garu un tumšu gaitiņu, bet izplatītākais dzīvojamo ēku tips ir rindu mājas, ko angļi dēvē par terasēm (*terraces*). Tās parasti ir divstāvu ēkas, ko veido rindā sabloķēti vairākos līmeņos kārtoti dzīvokļi. Katrs dzīvoklis aizņem abus stāvus, katram ir sava ieeja no piebraucamā ceļa puses, bet aizmugurē kvartāla iekšpusei piekļaujas dārza strēmele, kura var būt diezgan gara, taču ne platāka par dzīvokļa fasādi.

Būvnoteikumi

Angļu mājojklis

Viens no senākajiem sādi apzaļumotas un arī labiekārtotas apbūves piemēriem ir Bornvila (*Bournville*) — mājoķļu kolonija, ko 1879. gadā nedaudz tālāk par 10 km no Birmingemas saviem strādniekiem sāka celt kakao fabrikas īpašnieks Džordžs Kedberijs. Plašāki būvdarbi tur noritēja gan tikai pēc 1895. gada.

Visas Bornvilas ēkas, kopskaitā ap 800, atbilst augstākajām sanitāri higiēniskajām prasībām. Tajās ir ūdensvads un kanalizācija, katram mājoķlim piekļaujas apmēram 550 m² liels zemesgabals. Katrs no 3500 kolonijas iedzīvotājiem var izmantot sabiedrisko sporta laukumu, vingrotavu, peldētavu, klubu, parkus utt.

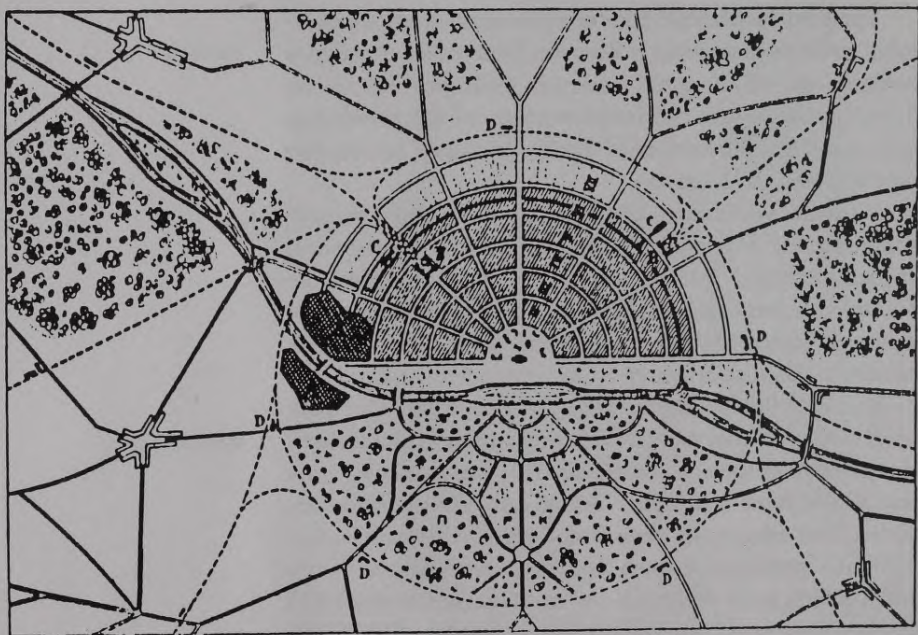
Bornvilai līdzīgu dārzu pilsētu Portsanlaitu (*Port Sunlight*) netālu no Liverpūles 1886. gadā sāka veidot vietējās ziepju fabrikas īpašnieki brāļi Liveri. Tur neļāva celt vairāk par 30 ēkām uz 1 hektāru. Šādas apbūves priekšrocības pārliecinoši atspoguļo statistika: Portsanlaitas iedzīvotāju bērni 20. gadsimta sākumā bija augumā lielāki un fiziski labāk attīstīti nekā Liverpūlē, bet mirstība uz katriem 1000 iedzīvotājiem gadā bija tikai 8, kamēr Anglijas lielajās pilsētās — ap 16 (1908. g.).

Jauna veida, labāku un veselīgāku pilsētu būve teorētiski pirmoreiz aplūkota Vācijā, kur 1896. gadā tika publicēta Teodora Friča grāmata «Nākotnes pilsēta». ⁶ Fričs, izanalizējis sava laika raksturīgākās parādības pilsētībūvniecībā, secināja, ka lielpilsētas strauji augš arī turpmāk un pakāpeniski kļūs par neiedomājamiem briesmoņiem. Lai iedzīvotājiem nodrošinātu pilsētas dzīves priekšrocības, bet bez sliktā gaisa, trokšņa, dūmiem, kvēpiem, saspiesības, pārtikas produktu dārdzības u. tml., ap esošajām pilsētām jāveido jauni mājoķļu rajoni. Ar centru tos savienotu ērts transports, bet tomēr tie nebūtu pasargāti no briesmām, ka pilsētas tos

Bornvila

Portsanlaita

T. Friča idejas

T. Friča «nākotnes pilsētas»
plāns

agri vai vēlu aprīs ar nākamo rūpnīcu un kazarmu tipa īres namu loku. Tāpēc jauni ērtu mājokļu rajoni jāveido pietiekamā attālumā no esošajām pilsētām ar tādu aprēķinu, ka tie paši ar laiku kļūs par patstāvīgām pilsētām.

Lai nodrošinātu plānveidību šādu rajonu celtniecībā, Fričs ieteica saglabāt vienīgi sabiedriskās īpašumtiesības uz zemi. Viņa piedāvātā ideālās pilsētas shēma plānā stipri vien atgādina Karlsrūi ar tās radiālo un koncentrisko ielu tīklu. Puse apaļās Friča pilsētas paredzēta zaļumu masīvam, bet otra puse — apbūves joslām, kas aizvien lielākos puslo-

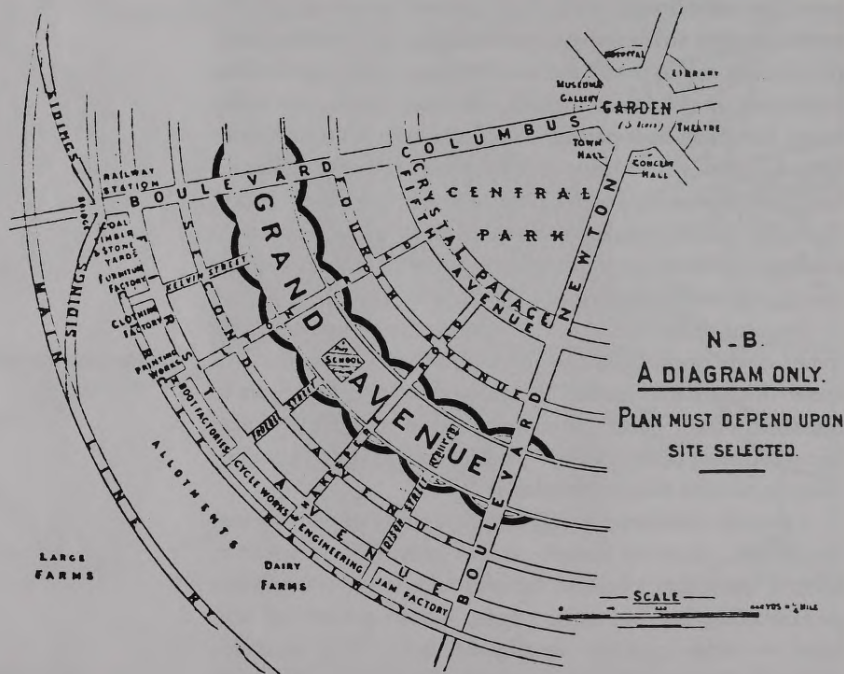
kos aptver centrālo laukumu. Šajā laukumā atrastos monumentālas sabiedriskās ēkas, bet apbūves joslas secīgi aizņemtu skaistas savrupmājas, gan labākas, gan vienkāršākas dzīvojamās mājas, tirdzniecības iestādes, nelieli rūpniecības uzņēmumi un strādnieku mājokļi, fabrikas, rūpnīcas un noliktavas, bet visbeidzot pēdējā atkal būtu zaļā josla ar kapsētām, dārziem, vasarnīcām utt. Visu pilsētu aptvertu dzelzceļa loks, bet rūpniecības joslai cauri ietu arī kanāls ar ostām. Tādējādi tā būtu veselīga, apzaļumota un ar nepieciešamo transporta sistēmu apgādāta pilsēta dzīvei, darbam un atpūtai, t. i., ar visām patstāvīgas pilsētas funkcijām.

Impulsu reālai šādas dārzu pilsētas idejas iemiestošanai tomēr deva angļu pilsētībūvnieka Ebanīzera Hovarda grāmata «Rītdien: mierīgs ceļš uz reālu reformu».⁷ Pirmoreiz tā publicēta 1898. gadā. Nākamajos izdevumos tās virsraksts bija «Rītdienas dārzu pilsētas», bet tulkojumā vācu valodā — «Dārzu pilsētas mūsu redzeslokā».⁸

Hovarda skatījumā jaunām apdzīvotām vietām, no vienas puses, jāpiemīt tādām pašām pievilksanas spēkam, kāds ir esošajām pilsētām labiekārtotības un citu pilsētas priekšrocību, bet, no otras puses, tādām pašam kā laukiem — vides apstākļu veselīguma ziņā. Viņa iecerētās dārzu pilsētas centrā bija paredzēti sabiedriski apstādījumi, ap kuriem atrastos sabiedriskās ēkas. Tās aptvertu centrālā parka loks, savukārt to — starp koncentriskiem prospektiem un radiāliem bulvāriem kārtoti dzīvojamo ēku kvartāli, ko apbūvētu vienīgi ar savrupmājām vai bloķēta tipa mājām. Viens prospekts veidotu otru, 130 metrus platu apstādījumu loku, kurā atrastos skolas, sporta laukumi un publiskie dārzi.

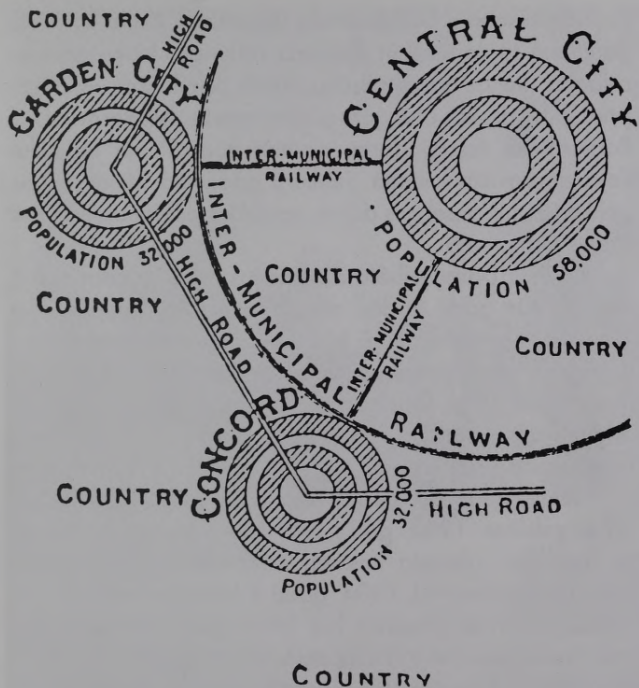
Šāda pilsēta aizņemtu aptuveni 400 hektāru, bet tai pieguļošā teritorija, kas paredzēta vienīgi lauksaimnieciskai izmantošanai, — 2000 hektāru. Atšķirībā no Friča priekš-

E. Hovarda dārzu pilsēta

E. Hovarda dārzu pilsētas plāns

likuma Hovarda dārzu pilsētai bija jābūt ierobežotai ne tikai apbūves blīvuma, bet arī teritoriālās attīstības ziņā. Zīmīgi, ka viņa pilsētas shēmā prospektu loku numerācija pieaug no perifērijas uz centru, nevis otrādi. Hovarda ideja ir plašāka — tā izvēsta rajonālas plānošanas mērogā, paredzot veidot vairāku dārzu pilsētu grupas. Viņš pamatīgi analizē arī sociālos un ekonomiskos aspektus, dodot pat orientējošu celtniecības tāmi. Zemi obligāti paredzēts atstāt

E. Hovarda dārzu pilsētu sistēmas shēma

sabiedriskajā īpašumā vai arī citādi reglamentēt tās izmantošanas veidu, ar likumdošanu ierobežojot tās cenu un tādējādi novēršot spekulācijas iespējas.

Anglijā tūlīt pat pēc Hovarda grāmatas nākšanas klajā nodibinājās Dārzu pilsētu asociācija (*Garden City Association*), bet 1902. gada rudenī Vācijā — Vācu dārzu pilsētu biedrība (*Deutsche Gartenstadtgesellschaft*). Šīs organizācijas par savu uzdevumu izvirzīja dārzu pilsētu idejas

popularizēšanu un tās praktisku īstenošanu. Katrā konkrētā gadījumā tā varēja būt nedaudz atšķirīga: lauku apvidos ceļamas jaunas dārzu pilsētas, tuvāk lielpilsētām — dārzu priekšpilsētas, kas atslogotu pilsētu centrus, bet Bornvilai vai Portsanlaitai līdzīgi dārzu ciemati nodrošinātu mājokļus tiešā darbavietu tuvumā. Jebkurā gadījumā idejas būtība palika tā pati: veselīgus dzīves apstākļus pilsētnieks var rast tikai dārzu pilsētā.

Anglijas Dārzu pilsētu asociācijas propagandas rezultātā 1908. gadā radās pilsēt būvniecības likumprojekts (*Town Planning Bill*), kurā bija iestrādāts mehānisms plānveidīgai visas sabiedrības interesēm atbilstoši pilsētu attīstības regulēšanai. Šīs normas tika nostiprinātas oficiālajos angļu likumos, kas ap 1910. gadu kļuva par savdabīgiem orientieriem visai Eiropai.

Lečvorta

Tikām radās arī pirmās Hovarda idejām atbilstošās dārzu pilsētas. 1903. gadā 51,5 kilometrus uz ziemeļiem no Londonas, pie ceļa, kas ved uz Kembridžu, sāka veidot Lečvortu (*Letchworth*), 1904. gadā 4 kilometru attālumā no Jorkas — Īrsviku (*Eersvik*), bet 1906. gadā Londonas ziemeļrietumu pievārtē — Hempstedu (*Hampstead*). Tām visām plānus izstrādāja pazīstamais angļu arhitekts pilsēt būvnieks Reimonds Unvins. Hempstedā viņš arī dzīvoja.

Lečvortas celtniecībai nopirka 1545 hektārus lielu teritoriju, no kuras $\frac{1}{3}$ atvēlēja apbūvei. Tas ir vairāk nekā Hovarda projektētā $\frac{1}{6}$, taču iedzīvotāju skaits tika lēsts līdz 30 000, kas gandrīz atbilst Hovarda ieteiktajiem 32 000. Arī plānojums jūtami atšķīrās no Hovarda ideālshēmas. Rūpniecības uzņēmumi, no kuriem lielākais bija dāmu korsešu fabrika, tika izvietoti netālu no dzīvojamās apbūves, taču tika ņemts vērā valdošo vēju virziens.

Pirmajos divos gados Lečvortā uzcēla ap 200 dzīvojamo

ēku, tostarp arī maznodrošinātiem strādniekiem. Drīz bija gatavs klubs, sapulču halle, skola un citas sabiedriskās ēkas. Pirmā pasaules kara priekšvakarā 6000 Lečvortas iedzīvotāju dzīvoja 1500 ēkās. Lielākā daļa no tām bija ar elektrību, ūdensvadu un kanalizāciju apgādātas savrupmājas.

Īrsvikas platība nepārsniedza 40 hektāru, bet Hempsteda būvībā bija dārzu priekšpilsēta, kas aizņēma 120 hektārus.

Lečvortas apbūve

**Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA**

17

97-9-545

Abas tika pilnīgi labiekārtotas un tajās bija viss nepieciešamais sociālajai aprūpei, izglītībai, kultūrai, atpūtai utt.

Parasti uzskata, ka Eiropas kontinentālajā daļā pirmā dārzu pilsēta ir Hellerava, vismaz tā minēts lielākajā daļā speciālās literatūras. Helleravu nodibināja Vācu rokdarbu mākslas darbnīcu (*Deutsche Werkstätten für Handwerkskunst*) īpašnieks K. Šmits. Tā aizņem 140 hektārus un atrodas apmēram 6,5 kilometru attālumā no Drēzdenes. To sāka celt 1909. gadā pēc arhitekta Riharda Rīmeršmita projekta. Līdzīgas dārzu priekšpilsētas 20. gadsimta pirmajā desmitgadē veidojās arī pie Karlsrūes, Esenes, Cīrihes, Varšavas, Kēnigsbergas, Stokholmas u. c. Šāda rakstura mazstāvu apbūve ar daudziem apstādījumiem pilnīgi dominē arī Grūnevaldē, Vilmersdorfā, Dālemā, Cēlendorfā un daudzos citos pilsētas rajonos Berlīnē.

Zināmā mērā tāda ir arī mūsu Jūrmala vai vasarnīcu rajons pie Stropu ezera Daugavpilī, kas gan vairāk domāti apdzīvošanai vienīgi vasaras sezonā. Jauno Stropu apbūves ideja dzima Daugavpils pilsētas valdē 1899. gadā. 1901. gadā jau bija izstrādāts plānojuma projekts, apstiprināti tam atbilstoši būvnoteikumi⁹ un pirmie 84 zemesgabali, katrs 3640 kvadrātmētru liels, nodoti īpašniekiem. Katrā zemesgabalā atļāva celt ne vairāk kā divas mājas. Celtniecība reāli sākās gan tikai pēc 1903. gada, jo Vitebskas guberņas valde darbus apturēja līdz attiecīgai oficiālai korekcijai Daugavpils pilsētas plānā. Divi gadi pagāja, kamēr tika pierādīts, ka Stropu ezers atrodas apmēram četrus kilometru attālumā no pilsētas robežas un tāpēc «minētās vietas apbūve ar vasarnīcām neienes pārmaiņas Daugavpils pilsētas plānā».¹⁰

Rīgas Mežaparks tagad ir pilnīgi ieaudzis tās teritorijā, tāpēc pamatoti var rasties jautājums, vai būtu korekti to

dēvēt par dārzu pilsētu. Tomēr 20. gadsimta sākumā Mežaparks jeb Ķeizarmežs bija pilnīgi neskartas dabas vide — paugurains meža nostūris, caur kuru neveda pat viens ceļš. No tā līdz pilsētas centram bija ap četriem kilometriem, bet līdz citiem tuvākajiem apbūvētajiem rajoniem — Čiekurkalnam vai Sarkandaugavai — vismaz kilometrs. Līdz ar to, līdzīgi Hempstedai, to varētu kvalificēt arī par dārzu priekšpilsētu, taču, kā jau teikts, tāpēc lietas būtība nemainās: tā ir un paliek dārzu pilsēta jeb pilsēta — dārzs. Tajā ir visas pilsētai raksturīgās funkcijas, izņemot rūpniecības uzņēmumus, kuriem jāatrodas ārpus apdzīvojamā rajona.

Arhīvos atrodami visi skopi materiāli par Mežaparka tapšanu, vēl mazāk to ir līdz šim publicēts. Plašāks raksts atrodams «Baltijas mākslas gadagrāmatas» 1908. gada burtņīcā.¹¹ Tā autors ir Mežaparka sākotnes laikabiedrs, Rīgas Politehniskā institūta docents arhitekts Eduards Kupfers, kas galvenokārt analizē tolaik Mežaparkā uzcelto ēku

Mežaparks. 20. gs. sākuma
pastkarte

Mežaparks literatūrā

māksliniecisko un funkcionālo kvalitāti, kā arī apbūves vispārējās priekšrocības. Īsu dārzu pilsētas «Ķeizarmežs» aprakstu Sanktpēterburgas žurnālā «Gorodskoje djelo» publicēja Rīgas Politehniskā institūta profesors pazīstamais pilsētībūvniecības un pilsētu saimniecības speciālists Arnolds Jenšs, bet 1914. gadā Krievijas vadošajā arhitektūras žurnālā «Zodčij» viņš publicēja rakstu sēriju par pilsētībūvniecības jautājumiem, ko izdeva arī atsevišķā grāmatā.¹² Tajā Mežaparks (Ķeizarmežs) vairākkārt minēts dārzu pilsētas idejas sakarā, un tajā iespiests arī Mežaparka otrās kārtas apbūves plāns. Vēl viena neliela un ne visai precīza informācija par Mežaparku 1914. gadā atrodama žurnālā «Gorodskoje djelo»: «Laimīgs izņēmums Krievijas lielo pilsētu vidū ir Rīga.. 1901. gadā sakarā ar Rīgas pilsētas 700 gadu jubileju dome nolēma sākt pārveidot Ķeizarmežu, kas aizņem milzīgu 500 desefīnu lielu platību, par tautas parku. 1910. gadā netālu no pilsētas centra aizsākta liela parka veidošana ar villu kolonijām un spēļu laukumiem.. Nobeidzot šos darbus, Rīga apzaļumotības ziņā būs paraugpilsēta.»¹³ Savukārt 1918. gadā kādā Sanktpēterburgā publicētā grāmatā par dārzu pilsētām teikts: «Attiecībā uz praktiskiem mēģinājumiem pie mums ierīkot dārzu pilsētām līdzīgus mājokļu nogabalus jāsapaka, ka šajā ziņā pirmā pieredze gūta Rīgā; netālu no tās pēdējā laikā izbūvēja priekšpilsētu «Ķeizarmežs», kam par pamatu ņemti daži dārzu pilsētas principi.»¹⁴

Pēc tam vairāk nekā pusgadsimtu Mežaparks un tā būvēsture palika ārpus pētnieku un vēsturnieku redzesloka, ja neskaita atsevišķus teikumus, kas tam veltīti dažā labā enciklopēdiskā izdevumā. Piemēram, «Latviešu konversācijas vārdnīcā» teikts: «Uz austrumiem no Sarkandaugavas, pie izkopta dabiska priežu meža, kas uz aprimušiem veciem

kāpu pauguriem, Ķīsezera tuvumā novietojas Rīgas labākais dzīvokļu rajons Mežaparks, kas stāv spilgtā pretstatā tipiskiem fabriku un strādnieku rajoniem kaimiņos (Sarkan-
daugavā, Čiekurkalnā, Mīlgrāvī).»¹⁵ Vēl lakoniskāk izsakās pilsētu statistikas speciālists Jānis Bokalders: «Vienīgais nelielais planēšanas [plānošanas — J. K.] mēģinājums ir Mežaparka dārzu pilsētas pirmsākumi, kas tomēr nav pabeigti [? — J. K.].»¹⁶ 20. gadsimta 30. gadu statistikas dati par iedzīvotāju skaitu, ēkām un zemesgabaliem Mežaparkā minēti «Latvju enciklopēdijā». ¹⁷ Tos līdz ar datiem no E. Kupfera raksta un citām publikācijām savās atmiņās atkārtoti arī Andrejs Johansons. ¹⁸ 1966. gadā publicētā brošūra «Mežaparks»¹⁹ drīzāk ir oda sociālisma laikmeta sabiedrisko pasākumu norisēm Kultūras un atpūtas parkā, un tajā ir pilnīgi ārpus redzesloka atstāta dārzu pilsētas arhitektūra.

Liekas, ka šim jautājumam uzmanība atkal pievērsusies 1971. gadā, kad Mežaparka plāns no A. Jenša raksta «Plan i zastroika gorodov» (1914) pārpublicēts Jeļenas Borisovas un Tatjanas Každanas grāmatā «Krievijas 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma arhitektūra»,²⁰ gan ar kļūdainu paskaidrojumu, ka tā autori ir Janzens, Kupfers un Šmēlings un ka Mežaparks esot izbūvēts 1902.—1908. gadā. Patiesībā apbūves otrās kārtas plānu izstrādāja Hermanis Janzens tikai 1910. gadā. Acīmredzot neprecizitātes radušās, grāmatas šīs nodaļas autorei T. Každanai pavirši kompilējot un subjektīvi tulkojot nedaudzos faktus, kurus var izlobīt no Eduarda Kupfera un Arnolda Jenša publikācijām. Grāmatas tekstā atrodami arī autores spriedumi par Janzena plāna telpiskā risinājuma kvalitātēm, taču viņas izteikumos precīzs ir vienīgi apgalvojums, ka Mežaparka celtniecībā esot izdevies saglabāt gandrīz visu mežu, izņemot to, ko izcirta, veidojot ielas.

Neprecizitātes Mežaparka vēsturē no Borisovas un Každanas grāmatas pārceļojušas arī uz angļu arhitektūras teorētiķes Katrīnas Kukas rakstu par dārzu pilsētām prominentajā žurnālā «*The Architectural Review*». ²¹ Precizētas ziņas par Mežaparka veidošanos un apbūves attīstību minētas dažās iepriekšējās šīs grāmatas autora publikācijās, ²² bet aizvien augošo interesi par šo izcilo dzīves vidi un tās kādreizējiem iemītniekiem atspoguļo neliela brošūra, kas iznākusi 1994. gadā. ²³ Tomēr joprojām nav Mežaparka pilsētībūvniecības vēstures un apbūves attīstības plašāka apkopojuma.

Mežaparka būvvēsture

Mežaparka apbūves idejas radās jau 19. gadsimta beigās. 1899. gadā publicētajā «Rīgas un apkārtnes plānā ar datiem par galvenajām fabrikām» ²⁴ uz ziemeļiem no Čiekurkalna ar pārtrauktām līnijām parādīts jaunprojektēts ielu tīkls. To veido divi atšķirīgi pilsētplānojuma paņēmieni: vietā, kur vēlāk ierīkoja Meža kapus, — pēc regulāras taisnstūra sistēmas līdzīgi Čiekurkalna strādnieku mājoķļu rajonam, bet tur, kur 20. gadsimta sākumā sāka veidot Mežaparka «villu koloniju», — ar sarežģītu starveidīgu ielu trašu zīmējumu.

Drīz vien tika izstrādāts arī Mežaparka dienvidaustrumu daļas mūsdienu plānojums Hamburgas, Lībekas, A. Saksēs (toreiz Samsona) ielas un Kokneses prospekta (toreiz Ketlera ielas) rajonam. Tā autors bija Rīgas pilsētas dārzu direktors Georgs Kufalts. Gar jaunprojektētajām ielām izkārtoja zemesgabalus, kurus izdalīja no pilsētas pārziņā esošo Annas, Grāves, Heila un Dragūnu muižiņu zemēm. Šo zemes-

Rīgas un tās apkārtnes plāna
fragments. 1899

G. Kufalta Mežaparka
plānojuma projekts. 1899

gabalu parcelācijas plānu²⁵ 1899. gada novembrī izstrādāja pilsētas mērnīeks Rihards Štegmanis.

Starp citu jau 1898. gadā pēc arhitekta Kārļa Felsko projekta tika uzcelta laikam gan pati pirmā Mežaparka māja.* Tā bija koku brāķera Rūdolda Lihtvarka un tirgoņa

* Šeit un turpmāk ēku datējumi un autori doti pēc atsevišķu publikāciju un Rīgas Galvenās arhitektūras pārvaldes tehniskā arhīva datiem.

Džona Ramberga vasarnīca tagadējā Ezermalas ielā 18. Protams, tai nebija nekādas tiesas saistības ar dārzu pilsētu jeb villu koloniju, ko sāka veidot nedaudz vēlāk.

Pirmais reālais solis Mežaparka apbūves idejas īstenošanā tika sperts 1900. gada aprīlī, kad Rīgas pilsētas valde, izskatījusi G. Kufalta projektu, nolēma atzīt «principā par vēlamu pakāpeniski sākt izmantot Ķeizarmežu un tāpēc tuvākajā laikā izbūvēt caur šo mežu vienu ceļu»²⁶. Tāpēc bija nepieciešami ģeodēziskie uzmērījumi. Tos pasūtīja inženierim F. Liram, un no viņa pilsētas valde Mežaparka nivelēšanas plānu saņēma 1900. gada septembrī.

Nākamā gada 19. aprīlī pilsētas tēvi no jauna izskatīja G. Kufalta izstrādāto Mežaparka plānojuma projektu. Viņi nolēma uzsākt Ķeizarmeža izmantošanu, daļu zemesgabalu nododot vasarnīcu celšanai uz obroka jeb gruntsnomas noteikumiem, t. i., par īpašu nomas maksu, taču pilsētai saglabājot īpašumtiesības uz zemi. Atsevišķi zemesgabali tika atstāti sabiedriskām vajadzībām. Tomēr īsta vienprātība par jaunapgūstamā rajona atsevišķu daļu funkcionālu izmantošanu tā arī netika panākta. Tāpēc G. Kufalta projektu atdeva autoram atpakaļ, lai viņš tajā iestrādātu nepieciešamās korekcijas un «lai jau pašlaik neizlemtu jautājumu par vienas vai otras nozīmes piešķiršanu tai vai citai Ķeizarmeža daļai», jo «pašreizējā laika uzdevums nevar būt projekta detaļu izstrādāšana».²⁷

Tiesi pirms gada iecerētā ceļa izbūvēšanai nepieciešamos līdzekļus nolēma iekļaut pilsētas 1902. gada budžeta tāmē. Pilsētas valde vēlreiz piekrita, ka Ķeizarmežs nākotnē pakāpeniski jāpārvērš par tautas parku «tādā veidā, ka daļu šī meža atļautu apbūvēt vienīgi ar vasarnīcām».²⁸ Tiesa, par to jau 1901. gadā bija enerģiski iestājies G. Kufalts, pieprasot izveidot īpašu komisiju. Pilsētas valde arī uzdeva

G. Kufalta projekts

viņam ar to nodarboties, turklāt iesaistot darbā pilsētas galveno mežzinī Eiženu Ostvaldu.

Mežaparka izbūvi aktīvi veicināja arī bijušais pilsētas galvenais inženieris Ādolfs Agte. Pēc viņa iniciatīvas nodibināja Rīgas namu būves akciju sabiedrību (*Rigaer Aktien Gesellschaft «Baugesellschaft»*). Tā veica galvenos darbus jaunapgūstamajā apmēram 50 hektāru lielajā teritorijā starp tagadējām Stokholmas, Ezermalas, Sudrabu Edžus un Glika ielām, kas līdz ar G. Kufalta projektētajām ielu trasēm skaidri saskatāma nedaudz vēlāk publicētajā Mežaparka plānā.²⁹

1902. gadā būvinženiera Oskara Hakeļa vadībā sāka ielu izbūvi. 1903. gada 15. decembrī pilsētas valde nolēma radīt speciālu «Ķeizarmeža izbūves kapitālu». Tajā uzkrātu ienākumus no mežā izcirsto koku vai arī smilšu pārdošanas (smilšu karjers bija iecerēts Mežaparka rietumu malā). Tā «tika sperts pirmais solis uz priekšu lietā, kura nākotnē solījās būt visai nozīmīga Rīgas pilsētai»³⁰. 1904. gadā ienākumi «Ķeizarmeža izbūves kapitālā» bija 25 047 rbl. un 59 kap., bet izdevumi — 9581 rbl. un 46 kap.³¹ Līdzekļus galvenokārt izlietoja ceļu būves zemes darbu apmaksai. Nākamajos četros gados izdevumi pārsniedza ienākumus. Starpību sedza no kapitāla uzkrājuma.

Līdz 1907. gadam pilsētas valdes ikgadējās atskaitēs figurē viena un tā pati frāze: «Šajā atskaites gadā Ķeizarmežā tika veikti vienīgi zemes darbi ceļu ierīkošanā».³² Tika izveidotas ielu trases 19,236 kilometru kopgarumā. Šajos darbos iesaistīja bezdarbniekus, viņiem ierīkoja pat speciālu mītni ar minimālām labierīcībām.

1909. gadā un visos turpmākajos gados līdz pat pirmajam pasaules karam Rīgas pilsētas ienākumi no Mežaparka stabili pārsniedza izdevumus. 1908. gadā ceļiem sāka uzklāt

Ielu izbūve

Tramvajs Jahtkluba
(tag. A. Saksēs) ielā.
20. gs. 20. gadi

grants segumu. Šādi izbūvētu ielu kopgarums 1909. gadā sasniedza 2,278, 1910. — 2,977, 1911. — 6,007, 1912. — 8,597, 1913. — 8,750, bet 1914. gadā — 9,334 kilometrus.

Līdz ar ielu izbūvi Mežaparka dienvidu daļā, kas piederēja Rīgas namu būves akciju sabiedrībai, apbūvei izdarīja vairākus apmēram 200 kvadrātasis (ap 910 m²) lielus zemesgabalus. Ielu tīkla veidojumā šajā Mežaparka daļā veiksmīgi izmantoti ainaviskie dotumi — reljefs, mežs, Ķīsezera tuvums. Ielas gleznaini izvijas starp stāvajiem, priedēm apaugušajiem pauguriem. Savukārt pa pilnīgi taisno Ketlera ielu (tagad Kokneses prospekts) un tālāk pilsētas centra virzienā pa Pletenberga (tagad Gaujas) ielu 1903. gadā ierīkoja tramvaja sliežu ceļus. Toreiz tie no Ketlera ielas nogriezās pa Samsona (tagad Annas Saksēs) un tālāk pa Vazas (tagad Ezermalas) ielu un pa Ķeizara (tagad Meža) prospektu veda līdz Ķeizarmeža restorānam, kas atradās Zooloģiskā dārza teritorijā tieši iepretim tagadējā

Siguldas prospekta galam. Sākumā tas bija zirgu tramvajs, no kura, dodoties uz Rīgas centru, otrpus Vecmīlgrāvja dzelzceļa sliedēm pie Kara hospitāļa varēja pārsēsties elektriskajā tramvajā. 1910. gadā elektrificēja arī šo Rīgā pēdējo «zirgu bāni» (pilsētas centrā tramvajus elektrificēja jau 1901. g.). 1913. gadā pilsētas valdē radās ideja uzcelt tiltu pār dzelzceļu, lai iegūtu nepārtrauktu tramvaja līniju no centra līdz Mežaparkam.³³ Šo ideju īstenot gan izdevās tikai pusgad-simtu vēlāk, kad izbūvēja gaisa tiltu pie Brasas stacijas.

Pirmā pasaules kara laikā, kad evakuēja gandrīz visu Rīgas rūpnīcu iekārtas, uz Krieviju aizveda arī no ielu dzelzceļa līnijām izlauztās tramvaja sliedes. Tāpat demontēja Mežaparka līniju, ko drīz gan aizvietoja ar šaursliežu dzelzceļu. Pēc pasaules kara vēl vairākus gadus uz Mežaparku varēja nokļūt vienīgi ar autobusiem. Tie bija nelieli, sarkani, pasažieri tajos varēja iekāpt no aizmugures. Slidenā laikā ziemā tie nereti taisīja īstas piruetes...

Zirgu tramvajs
pie Mežaparka restorāna
20. gs. sākumā

Pārmaiņas skāra arī ielu nosaukumus. Tās pārdēvēja «ideoloģiski pareizi» — līdzīgi tam, kā to darīja vēlāk, padomju laikos. No 1915. gada marta līdz 1917. gada oktobrim Bergenes ielu sauca par Berezinas, Dancigas (Gdaņskas) — par Dņepras, Hamburgas — par Ladogas, Lībekas — par Oņegas, Mēmeles (Klaipēdas) — par Suras, Stokholmas — par Amūras, Ščecinas — par Terskas ielu, bet Visbijas prospektu — par Volgas prospektu.

Mežaparks bija ērta, klusa un veselīga dzīves vide — īsts parks bez lielpilsētas kņadas un piedūmota gaisa, bet tomēr vienkārši un ātri sasniedzams ar sabiedrisko transportu. 1902. gadā pilsētas būvvalde ar speciālu rīkojumu parūpējās, lai te neļautu atvērt rūpniecības uzņēmumus un tādējādi pasargātu vidi no piesārņošanas.

1909. gada martā visu Rīgas lielāko baznīcu draudžu administrācija pieprasīja Mežaparka dienvidu daļā ierādīt teritoriju jaunas kapsētas ierīkošanai. Tā paša gada rudenī pilsētas valde apstiprināja G. Kufalta izstrādāto kapu plānojuma projektu.³⁴ Tā radās Meža kapi un arī citas tiem tuvējās kapsētas, kas kopumā aizņem ap 240 pūrvieta (89 ha) un dabiski nošķir Mežaparka «villu koloniju» no Rīgas centra apbūves.

Jau no pašiem Mežaparka apbūves pirmsākumiem tika lēsts, ka netrūks gribētāju tur visdrīzākajā laikā uzbūvēt sev mājas. Tomēr celtniecība gluži tādā tempā vis nevedās. Žurnālos un avīzēs gan plaši reklamēja, ka ģimenes mājiņas izbūve neizmaksā dārgāk par dzīvokļa īrēšanu uz ilgāku laiku pilsētas centrā, taču patiesībā tas tik lēti nemaz nebija.

Līdz 1908. gadam Mežaparkā bija uzbūvētas 18 villas, galvenokārt gar pirmo iekšējās satiksmes līniju — Samsona (tagad A. Saksas) ielu. Ap 1910. gadu to skaits jau bija divkārsrojies. Taču arī tas nav salīdzināms ar tempu un vērienu,

kādā auga Lečvorta vai citas dārzu pilsētas biezi apdzīvotajos industriālajos rajonos Anglijā, Vācijā un citās Eiropas valstīs. Ģeogrāfiski un arī mēroga ziņā mums tuvākajā *Ratshof* dārzu pilsētā pie Kēnigsbergas 1908. gadā sāka celt 35 vienģimenes dzīvojamās mājas pēc kompleksi izstrādāta projekta. Arhitektoniski tās bija stipri līdzīgas cita citai.

Kaut arī Mežaparkā zeme, kas bija iegūta no dažādiem iepriekšējiem īpašniekiem, piederēja Rīgas namu būves akciju sabiedrībai un tā rūpējās par atsevišķu zemes gabalu nodošanu apbūvei, ēkas lielākoties cēla paši to nākamie iemītnieki. Tāpēc apbūve te ir daudzveidīga un gleznaina, ne tik «uniformēta» kā daudzās Vācijas vai Anglijas dārzu pilsētās.

Jaunais izmitināšanas veids — tuvāk dabai — ieguva aizvien vairāk piekritēju pārtikušo pilsētnieku aprindās. Populārais sauklis «mans nams — mana pils» nebija īstenojams daudzstāvu īres namos ar tur valdošo saspīestību, kopīgajiem pagalmiem un ielas troksni. Taču veselībai visvarīgākais ir tīrs gaiss. Tas gan nemaksā neko, bet lielpilsētas centrā nav nopērkams ne par kādu naudu. To sāka saprast aizvien vairāk, un pieprasījums pēc jauniem apbūves gabaliem Mežaparkā jūtami pieauga.

1910. gada maijā Rīgas pilsētas valde apsprieda Mežaparka apbūves paplašināšanas priekšlikumus. Ēku celtniecībai paredzēja izdalīt jaunus zemesgabalus uz ziemeļiem no Rīgas namu būves sabiedrības villu kolonijas. Šī teritorija ap tagadējiem Meža, Siguldas un Visbijas prospektiem un Ezermalas ielu aizņēma 124 pūrvieta (ap 40 ha) un piederēja Rīgas pilsētai.

Pilsēt būvnieciskā plānojuma projektu šai Mežaparka celtniecības otrajai kārtai bija izstrādājusi pilsētas nekus-

Mežaparka izbūves
otrā kārta

tamo īpašumu valde. Viens no projekta autoriem bija G. Kufalts. Projektu bija izskatījusi arī pilsētas būvuzraudzības komisija. Apspriedē pirmais ziņoja būvuzraudzības komisijas priekšsēdētājs Andrejs Krastkalns. Balstoties uz šīs komisijas locekļa arhitekta Vilhelma Reslera atsaukumi un viņa priekšlikumu izmainīt projektu, A. Krastkalns uzsvēra, ka jāizlemj nopietns jautājums par pilsētai piederošas plašas teritorijas apbūvi ar savrupmājām. Tāpēc apbūves plānam jābūt izstrādātam ļoti uzmanīgi un rūpīgi, vēl jo vairāk tāpēc, ka pilsētas valdei «pagaidām nav vēlāmās pieredzes vasarnīcu rajonu ierīkošanā».³⁵ Norādot, ka V. Reslera iebildes ir pamatotas, viņš ieteica projektu izstrādāt no jauna, šim nolūkam nozīmējot īpašu komisiju. Tajā varētu iesaistīt kompetentus vietējos arhitektus, kuriem ir bijusi izdevība ārzemēs iepazīties ar jaunākajām tendencēm vasarnīcu priekšpilsētu ierīkošanā. A. Krastkalnam enerģiski iebilda nekustamo īpašumu valdes priekšsēdētājs Vilhelms fon Bulmerinks. Viņš uzsvēra, ka projekts kopā ar pilsētas dārzu direktoru G. Kufaltu, kurš labi pārzina aizrobežu vasarnīcu rajonu būves pieredzi, esot izstrādāts ļoti rūpīgi. Ja arī pieņemtu, ka projektu vēl var uzlabot, piemēram, samazinot ielu skaitu, tad tam nebūtu nepieciešama īpaša komisija. Pietiktu ar pilsētas valdes lēmumu, saskaņā ar kuru bez kādām grūtībām projektu varētu pārveidot. Nekustamo īpašumu valde pagaidām esot paredzējusi izdalīt zemesgabalus jeb veikt parcelāciju vienīgi tajā teritorijā, kas no ziemeļu puses piekļaujas Rīgas namu būves sabiedrības villu kolonijai, bet, tā kā te zemes virsma ir līdzena, tad, ierīkojot ielas, neesot nepieciešams rēķināties ar dabisko reljefu. Mežaparka pauguraino daļu, kas atrodas tuvāk Zooloģiskajam dārzam un Ķīšezeram, pagaidām neesot domāts apbūvēt, jo nākotnē tā acīmredzot būšot īpaši vērtīga. Turklāt nevarot

«gaidīt kādus nebūt panākumus jauna parcelācijas projekta sastādīšanā, piedaloties lietpratīgām personām no vietējo arhitektu vidus, jo attiecībā uz vasarnīcu rajonu iekārtošanu vietējie arhitekti, kas ar to nodarbojušies, ir vienīgi teorētiķi». ³⁶ Ja Krastkalna priekšlikums tikšot pieņemts, tad vajadzēšot rēķināties ar to, ka jaunu zemesgabalu izdalīšanu Ķeizarmežā nāksoties atlikt uz nenoteiktu un jebkurā gadījumā samērā ilgu laiku, kaut gan jau tagad pēc tiem esot liels pieprasījums un tāpēc ar nepacietību tiekot gaidīta parcelācijas plāna apstiprināšana.

Nereti gadās, ka secinājumus izdara, balstoties uz atsevišķām, no kopējā konteksta izrautām domām. Tā notika arī toreiz: faktiski gan A. Krastkalns, gan V. fon Bulmerinks pozitīvi vērtēja vietējo speciālistu darbu projekta izstrādē un tā koriģēšanā. Tomēr pilsētas valde pieņēma šādu lēmumu: «Ķeizarmeža iepriekšminētās teritorijas parcelēšanas plāna galīgajai izveidei uzaicināt uz Rīgu kādu no pazīstamākajiem Vācijas speciālistiem tehniķiem piepilsētas vasarnīcu rajonu izbūves jautājumos,» ³⁷ bet pilsētas nekustamo īpašumu komisijai jau tagad atļaut parcelēt joslu starp Rīgas namu būves sabiedrībai piederošo teritoriju un tai tuvāko paralēlo ielu, t. i., vēlāko Visbijas prospektu. Pēc izstrādātā projekta tie bija 37 zemesgabali.

Mežaparka otrās kārtas izbūves projektu pasūtīja pazīstamam vācu arhitektam un pilsētībūvniekam Hermanim Janzenam, kas bija Berlīnes Tempelhofas rajona plānojuma autors un viens no Berlīnes attīstības plāna projektu konkursa uzvarētājiem. Viņa projekts izmaksāja 8000 vācu marku jeb 3699 rubļus un 20 kapeikas, ³⁸ un pilsētas valde to saņēma jau 1911. gada sākumā. Projekts bija izstrādāts vairākos variantos. Viens no tiem 1911. gada 17. februārī arī tika apstiprināts, gan ar iebildi, ka paredzētā Dancīgas

H. Janzena projekts

Mežaparka otrās kārtas
apbūves plāns. R. Štegmaņa
kopija no H. Janzēna projekta
realizētā varianta

(Gdaņskas) iela jāpagarina līdz nākamajai lielajai ielai (tagadējam Visbijas prospektam). Šajā pagarinājumā paredzēja atļaut tikai gājēju satiksmi, jo ekipāžu kustība tajā radītu neērtības iedzīvotājiem.

Visos H. Janzēna projekta variantos izplānotajai teritorijai cauri stiepjas plašāka, brīvi plūstošas konfigurācijas zaļā josla, no kuras tikpat brīvi atzarojas apkārtējās ielas. Profesionālie ielu tīkla zīmējumi tomēr ir nedaudz pašmērķīgi, bez tiešas saistības ar konkrētajiem vides, it īpaši reljefa dotumiem, kas nenoliedzami daudz pārliecinošāk izmantoti G. Kufalta projektētajā Mežaparka dienvidu daļā. Tiesa, apbūves otrajai kārtai paredzētā teritorija bija daudz līdzienāka. Raksturīgi, ka H. Janzēns bija iecerējis gar visām ielām un laukumiem stādīt jaunas alejas. Sādus apzaļumošanas motīvus jau esošā zaļā mežā grūti izskaidrot. H. Janzēna projektos paplašinātas zaļās joslas bija iecerētas ne tikai par telpiskās kompozīcijas «mugurkaulu», bet

tās bija domātas arī intensīvai sabiedriskai izmantošanai, tām piekļaujot arī vietu baznīcai.

Apstiprinātais H. Janzena projekta variants tika diezgan precīzi realizēts. Vienīgi tagadējās Bergmaņa ielas aptvertās zaļās joslas «kabata», ap kuru bija paredzēta blīvāka rindu māju apbūve, netika izveidota atbilstoši šai iecerei: vēlāk tur izdalīja apbūves gabalu Gdaņskas ielā 16. Arī baznīca paredzētajā vietā tagadējā Siguldas prospektā iepretim Gatartas ielas galam nav uzcelta. Pirmo baznīcu Mežaparkā iekārtoja 1918.—1919. gadā vecā necilā elektrostacijas ēkā, kas atradās pie Saules dārza. Tās vietā jaunu nelielu baznīcu uzcēla 1927. gadā pēc arhitekta A. Mēdlingera projekta.

H. Janzens savā projektā bija devis vienīgi ielu tīkla un apbūves gabalu parcelācijas plānu, nerisīnot inženierkomunikāciju jautājumus. Tāpēc kādā pilsētas valdes ziņojumā ir norādīts, ka «arhitekts Janzens.. par ūdens novadīšanu no

Mežaparka otrās kārtas apbūves plāns. H. Janzena projekta variants 2a. 1911

Keizarmeža vasarnīcu rajona neko nav teicis». ³⁹ Tomēr no pilsētas 1911. gada aizņēmuma zināmu summu — 50 000 rubļu — bija paredzēts izmantot šī rajona ūdensapgādes vajadzībām. Tika nopietni risināti arī citi inženiertehniskā labiekārtojuma jautājumi.

1912. gadā Rīgas Politehniskā institūta profesors Arnolds Jenšs izstrādāja Mežaparka kanalizācijas un bioloģiskās attīrīšanas stacijas projektu, ko realizēja divos nākamajos gados. 1912. gada oktobrī Mežaparkā atklāja arī Rīgas zooloģisko dārzu. Kā norādīts pilsētas Īpašumu valdes aktā, tajā bija 88 dažādu dzīvnieku sugu vairāk nekā 267 eksemplāri. ⁴⁰ Šajā pašā gadā gruntsnomā nodeva arī pirmos 22 apbūves gabalus pilsētai piederošajā Mežaparka ziemeļu daļā.

Ēku celtniecība Mežaparkā

Joprojām intensīvāk jaunas ēkas cēla Rīgas namu būves sabiedrībai piederošajā teritorijā. Līdz pirmajam pasaules karam tur uzcēla nedaudz vairāk par 80 savrupmājām, bet apbūves otrajā kārtā (H. Janzena izplānotajā Rīgas pilsētas teritorijā) — vēl 24. Gandrīz pussimt ēku autors bija Rīgas namu būves sabiedrības arhitekts Gerhards fon Tizenhauzens. Viņš projektējis arī arhitektoniski interesanto dvīņuēku virkni Stokholmas ielā.

Zīmīgi, ka īsi pirms pirmā pasaules kara, izstrādājot jaunus Rīgas būvnoteikumus, tieši Mežaparka pieredzes sakarā īpaša uzmanība tika pievērsta villu jeb vasarnīcu celtniecībai. Tā mērķis bija «radīt oāzes starp blīvi apbūvētiem pilsētas rajoniem, turklāt šādi vasarnīcu rajoni domāti gan turīgākajiem, gan arī vienkāršajiem iedzīvotājiem. Tie atrodas pēc iespējas tuvu pilsētas centrālajām daļām un ir ļoti vērtīgi sanitārajā ziņā.» ⁴¹ Bez Mežaparka un tagadējā Uzvaras laukuma teritorijā toreiz izprojektētās Pētera parka villu kolonijas šāda tipa apbūvi bija paredzēts veidot arī

Mežaparka un tā apkārtnes
plāna fragments. 1918

Švarcmuižā (apmēram tagadējo Āgenskalna priēžu rajonā), Ziepniekkalnā un bijušajās pilsētas ganībās (gar Ganību dambi). Šie projekti, tāpat kā jaunie būvnoteikumi, gan palika vienīgi iecerē. Pasaules karš pārtrauca jebkādu būvniecību.

Par to, kāds izskatījās Mežaparks un tā apkārtnē pēc šī, pirmā būvperioda 20. gadsimta sākumā, zināmu priekšstatu sniedz 1918. gadā publicētais lielizmēra plāns (mērogā 1:4200). Tajā ir nedaudz vairāk par 130 apbūvētiem zemesgabaliem (dvīņuvēkas aizņem divus zemesgabalus). Rīgas pilsētas būvvaldē krāsainā akvareļtehnikā izstrādāts vēl viens līdzīgs plāns, kurā izvērsti turpmākās apbūves priekšlikumi Glikas ielas rajonā.⁴²

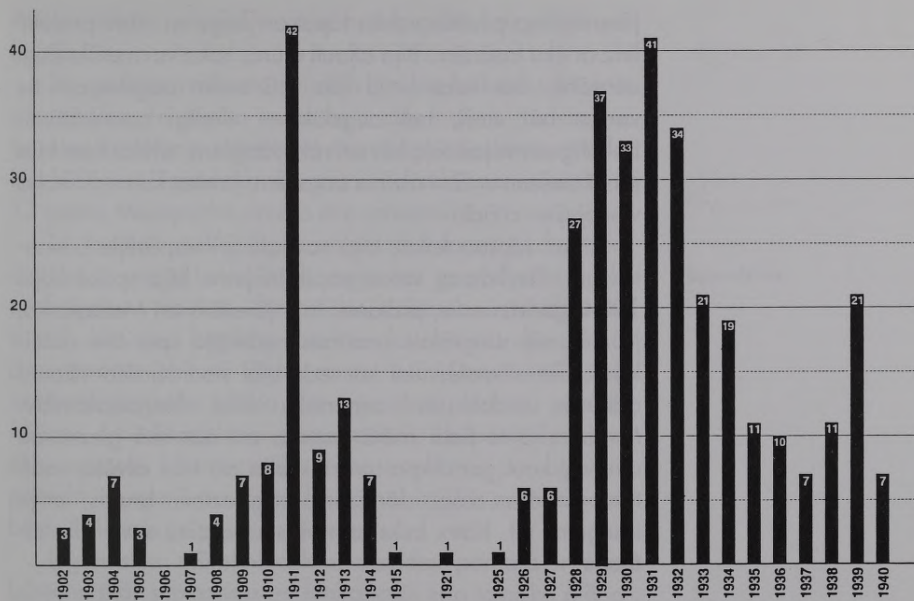
20. gados Latvijas brīvvalsts pirmie seši septiņi gadi pagāja, lielākoties likvidējot pirmā pasaules kara sekas. Arī Mežaparkā neuzcēla tikpat kā neko. Izposfītājā zemē joprojām valdīja dzīvokļu krīze. Rosīgāka būvniecība atsākās tikai 20. gadu nogalē. Visvairāk cēla privātas savrupmājas vai ēkas ar diviem, dažkārt arī ar trim vai četriem dzīvokļiem, mazāk — daudzdzīvokļu īres namus. Pateicoties tieši privātajai būvniecībai, jau 30. gadu sākumā dzīvokļu jautājums Latvijā bija atrisināts. Lielu ieguldījumu te deva arī Mežaparka tālākā apbūve. 1928. gadā tur uzcēla 27, 1929. gadā — 37, 1930. gadā — 33, 1931. gadā — 41, bet 1932. gadā — 34 dzīvojamās mājas. Tad būvaktivitāte samazinājās un no jauna pieauga 30. gadu nogalē. 1940. gadā Mežaparkā bija ap 380 dzīvojamo māju. Kā redzam, 44% no tām tapušas laikā no 1928. līdz 1932. gadam, bet visā starpkaru periodā tieši šie pieci gadi devuši 61% no visas Mežaparka tālāka apbūves.

Turpinot ievērot sākotnējos Mežaparka apbūves pamatprincipus, tika noteikta virkne papildu būvierobežojumu. Tie

fiksēti speciālos pilsētas Nekustamo īpašumu valdes izdotajos dzimtsnomas līguma noteikumos.⁴³ Pilsēta atļāva apbūvēt atsevišķus zemesgabalus vienīgi saskaņā ar šo līgumu. Noteikumi regulēja ēku augstumu, lielumu, novietojumu zemesgabalā, kā arī to izmantošanas veidu un atsevišķu arhitektonisko un labiekārtojuma elementu risinājumu.

Bija noteikts, ka ēkām jābūt brīvstāvošām un jāatrodas vismaz 4,2 m attālumā gan no ielas, gan no kaimiņu robežas. Kaimiņiem savstarpēji vienojoties, ēkas varēja arī bloķēt, veidojot ēku grupu. Tādā gadījumā tām uz robežas ar kaimiņu bija nepieciešams pretugunsmūris, bet atsevišķām detaļām, galvenās dzegas augstumam un jumtu profilam bija jābūt arhitektoniski saskaņotam. Dzīvojamo māju arhitektūrai vajadzēja atgādināt vasarnīcas, un tām nācās pieskaņot arī saimniecības ēkas. Visu ēku redzamo daļu izveidojumam bija jābūt estētiskam, un projekti arī šajā ziņā bija jāapstiprina pilsētas valdē. Ēkas varēja būt mūra, koka vai pildrežģa un ne augstākas par diviem stāviem. Mūra ēkām virs diviem pilniem stāviem drīkstēja celt vēl arī mansarda stāvu vai torņveida izbūvi ar vēl vienu papildu dzīvojamo stāvu, ko ar otrā stāva dzīvokli savienoja kāpnes. Tornī esošās dzīvojamās telpas nedrīkstēja būt tieši saistītas ar bēniņiem, un tās nedrīkstēja pārsniegt 29 kvadrātmetrus. Pieļaujama maksimālā mūra ēku augstums bija 12,6 metri, mērot no ēkai tieši pieguļošās zemes virsmas zemākā punkta. Saimniecības ēkām drīkstēja būt ne vairāk par vienu pilnu un vienu bēniņu stāvu.

Apbūves laukumam vienstāva ēkām vajadzēja būt vismaz 120 kvadrātmētru un divstāvu ēkām — 70 kvadrātmētru lielam, minimālajā apbūves laukumā neieskaitot atklātus lieveņus, iestiklotas verandas, balkonus u. tml. Divām trešdaļām no dzimtsnomā nodotā zemesgabala bija jāpa-

liek neapbūvētām. Neapbūvētajā teritorijā ar īpašu pilsētas valdes atļauju varēja celt arī nelielus dārza paviljonus.

Māju pagrabos bez nepieciešamajām palīgtelpām — virtuves, mazgātavas un gludinātavas varēja ierīkot arī dzīvojamās telpas apkalpotājiem, bet to platība nedrīkstēja pārsniegt 38 kvadrātmetrus un griestiem vajadzēja atrasties vismaz 1,8 metrus augstāk par zemes līmeni pie šo telpu logiem.

Par atsevišķām celtnēm apbūves noteikumos netika uzskatīti pilnīgi zem zemes izbūvēti pagrabi, kā arī akas, grotas un vaļējas lapenes, tomēr šo būvju projekti bija

No 1902. gada līdz 1940. gadam Mezaparkā uzcelto ēku skaits

jāpstiprina pilsētas valdē, tāpat arī žogu un vārtu projekti līdz ar ēku fasādēm. Bija atļauti mūra, koka vai metāla žogi un vārti. Gar ielas līniju līdz 1,8 metru augstumam tie varēja būt cieši, bet augstāk — vienīgi caurskatāmi. Izskatīgiem vajadzēja būt arī robežžogiem, turklāt tiem bija jābūt ciešiem un 2,4 metrus augstiem, ja vien kaimiņi nebija vienojušies citādi.

Rīgai, kā jau teikts, bija savi stingri vispārējie būvnoteikumi. Tie līdz ar virkni papildinājumu bija spēkā kopš 1904. gada, un tie, protams, bija jāievēro arī Mežaparkā, ja vien vēl stingrākas prasības nediktēja speciālie noteikumi. Šie būvnoteikumi ļoti iedarbīgi nodrošināja vēlamo apbūves veidolu un harmonisku vides viengabalainību. Mežaparkā to lielā mērā noteica arī dabiskā gleznainā ainava, kaut gan tikpat svarīgs bija arī viss cilvēka radītais — mājas, žogi, dārzi, ielu pagriezieni, bruģis, ietvju iesegums utt. Katrs laiks tam visam uzspiež savu stila zīmogus.

Arhitektūras stili

Katrā Mežaparka attīstības posmā valdīja atšķirīgs arhitektūras stils, kas ievilkā savdabīgus vaibstus tā apbūvē. 20. gadsimta sākumā tas bija jūgendstils, pirmās neatkarīgās Latvijas Republikas laikā — funkcionālisms, ko toreiz dēvēja arī par «jauno lietišķību», moderno kustību, internacionālo stilu, konstruktīvismu, „Bauhauza stilu” u. tml. Šie dažādās zemēs lietotie nosaukumi tomēr nozīmē vienu un to pašu stilistisko parādību. Pēc otrā pasaules kara ne kvantitatīvi, ne mākslinieciski stilistiskā skatījumā jūtamas pārmaiņas Mežaparka apbūvē vairs neradās. Ja vien par

«stilu» nesauc vispārēju vides nesakoptību un galēju nolaišību.

20. gadsimta sākums iezīmēja lūzumu mākslas stilu sistēmu attīstībā. Tā dēvēto jauno laiku stilu sistēmu (renesanse, baroks, klasicisms, eklektisms) nomainīja mūsdienu sistēma, kas sākās ar jūgendstilu. Šis stils arī dominē pirmajos 10—12 gados Mežaparkā uzcelto ēku arhitektūrā.

Te gan lieki meklēt jūgendstilam tik raksturīgos formālos motīvus — vijīgi liektu līniju, augu vai ģeometrisku figūru ornamentus, maskas, fantastisku dzīvnieku atveidojumus u. tml., kas visai bagātīgi rotā daudzstāvu īres namu fasādes gandrīz jebkurā Rīgas centra ielā. Ornamenti tomēr nebija jūgendstila būtība. Tie bija tikai piedeva, papildinājums arhitektoniskajai pamatformai, ko pilnīgi pakļāva ēkas apjomu kārtojumam, virsmas apdares pamatprincipam utt. — apmēram tāpat, kā dāmas izvēlas rotaslietas atbilstoši tērpiem un pašas augumam.

Jūgendstila mākslinieciskās metodes pamatā ir ēkas būvnieciskās substances — funkcionāli ērta telpiskā plānojuma, konstruktīvā risinājuma un izmantoto būvmateriālu — mākslinieciski izteiksmīgs atspoguļojums tās veidolā. Citiem vārdiem sakot, jūgendstila radošā metode izpaudās «no iekšpuses uz āru» — pretstatā 19. gadsimtā valdošajam eklektisma principam «no ārpusē uz iekšu», t. i., ēku fasādes tika aplikatīvi apdarinātas ar arhitektoniskām detaļām un elementiem, kuru formālo risinājumu pārņēma no iepriekšējiem vēsturiskajiem stiliem.

Tomēr jūgendstils krasi nepārrāva vēsturisko pēctecību. Tāpēc daudzās šī stila celtnēs manāmi romantiski stilizēti vēsturiski motīvi. Nebija arī viennozīmīgas receptes, kā realizējama jūgendstila mākslinieciskā metode, tāpēc šajā stilā ieturētās celtnes dažkārt it nemaz nav līdzīgas cita citai.

Jūgendstils

20. gadsimta sākumā Mežaparkā celto jūgendstila ēku arhitektonisko veidolu lielā mērā noteica divi apstākļi. Pirmkārt, saskaņā ar apbūves noteikumiem tām bija jābūt vasarnīcas tipa ēkām. Tas nozīmē — ar vizuāli «vieglām» fasādēm un tradicionāli uzsvērtiem jumtiem, jumta apjomā iebūvētām telpām un dažādām jumta izbūvēm. Diezgan izplatīti bija arī mansarda jumti. Otrkārt un galvenokārt, — Mežaparka apbūves sākumā tur valdīja stipri vācisks gars. Gan namīpašnieki, gan arhitekti, kas ēkas projektēja, lielākoties bija vietējie vācbaltieši. Arī Rīgas namu būves sabiedrība bija vāciska, katrā ziņā vāciski orientēta organizācija. Turklāt gandrīz visi vācbaltu arhitekti pēc studijām Rīgas Politehniskajā institūtā vismaz pāris gadus papildināja zināšanas Vācijā. Tas gluži dabiski iespaidoja arī viņu darbus.

Daudzas jūgendstila ēkas Mežaparkā daļēji atgādina vācu arhitektūras žurnālos un grāmatās kuplā skaitā redzamās. Protams, tie nav atdarinājumi, drīzāk gan brīva variācija par tēmu, kas piemērota vietējiem apstākļiem.

Heimatstil

20. gadsimta sākumā Vācijā jaunākās stilistiskās tendences bieži vien saistījās ar jēdzienu «dzimtenes stils» (*Heimatstil*). Sevišķi raksturīgs tas bija dzīvojamo māju arhitektūrai. Šo šķietami viegli saprotamo jēdzienu tomēr ir grūti definēt no formveides principu viedokļa.

Heimatstil bija īpatnēja mākslinieciska parādība, kas sakņojās senākās vācu kultūrtradīcijās. Bija jūtami pieaugusi interese par pieminekļu aizsardzību, novadpētniecību un tautas mākslu, it īpaši par zemnieku māju telpveides principiem, arhitektonisko tēlu un būvmateriālu lietojumu. Te jāpatur vērā, ka Vācijā tikpat kā nav viensētu, arī laucinieki mītinās ciemos, bet tipisks vācu ciems ir apkārtējā ainavā gleznaini iekļauts, kompakts mājiņu puduris. Tās lielākoties ir vienkāršas, baltas, ar sarkaniem dakstiņu jumtiem.

Nostabilizējās atziņa, ka skaistums ir nevis greznībā, bet vienkāršībā. Norobežojoties no tolaik kritizētā 19. gadsimta tā sauktā formālisma, eklektisma, atdarināšanas utt., tika domāts par tipiski vāciskā elementa iemiesojumu būvmākslā. Šis jautājums nodarbināja ne viena vien pazīstama vācu arhitekta un mākslas teorētiķa prātu. Korneliuss Gurlits, Alfrēds Lihtvarks, Pauls Šulce–Naumburgs, Teodors Fričs, Teodors Geke, Fricis Šūmahers un citi iestājās par radošu un racionālu tradīciju pārmantojamību, vienlaikus konsekventi noliedzot iepriekšējo paaudžu būvmākslas labāko arhitektoniski māksliniecisko paņēmienu mehānisku kopēšanu. Tolaik Vācijā it kā dzimtenes mīlestības un kultūrpētniecības vārdā tieši tas tika darīts ar neskaitāmiem vecā,

Mežaparka apbūve 20. gs. sākumā: mājas Hamburgas ielā 21 un 19

Vienģimenes dzīvojamā māja
A. Sakses ielā 2. 1909.
S. Nudelmanis

īsti vāciskā garā ieturētu paraugfasāžu publicējumiem, tos bieži vien arī izmantoja praktiskajā būvniecībā. Šī metode pilnīgi pamatoti tika nosaukta par imitēšanu, viltošanu, maskarādi utt. Tālaika ievērojamākie domātāji specifisko nacionālās kultūras ideju visbiežāk saistīja ar vienkāršību un racionālismu.

Raksturīgs vācu 20. gadsimta sākuma arhitektoniskās domas atspoguļojums un apkopojums atrodams apjomīgajā Paula Ēmiga darbā «Vācu māja», kurā cita starpā

Vienģimenes dzīvojamā māja
A. Sakses ielā 2. Fasādes
detāļa

Funkcionālisms: īres nams ar
veikalu Kokneses prospektā 18.
1934. H. Rozenbergs

teikts: «..vāciskuma būtība būvmākslā ir nopietna tieksme pēc vienkārša patiesuma, ticamības un vaļsirdības un pēc tā, kā celtnes iekšējo nozīmi bez maldinošiem un kuliseveida arhitektūras paņēmieniem atklāt arī tās ārējā veidolā».⁴⁴ Vai arī: «Ēkas izveidojumā svarīgākais ir telpiskais plānojums, nevis ārējās stilistiskās formas», «varens ārējo būvmasu kārtojums bez telpiskās idejas ir vienīgi kulises», «ēka ir organisms, kas jāveido no iekšpuses uz ārpusi» utt.⁴⁵ Visi šie izteikumi būtībā atbilst klasiskai jūgendstila mākslinieciskās metodes definīcijai, kaut arī šis stils nebūt nav vienīgi vācu kultūras izpausme. Tiesa, P. Ēmiga grāmatas iznākšanas laikā jūgendstilu visbiežāk vērtēja tikai kā virspusēju,

lineāru ornamenta mākslu un tieši tāpēc arī negatīvi: «...tā vietā, lai kāroto jauno būvmākslu uztvertu un tālāk attīstītu kā telpveides problēmu, līdztekus 19. gadsimta formālā eklektisma modes izgreznojumiem kā jaunu stila arhitektūru radīja tā saukto jūgendstilu». ⁴⁶

Jūgendstila izpausmes, kā jau teikts, patiesībā bija visai daudzveidīgas. Arī *Heimatsstil* faktiski bija viena no šī stila lokālajām formām. Tā analogs Latvijā bija nacionālais romantisms — ne tikai teorētiskās nostādnes, bet zināmā mērā pat formu valodas ziņā. Mežaparka apbūvē jūgendstils iemiesojās tieši šo mākslinieciski stilistisko strāvojumu kontekstā. Bet ne tikai. Tikpat labi Mežaparkā var saskatīt arī tālaika angļu dzīvojamo māju arhitektūras atskaņas, jo tieši Anglijas mājokļu kultūra lielā mērā bija ierosmes avots visai Eiropai.

Vasarnīcu tipa dzīvojamo māju fasāžu noformējumā tolaik bieži vien izmantoti arī azūri no koka veidoti rotājumi. Parasti ar tiem dekorēti zeltiņi, un tie izraisa zināmas asociācijas ar Alpu kalnu mājām raksturīgo arhitektūru. To nereti dēvē par Šveices vasarnīcu stilu. Tas visvairāk sastopams Jūrmalā, bet tas nav retums arī daudzu jūgendstila laikmetā celto ēku mākslinieciskajā veidolā Mežaparkā. Acīmredzot šīs stilistikas ietekmju avoti ir bijuši tiklab Rietumos, kā Austrumos.

Citviet Rīgā 20. gadsimta sākumā uzcelts tikai nedaudz Mežaparka mājām arhitektoniski līdzīgu ēku. Līdz ar to jūgendstils Mežaparka arhitektūrā zināmā mērā atrodas savrup no Rīgas jūgendstila kopumā. Tomēr tā ir neatņemama Rīgas arhitektūras mantojuma sastāvdaļa ne tikai tīri mākslinieciskā vai būvtehniskā ziņā, bet arī tāpēc, ka lielākā daļa 20. gadsimta sākuma Rīgas arhitektūras meistaru tur uzcēlušī vismaz pa kādai mājai.

Vasarnīcu stils

Neoklasicisms

Ap 1910. gadu visā Eiropas arhitektūrā bija vērojama zināma orientēšanās uz klasiskajām formām. Tas bija tā sauktais neoklasicisms, kas Rīgā tomēr vairāk iekļāvās vispārējā racionālā arhitektūras valodā. Atsevišķas neoklasicisma atblāzmas sastopamas arī Mežaparkā.

Atšķirībā no jūgendstila laika celtnēm Mežaparka apbūve, kas radās 20. gadsimta 20. un 30. gados, ir vispār raksturīga tālaika Latvijas arhitektūras stilistikai. Tajos laikos mazstāvu dzīvojamās mājas kļuva par visizplatītāko jaunbūvju tipu. Rīgā tādas cēla daudzviet Pārdaugavā un citās pilsētas nomalēs. Pilnīgi no jauna izauga plašais «Teikas» mājokļu rajons, kurā uzbūvēja vairāk nekā 600 divstāvu dzīvojamu māju, no kurām 52 tagad iekļautas arhitektūras pieminekļu sarakstā. Šajā ziņā Mežaparks ir vēl pārrāks: no gandrīz 300 ēkām, kas tur uzceltas 20. un 30. gados, 88 ir arhitektūras pieminekļi.

Funkcionālisms

20. gadu vidū, kad Mežaparkā atkal atplauka būvniecība, pasaulē bija aizsācies jauns stils — funkcionālisms. To dēvēja arī par jauno lietīšķību (vācu val. — *neue Sachlichkeit*), konstruktīvismu (Padomju Krievijā), moderno stilu, internacionālo stilu, moderno kustību u. tml. Pēdējais nosaukums dažkārt tiek lietots arī saīsināti — MOMO (no angļu val. — *modern movement*). Visi šie jēdzieni apzīmē vienu un to pašu stilistisko parādību. Funkcionālisms agri uzplauka Holandē. 1925. gadā Vācijā, Desavā, uzcēla *Bauhaus* skolas ēku (arhitekts V. Gropiuss), kuru nereti dēvē par vienu no pasaules modernās arhitektūras brīnumiem. 1927.—1928. gadā jau radās vesela virkne hrestomātisku šī stila celtnu gan Holandē, gan Vācijā, gan Francijā, gan Padomju Krievijā un citās zemēs, bet 30. gados funkcionālisms sāka savu uzvaras gājienu visā Eiropā un ārpus tās. Tas pārsviedās arī uz Ameriku. Milzīga ietekme bija tālaika

izcilo meistaru — Valtera Gropiusa, Lekorbizjē, Ludviga Mīsa van der Roes un citu arhitektu daiļradei kopumā, kā arī atsevišķiem viņu darbiem. Izraēlā, piemēram, šodien šo stilu kopumā dēvē par *Bauhaus* arhitektūru. Tur 30. gados līdz tam klajā vietā sāka celt Telavivu — balto pilsētu, kuras centra apbūvi galvenokārt veido kubveidīgā būvmasu salikumā ieturētas baltas funkcionālisma stila mājas.

Funkcionālisma saknes ir daudz senākas. Tā radošā metode pamatprincipā neatšķiras no jūgendstila. Pazīstamo lozungu «forma seko funkcijai» jau 19. gadsimta nogalē izteica Čikāgas arhitekts L. Salivens, bet nedaudz vēlāk austrietis Ā. Loss paziņoja: «Ornaments ir noziegums». Daudzas viņa ap 1910. gadu celtās ēkas vizuāli tikpat kā neatšķiras no raksturīgām 20. un 30. gadu mijas celtnēm. Arī īres nams Rīgā Miera ielā 5 (1912, arh. A. Šmēlings, V. Unferhaus un E. Hartmanis) izskatās tā, it kā būtu būvēts kādus 20 gadus vēlāk.

Funkcionālisma formu artikulācijai raksturīgs plastiski izvērsts ģeometrisku apjomu kārtojums, lēzeni jūmti, horizontālītāte, lentveida logi, ar kuriem nereti kontrastē uzsvērti stateniski arhitektoniskie elementi (visbiežāk augsti kāpņu telpu logi) un plaši iestiklojumi. Būvapjomu stūri, rīzalīti, erkeri vai balkonu gali bieži vien ir noapaļoti. Funkcionālisms, protams, pilnīgi atsakās no ornamentāliem rotājumiem. Vienkāršoti izsakoties, — tās ir «baltas kastītes ar plakaniem jūmtiem un lieliem logiem.»⁴⁷

Funkcionālisma celtnu formu plastika labi atbilst iekštelpu izkārtojumam. Tiesa, pēdējo nereti piemēroja izteiksmīgam būvmasu salikumam. Tieši arhitektonisko apjomu valoda bija galvenais un faktiski vienīgais funkcionālisma ēku eksterjera mākslinieciskās izteiksmes līdzeklis.

Par pirmo funkcionālisma celtni Latvijā uzskatāms

tirdzniecības un īres nams Rīgā Marijas ielā 8 (1926, arh. T. Hermanovskis). Nākamā ir sanatorija «Saulstari» Ogrē (1928—1930, arh. K. Bikše), tirdzniecības un īres nams Rīgā Elizabetes ielā 51 (1928, arh. P. Mandelštams) u. c. Skaists funkcionālisma celtnu ansamblis ir savrupmāju virkne gar Māras dīķi Rīgā Mazajā Nometņu ielā, kur izteismīgākās ēkas celtas 1927.—1930. gadā pēc Teodora Hermanovska projektiem. Vairākas līdzīgas ēkas viņš uzcēlis arī Mežaparkā (Bergenes ielā 6 un 8, Glika ielā 9 u. c.).

Tāpat kā Eiropas lielākajā daļā, 30. gados arī Latvijā funkcionālisms savu vietu iekaroja strauji un noteikti. 1932. gadā arhitekts Aleksandrs Birzenieks rakstīja, ka jau labs laiks ir pagājis, kopš tiek runāts «par jauno lietišķību mākslā; pēc īsas cīņas tā svin uzvaru»⁴⁸, bet Heinrihs Pīrangs pasludināja: «Mūsu lozungs ir «jaunā lietišķība»»⁴⁹.

20. un 30. gados vispārējā arhitektūras stilistiskā aina tomēr bija samērā raiba. Vērojama gan senāko, tradicionālo māksliniecisko paņēmienu reproducēšana (historisms), gan arī tendence radīt īpatnēji latvisku arhitektūru, izvairoties no tiešas to māksliniecisko paņēmienu atkārtošanas, kuri jau gadsimta sākumā bija pārliecinoši iemiesoti nacionālajā romantismā — vienā no spilgtākajiem jūgendstila novirzieniem. 30. gadu otrajā pusē nacionālās izteiksmes meklējumi koncentrējās klasisko formu valodā, kuru šim nolūkam izvēlējās kā transcendentālu «mūžīgu» vērtību (neoelektisms). Liela nozīme te bija arī tālaika pasaules modes strāvojumiem.

Vēl viens no raksturīgiem 20. un 30. gadu mākslas stiliiem pasaulē bija *Art Deco*. Tā saknes noteikti meklējamas jūgendstilā, taču no tā tas atšķiras ar zināmā mērā eksaltētu lineāri ģeometrisku formu spēli, kaut gan vispārējā izteiksmē dominē funkcionāla lietišķība.

Galvenā nozīme tomēr bija funkcionālismam. Tiesa, kā jebkuram stilam, arī tam netrūka pretinieku un noliedzēju. Noraidošā attieksme it īpaši pastiprinājās autoritārā režīma laikā, kad Latvijā vadošās bija «divas arhitektūras — jaunā — oficiālā, ar hellēniskā laika rakstura tieksmi akcentēties, dekorēties, aptērpties, un lietiskā — izlīdzinātā konstruktīvisma izteiksmē». ⁵⁰ Profesors Pauls Kundziņš funkcionālismā saskatīja «svešu garu», «tukšu konvencionālismu» un «pārejošas modes ietekmi», kas «kāri iezīž arī internacionālas, pēc orientāliskas receptes gatavotas formas». ⁵¹ Savukārt profesors Eižens Laube funkcionālismu nosauca par «anacionālu» virzienu. Tas raksturojams ar «saltām, atbaidošām, abstraktām formām», kas esot arī «gludas, kailas, tehniskas, daudzkārt nabadzīgas, bez profiliem, bez ornamentiem, vienmuļas, dažbrīd pat atbaidošas». ⁵²

Visa šī stilistiskā aina vairāk vai mazāk pilnīgi atspoguļojas arī Mežaparka 20. un 30. gadu apbūvē. Siguldas, Višbijas un Meža prospektos, kā arī Ezermalas, Poruka, Mātera un citās ielās pārsvarā sastopamas vairāk vai mazāk tīrā funkcionālisma stilā celtas mājas. Raksturīgākās no tām ir ēkas Ezermalas ielā 59 un 61, Meža prospektā 2 un 26, Poruka ielā 10, Stendera ielā 3, Vatsona ielā 2 u. c. Bieži vien šī stila formu paletē ir izmantotas arī krāsas atbilstoši ēkas autora individuālajai gaumei, mākslinieciskajam rokrakstam vai centieniem starptautiski modernajai arhitektūras izteiksmei rast «latvisku» noskaņu (ēkas Meža prospektā 36 un 58, Olava ielā 1, Poruka ielā 14, Siguldas prospektā 34 u. c.).

Ap 20. un 30. gadu miju Mežaparkā joprojām cēla arī tradicionālās mājas ar uzsvērtiem divslīpju vai mansarda tipa jumtiem. Tas bija vietējiem apstākļiem attiecīgi pārveidots un tālaika izjūtai atbilstošs Šveices stils (Cimzes ielā 1,

Poruka ielā 18, A. Sakses ielā 32, Siguldas prospektā 19 un 27 u. c.). Vizuāli šīs ēkas bieži vien bija stipri līdzīgas pirms pirmā pasaules kara celtajām. Historizēto formu lietojumu visbiežāk tomēr pakārtoja vispārējiem funkcionālisma apjomu kompozīcijas principiem (ēkas Bergenes ielā 2 un 1/3, Meža prospektā 32 un 44, Pēterupes ielā 12, Visbijas prospektā 5 u. c.). Šur tur nojaušama arī neoeklektismam tuva klasiskās arhitektūras elementu modernizēta interpretācija (Cimzes ielā 3, Gdaņskas ielā 15, Hamburgas ielā 6a, Lībekas ielā 27, Siguldas prospektā 1, 5 un 43, Vēlmes ielā 1 u. c.).

Pēc otrā pasaules kara lielākas pārvērtības notika Mežaparka mežainajā teritorijā uz ziemeļiem no dārzu pilsētas, kur izveidoja Kultūras un atpūtas parku. Nozīmīgākās celtnes tajā — kinoteātris un lielā dziesmusvētku estrāde — tika veidotas tālaika sociālistiskā reālisma garā, kam saskaņā ar oficiālo doktrīnu bija jābūt «sociālistiskam pēc satura un nacionālam pēc formas». Praksē tas nozīmēja klasisko orderu elementu savietojumu ar etnogrāfiskiem ornamentiem un komunisma ideju patosu slavinošām statujām. Viengimenes māju arhitektūrā tas, protams, būtu bezjēdzīgi. Arī Mežaparka papildinājums ar dzīvojamiem namiem pēc otrā pasaules kara bija samērā nenozīmīgs. Nedaudzajās jaunbūvēs — galvenokārt Ezermalas un Bernātu ielas rajonā — visbiežāk atspoguļojās pirmskara stilistika. Tas attiecas arī uz 40. gadu nogalē un 50. gados populārajām «tintes pudeļlītēm» — vienkāršām, nelielām, plānā kvadrātveida mājām ar četrslīpju jumtu. Rīgā šis ēku tips uzradās jau 30. gados — vairākas tādas tolaik tika uzceltas, piemēram, «Teikas» rajonā un arī Mežaparkā (Stendera ielā 15 u. c.).

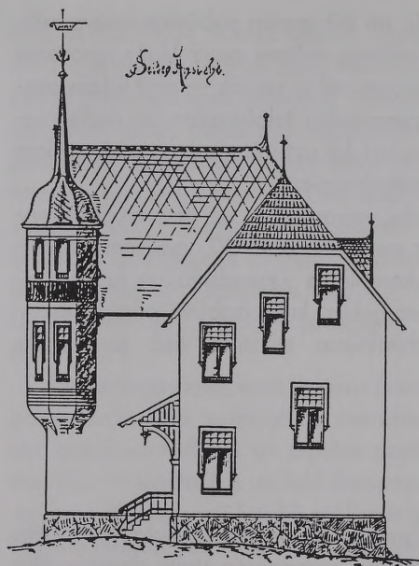
Tipisks sava laika būvpolitikas un arhitektūras stilistikas atspulgs ir arī dzīvojamo torņēku rinda gar Mežaparka

dienviņu malu. Tās 70. un 80. gados sabūvēja krievu militāristi. Šīs samērā primitīvās celtnes pauž kļauju ignoranci pret apkārtnes kontekstu un vēl jo vairāk — pret līdzās esošā pilsētībūvniecības pieminekļa telpiskajām un mākslinieciskajām kvalitātēm un šeit ilgi uzturētajiem un ievērotajiem vides veidošanas pamatprincipiem.

Kopumā Mežaparks, neraugoties uz atsevišķām kropļīgām pārmaiņām, ir ne tikai izcils 20. gadsimta pilsētībūvniecības, bet arī komplekss jūgendstila un funkcionālisma būvmākslas piemineklis, kura apbūvē pilnīgi atspoguļojas tā laika arhitektūras stilistika visā formveides bagātībā.

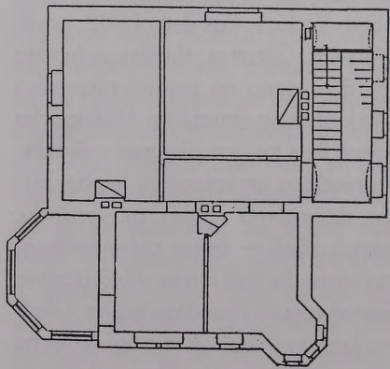
Tuvojoties Mežaparkam no dienvidiem, Meža prospekta labajā pusē jau pa gabalu pamanāma stalta divstāvu ēka ar efektīgu siluetu un interesantām jumta izbūvēm. Tas ir O. Agtes nams Sudrabu Edžus ielā 1, kas celts 1902. gadā pēc Berlīnes arhitekta Alberta Gīzekes skicēm arhitekta Frīdriha Šefela vadībā.⁵³ Tā ir viena no pašām pirmajām dārzu pilsētas celtnēm. Atšķirībā no daudzām Mežaparka mājām Agtes nams ir samērā liels turīgas ģimenes mājoklis. Cokolstāvā izvietotas saimniecības un kalpotāju telpas, pirmajā stāvā atrodas liela dzīvojamā istaba ar verandu, ēdamistaba un virtuve, otrajā stāvā — četras guļamistabas, vannas istaba un vēl viena veranda, bet jumta stāvā izbūvētas galvenokārt izmantošanai vasarā domātas telpas. Gleznaini plastiskā būvapjomu kompozīcija mērķtiecīgi izriet no ērta iekštelpu izvietojuma, vasarnīcas tipa ēkas raksturam atbilst zeltiņģa pildrežģa konstrukcija, bet vispārākstūrī-

Jūgendstila Mežaparks

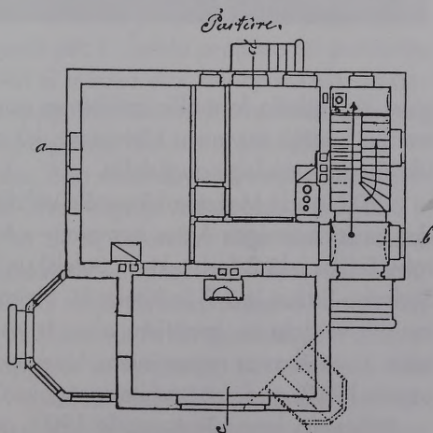
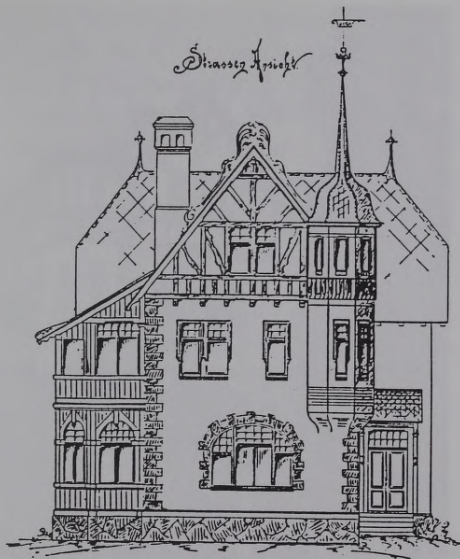
Sudrabu Edžu ielā.

Ārējais fasādes uzskats

Iekšējais plāns

Vienģimenes dzīvojamās
mājas Sudrabu Edžus ielā 1
projekta fasādes un plāni.
1902. F. Šefels

Vienģimenes dzīvojamā māja
Sudrabu Edžus ielā 1. 1902.
F. Šefels

giem jūgendstila formālās izteiksmes paņēmienu — asimetrija kopējā būvmasu kārtojumā, kā arī tāda detaļa kā sīkrūšu dalījums logu augšdaļās.

1902. gadā Mežaparkā uzcēla vēl divas ēkas, kas atrodas turpat kaimiņos Agtes namam, — A. Gaiļa māju Sudrabu Edžus ielā 3 (arhitekts F. Šefels) un K. Upenieka māju Sudrabu Edžus ielā 7 (arhitekts V. Neimanis). Pēc arhitektoniskā veidola un izmēriem abas ir visai pieticīgas vienkārša koka ēkas ar mezonīniem. Upenieka mājai otro stāvu uzcēla 1913. gadā pēc arhitekta Ageja Krata projekta.

Nākamās četras ēkas uzcēla 1903. gadā. Divas no tām

cēla Rīgas namu būves sabiedrība — Hamburgas ielā 3 (arhitekts E. Frīzendorfs) un K. Filrozes māju Kokneses prospektā 5 (arhitekts E. fon Trompovskis). Tās abas ir samērā nelielas, un atsevišķas detaļas to zeltiņu augšdaļās veidotas pēc Šveices vasarnīcu stila parauga.

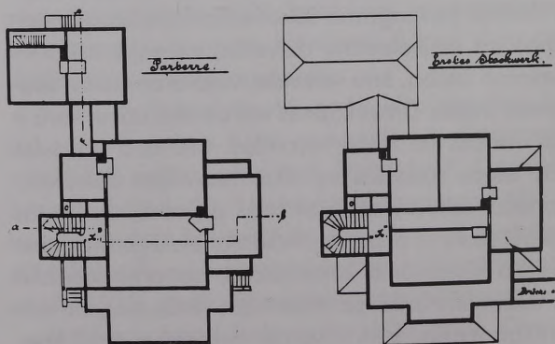
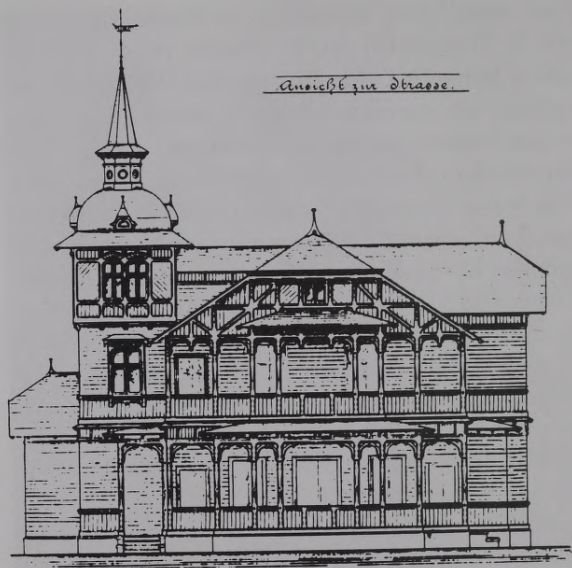
Šāda stilistika raksturīga arī apjomā visai iespaidīgajai koka ēkai Annas Saksēs ielā 24, kas piederēja pazīstamas būvfirmas īpašniekam R. Heizermanim un bija celta pēc viņa partnera būvinženiera jeb, kā toreiz teica, civilinženiera Frīdriha Zeiberliha projekta. Gandrīz visu abu stāvu galveno fasādi aizņem plaša stiklota veranda, bet ēkas sāniem piekļaujas ar barokālu smaili vainagots trīsstāvu tornis. Daudzās kokā grieztās un izzāģētās detaļas dzegās, jumtu paspārnē un ārsienu apdarē ir īsts namdarmākšanas meistardarbs. Tās ir strukturāli tektoniskas un vienlaicīgi arī rotā ēkas harmonisko kopētēlu.

Pēdējā 1903. gadā uzbūvētā māja ir apjomīga divstāvu ēka — E. Jirgena villa Ezermalas ielā 41. Pēc Berlīnes arhitekta Alberta Gīzekes skices to projektējis arhitekts Rūdolfs Donbergs. 1907. gadā pēc F. Šefela projekta tai piebūvēts sētnieka dzīvoklis. Arī tā ir koka ēka, bet apmūrēta un apmesta. Velvētajā puspagrabā sākotnēji atradušās saimniecības telpas un mājkalpotāja dzīvoklis, pirmajā stāvā — lielā dzīvojamā istaba, ērta veranda, virtuve ar meitas istabu un vannas istaba. Divas kāpnes ved uz otro stāvu, kurā ir vēl piecas istabas un divas verandas. Pēc otrā pasaules kara visas telpas sadalītas vairākos atsevišķos dzīvokļos. Varenu priēžu ieskautā māja atrodas pakalnā, un no tās paveras plašs skats uz Ķīsezeru. Ārkārtīgi efektīga ir asimetriskā, izvērstā būvapjomu kompozīcija, bet arhitektoniskā apdare ir racionāli vienkārša. Atsevišķās vietās eleganti risināts pilddrežģa motīvs, kam ir vairāk dekoratīva nekā kon-

1903. gads

Vienģimenes dzīvojamās mājas Ezermalas ielā 41 fasādes detaļa. 1903. R. Donbergs

Vienģimenes dzīvojamās
mājas A. Sakses ielā 24
projekta fasāde un stāvu plāni.
Šai ēkai vēl pieblokēts sētnieka
dzīvoklis. 1903. F. Zeiberlihs

struktīva nozīme. Vēl viens rotājums ir neliela kartuša virs ieejas uzjumtena. Sākotnēji apmestās ārsienas bijušas «krāsotas dzeltenā tonī, izmantots arī sarkanu cementa akmeņu iesegums».⁵⁴

1904. gadā Mežaparkā uzcēla vēl septiņas jaunas ēkas. Tām gandrīz visām raksturīga izvērstā, izteiksmīga būvapjomu kompozīcija un solīda atturība arhitektoniskajos rotājumos, kas tomēr nekur nav aizmirsti.

A. Brakes nams A. Sakses ielā 14 (būvinženieris A. Neimanis) un F. Šefela nams, kas pazīstams arī kā Maijera villa, A. Sakses ielā 6 (arhitekts P. Mandelštams) ir vienstāva koka ēka ar izbūvētu jumta stāvu. Maijera villai uz gaišā zemesstāva sienu apmetuma fona iespaidīgi izcēlās sākotnēji brūni iekodinātās koka detaļas — zelmiņu pildrežģa elementi, logi, durvis, verandas konstrukcija. No visa tā tagad daudz kas zudis. Arī sarkano cementa kārniju jumtu⁵⁵ nomainījis viļņotais šiferis.

P. Mandelštams projektējis arī P. Gertika villu Sudrabu Edžus ielā 13/1, paredzot to ietērt greznos jūgendstila rotājumos. Celniecības gaitā arhitekts no tiem tomēr atteicies. Diezgan lielās apmestās divstāvu koka ēkas arhitektonisko izteiksmīgumu nodrošina neparasti bagātā būvapjomu plastika — daudzie rizalīti, terases, verandas, zelmiņi, tornīši, jumts un jumtiņi, dažādas formas logailas, to dalījums utt.

Viena no arhitektoniski interesantākajām 1904. gada būvēm ir A. Eistes villa A. Sakses ielā 5 (arhitekts H. Zeiberlihs). Ēkas gleznaino kopiespaidu «pastiprina konstrukcija — mūris, koks, pildrežģis, sarkano dakstiņu jumta iesegums.»⁵⁶ Ēka tika projektēta kā vienģimenes mājoklis, taču ekonomisku apsvērumu dēļ jau būvdarbu laikā augšstāvu pārveidoja par atsevišķu dzīvokli. Šajā nolūkā vienu

1904. gads

Vienģimenes dzīvojamā māja
A. Sakses ielā 6. 1904.
P. Mandelštams

„Villa Vaza”

no istabām pārvērta par virtuvi, paredzēto vannas istabu — par guļamtelpu, bet priekštelpu, kas piekļaujas kāpnēm, padzīlīnāja uz projektētās lodžijas rēķina tā, lai iznāktu ēdamistaba. Jaunu priekštelpu ieguva, virs ēkas ieejas izveidojot nelielu erkeru. Tādējādi ar šo ēku aizsākās vēlāk, it īpaši 20. un 30. gados, populārais dzīvojamo māju tips — divstāvu divdzīvokļu ēkas ar atsevišķu dzīvokli katrā stāvā.

Patī lielākā un arī ievērojamākā tā laika celtne Mežaparkā ir «Villa Vaza» — Berkholcu ģimenes pansionāts, kuru uzcēla pēc ievērojamā arhitekta un mākslas vēsturnieka Vilhelma Neimaņa projekta. Ēkas pagrabā, kas reljefa krituma dēļ ēkas ziemeļu galā veido augstu cokolstāvu, atradās saimniecības telpas, liela virtuve, apkalpojošā personāla telpas, divas vannas istabas un centrālapkures telpas. Pirmajā stāvā ap lielu ēdamtelpu un salonu bija izvei-

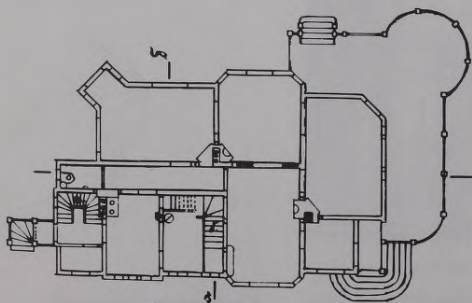

dotas septiņas, bet otrajā stāvā ap kopējo atpūtas zāli — vēl desmit atsevišķas pansionāta viesu istabas. Jumta stāvā bija iekārtots mājas saimnieka sešistabu dzīvoklis un vēl trīs viesu istabiņas. Ēkā bija visas labierīcības un autonoma

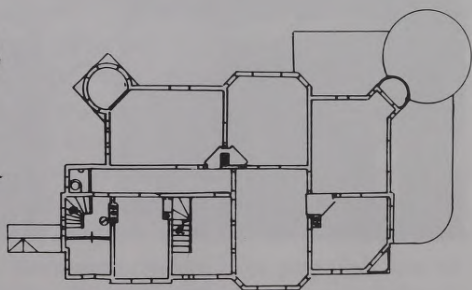
Vienģimenes dzīvojamās mājas A. Sakses ielā 6 fasādes fragments

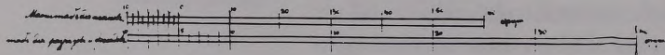
Берегний дворецъ.

Планъ I. 3 м.

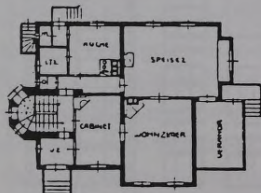
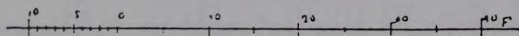

Планъ II 3 м.

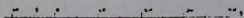
VORDER-ANSICHT.

ERD - GESCHOSS.

OBER - GESCHOSS.

Vienģimenes dzīvojamās mājas Sudrabu Edžus ielā 13/1 projekta fasāde un stāvu plāni. 1904. P. Mandelštams. (Sk. att. 64. lpp.)

Eistes villas A. Sakses ielā 5 projekta fasāde un plāni. 1904. H. Zeiberlihs

elektroapgāde. Gleznainais būvķermenis ar balkoniem, terasēm, rizalītiem un jumta izbūvēm lieliski iekļāvās apkārtnējā vidē. Telpu iekšējā apdarē bija daudz koka un iebūvētu mēbeļu, bet sienas bija krāsotas «modernos samtainos toņos».⁵⁷ Laika gaitā «Villa Vaza» gan ir pārvērtusies līdz nepazīšanai. Jau 1905. gadā kopā ar arhitektu H. Zeiberlihu nelielas pārbūves tajā izdarīja pats V. Neimanis. 20. un 30. gados «Villā Vaza» atradās Dr. Kurta Haha sanatorija. 1925. gadā ēkas rietumu galā izbūvēja jaunus jumta logus pēc arhitekta Nikolaja Hercberga, bet 1928. gadā to pašu izdarīja austrumu galā pēc arhitekta Makša fon Osmidofa projekta. Nākamajā gadā, paplašinot sanatoriju, ēkas rietumu galam piebūvēja jaunu četrstāvu korpusu, bet jau 1931. gada rudenī izdega ēkas augšējais stāvs. Tā pašā gada decembrī tika apstiprināts ēkas atjaunošanas un

«Villa Vaza» Ezermalas ielā 34
20. gs. sākumā. 1904.
V. Neimanis

«Villas Vaza» 1904. gada
projekta fasāde (V. Neimanis)
un 1931. gada pārbūves
projekta fasāde
(N. Hercbergs)

Vienģimenes dzīvojamā māja
A. Sakses ielā 22. 1904.
E. Kupfers

rekonstrukcijas projekts, ko bija izstrādājis N. Hercbergs. Tā realizācijas gaitā ēka pārvērtās par masīvu četrstāvu celtni, kurā no sākotnējā apjoma saglabāties vienīgi poligonālais rīzalīts Ezermalas ielas galā un vēl dažas detaļas.

Vēl divas ēkas Mežaparkā 1904. gadā uzbūvēja pazīstamā arhitekta Rīgas Politehniskā institūta docenta

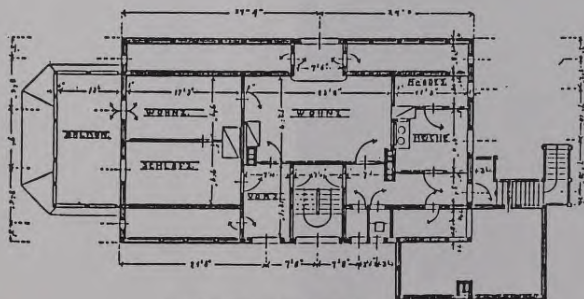
E. Kupfera vadībā. I. Gersdorfas namam A. Sakses ielā 10/12 plānojuma ideju devusi pati īpašniece, bet jau 1911. gadā ēka krietni vien paplašināta pēc arhitekta Aleksandra Šmēlinga projekta. Toties N. Panderes villa A. Sakses ielā 22 gandrīz pilnīgi saglabājusi sākotnējo veidolu un fasādes apdares detaļas. Liekas, ka šīs ēkas attēli un projekta zīmē-

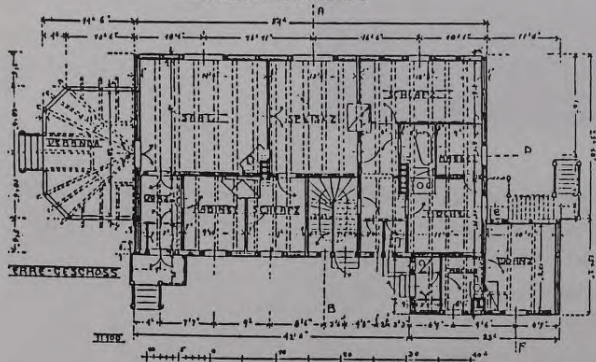
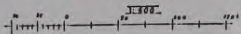
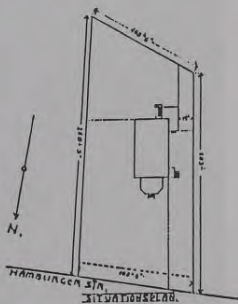
WEST-FACADE

NORD-FACADE
SEITE

DACH-GEWÖSS

DACH-GEWÖSS

jumi ir publicēti daudz vairāk salīdzinājumā ar jebkuru citu Mežaparka celtni.⁵⁸ Pats arhitekts ēku aprakstījis šādi: «No ielas puses kāpjošais reljefs noteica ēkas novietojumu augstākajā vietā un deva iespēju ēkas priekšā izveidot bruģētu terasi ar dārzu.

Būvķermenis ir galvenokārt veidots no koka, bet visā ēkas apbūves laukumā izbūvētais pagrabs, kā arī kāpņu telpa — mūra. Virs pēdējās paceļas pildrežģī veidots tornis, kurā iekārtota patīkama vasaras istaba. Mājas centrā ir liela dzīvojamā istaba jeb zāle, kuru var krietni vien paplašināt, atverot platas durvis uz kāpņu telpu. Te vietu atradis arī liels kamīns, kamēr pašai ēkai paredzēta centrālāpkure. Pagrabā atrodas saimniecības telpas un mājkalpotāja dzīvoklis».⁵⁹ Jāprecizē, ka pagrabā atradās arī virtuve, bet ēdienus tieši no tās uz ēdamistabu zemes stāvā varēja pacelt ar speciālu saimniecības liftu. Jumta stāvā bija ierīkotas trīs guļamtelpas un vannas istaba.

1905. gadā arī būvniecībā sāka atspoguļoties gadsimtu mijas ekonomiskā krīze. Mežaparkā uzcēla tikai trīs ēkas, visas — Rīgas namu būves akciju sabiedrība. Ēku A. Saksēs ielā 16 projektēja arhitekts tehniķis Indriķis Devendruss, bet Hamburgas ielā 5 un 7 — Eduards Kupfers. Pirmā E. Kupfera celtā divdzīvokļu ēka, kurai piekļaujas arī neliels sētnieka dzīvoklītis, izceļas ar ļoti bagātu apjomu plastiku un efektīgiem koka spraišļojumiem apjuntās gala terases pārsegumā, bet otrā ir dvīņuēka, t. i., divas atsevišķas ēkas, kuras atrodas katra savā zemesgabalā, bet ir bloķētas kopējā būvapjomā. Šis ēku tips Mežaparka apbūvē guva plašāku izplatību gadus piecus sešus vēlāk.

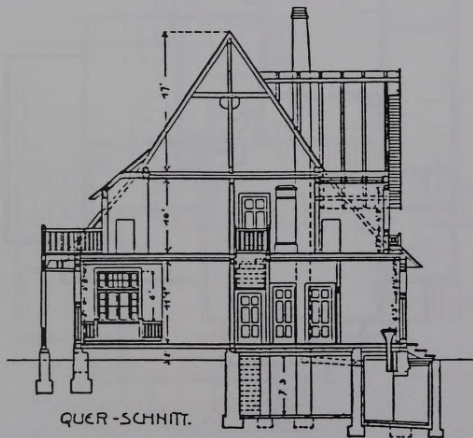
Dvīņuēkas parasti ir simetriskas, un to plāns attiecībā vienai pret otru veido spoguļattēlu. Hamburgas ielā 7 vienā ēkas galā ir viens dzīvoklis, otrā — divi, katrā stāvā pa vienam.

1905. gads

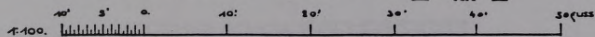
Divdzīvokļu ēkas Hamburgas ielā 5 projekta fasādes, stāvu plāni un piesaistes plāns. 1905. E. Kupfers

SÜD - FASSADE.

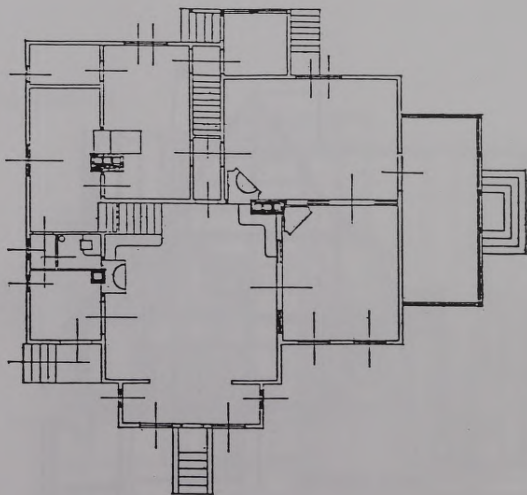

QUER-SCHNITT.

SĪD-WEST ANSICHT.

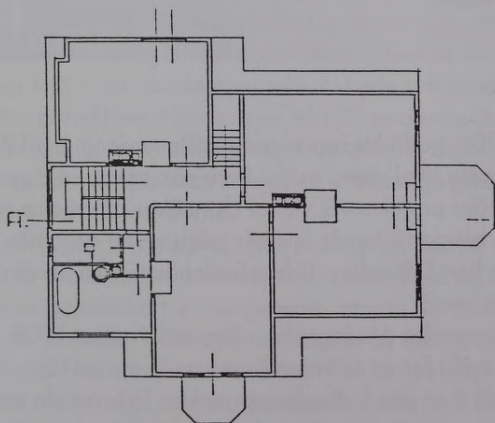

ERDGEŠCHOSS.

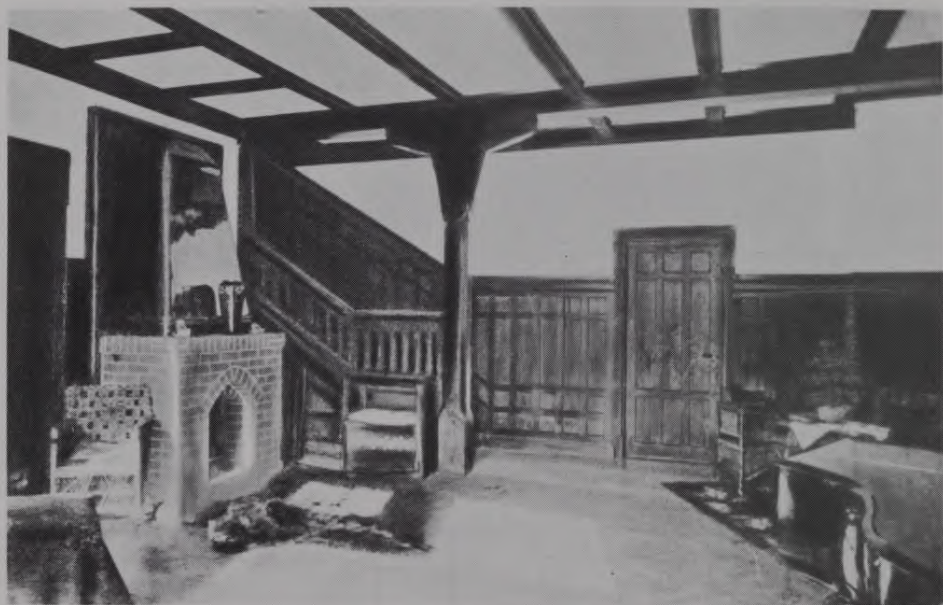
Vienģimenes dzīvojamās
mājas Lībekas ielā 3 projekta
fasādes, pirmā un otrā stāva
plāni. 1908. A. Vite

SE-D-OST ANSICHT.

DACHGESCHOSS

Halle Lībekas ielā 3. 20. gs.
sākuma foto

1906. gadā Mežaparkā neuzcēla nevienu, bet 1907. gadā uzcēla tikai vienu māju. Pareizāk sakot, šajā gadā apstiprināja projektu vēl vienai diviņņūekai Ezermalas ielā 49, kuras būvdarbi tomēr ievilkās pāris gadu garumā. Arī tās autors bija E. Kupfers. Līdz mūsdienām šī ēka nonākusi pārbūvētā veidā.

1908. gads
Būvniecība Mežaparkā sāka atdzīvoties 1908. gadā. Tad uzcēla četras dzīvojamās mājas, vienu no tām — Šēcinas ielā 6 — pēc E. Kupfera projekta. Tā ir neliela vienstāva koka ēka ar stāvā jumta apjomā izbūvētām telpām. Nākamajā gadā arhitekts uzcēla tai līdzīgu, taču lielāku ēku

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Gdaņskas ielā 1 zelminis.
1909. A. Vīte

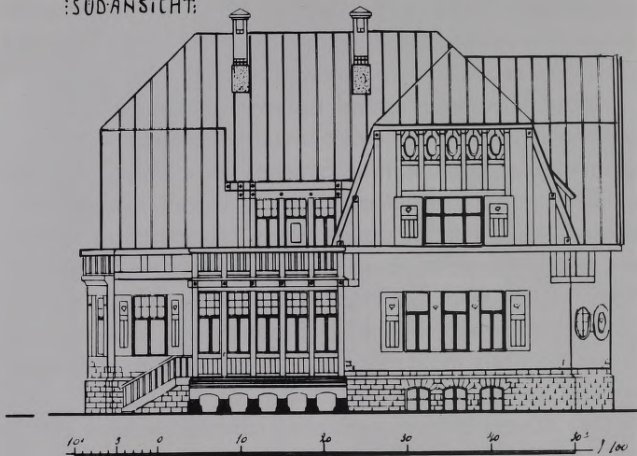
uzspēlētas izrādīšanās, — tās ir īpašības, kas iezīmē mūsu veseliģi moderno virzienu un tā māksliniecisko būtību, darot pievilcīgus te aplūkotos būvmākslas darbus.

Ir būtiski, ka visur ievēroti apbūves gabala dotumi un tie izdevīgi izmantoti ēku novietojumam un izteiksmei atbilstoši ainaviskajām īpatnībām un ģimenes vajadzībām, veranda un dārzs ir tieši piekļauti dzīvojamām telpām, tādējādi ēkas iekšienē ļaujot ietaupīt daudz telpas. Guļamistabas lielākoties atrodas jumta stāvā, saimniecības telpas — cokolstāvā. Tādējādi ietaupītas būvizmaksas un zemes platība. Viscaur pienācīga uzmanība veltīta tā sauktajām blakustelpām, iegūstot ērtības mājsaimniecībā. Visas ēkas ir apdzīvojamas arī ziemā.

Par būvmateriāliem lielākoties izmantoti vietējie plēstie akmeņi, ķieģeļi un koks. Visvairāk ir koka karkasa būvju ar dēļu apšuvumu, kas klāts ar eļļas krāsu, daudzviet arī ar caurspīdīgu pernicu, kura izceļ dabisko koka skaistumu. Augsto jumtu iesegumam lielākoties izmantotas Namu būves sabiedrības ražotās sarkanās vai pelēkās dažādas formas cementa plātnes. Tas ir labs, izteiksmīgs, turklāt izturīgs un lēts jumtu seguma materiāls.»⁶²

Lietišķā jūgendstila izteiksmē ap šo laiku veidotas arī ēkas Ščecinas ielā 4 un 8, Sudrabu Edžus ielā 9 un Hamburgas ielā 23, bet lielā divstāvu koka ēka A. Sakses ielā 2 (sk. att. 46. lpp.) vairāk atgādina Šveices vasarnīcu stilu. Kopumā jūgendstils vien tas ir. Tikai rūpnieka H. Petersena nams Hamburgas ielā 9 (1908, arhitekts K. Felsko; 1926. g. daļēji pārbūvēts pēc arhitekta A. Mēdlingera projekta) atšķiras ar bagātīgu eklektisma stila arhitektonisko dekoru, kāda Mežaparkā nekur citur nav. Šī majestātiskā ēka lepnī paceļas stāvas kāpas virsotnē, un to laikam gan būs ievērojis ikviens, taču tā vienmēr bijusi noslēpumaina un nepie-

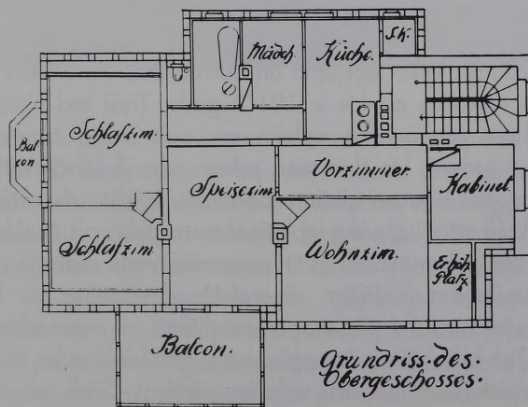
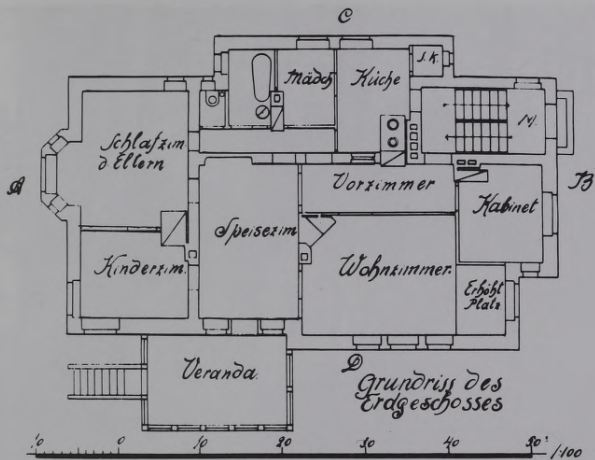
ISUDANSICHT:

OSTANSICHT:

Divdzīvokļu ēkas
Šēcenas ielā 4 fasādes un
stāvu plāni. 1909. K. Pēkšēns

Viengimenes dzīvojamā māja
Hamburgas ielā 9. 1908.
K. Felsko

1910. gads

ejama: gan 20. un 30. gados, kad tās īpašnieks pats tur uzturējās visai reti, gan padomju laikā, kad to sauca par «Bagramjana villu», gan arī tagad, kad tajā iekārtota Vācijas vēstnieka rezidence.

Nozīmīgs laika tecējuma un būvmākslas vēsturiskās attīstības atskaites punkts ir 1910. gads. Tieši tad nolēma paplašināt Mežaparka apbūvi un elektrificēja tramvaja līniju uz turieni. Un drīz vien sekoja straujš būvaktivitāšu kāpums. Tas bija arī zināmu pārmaiņu brīdis arhitektūras stilistikajā attīstībā: sāka izplatīties retrospektīvais neoklasicisms, kas galvenokārt bija tīri virspusēji tverta reakcija pret neatrisinātajām iekšējām jūgendstila pretrunām un kas atspoguļoja tieksmi pēc monumentalitātes un reprezentabilitātes. Tas bija kārtējais mēģinājums atdzīvināt it kā mūžīgās klasiskās arhitektūras valodas vērtības. Šādi mēģinā-

jumi kā pirms, tā pēc tam vēsturē ir atkārtājušies ne reizi vien. Zināmā mērā tā bija arī nodeva sava laika modei, kam arhitektūras stilistikā ir pietiekami nozīmīga loma. It īpaši 20. gadsimta sākumā, kad mākslas stilu formveides paņēmienu transformācijas dinamika bija sevišķi jūtama.

Spilgtākais neoklasicisma paraugs Mežaparkā ir E. Švarca nams Visbijas prospektā 7, kas celts 1913. gadā pēc prominentā Rīgas arhitekta Vilhelma Bokslafa projekta. Simetrisko, cēli monumentālo galveno fasādi vainago lo-

Vienģimenes dzīvojamā māja
Visbijas prospektā 7. 1913.
V. Bokslafs

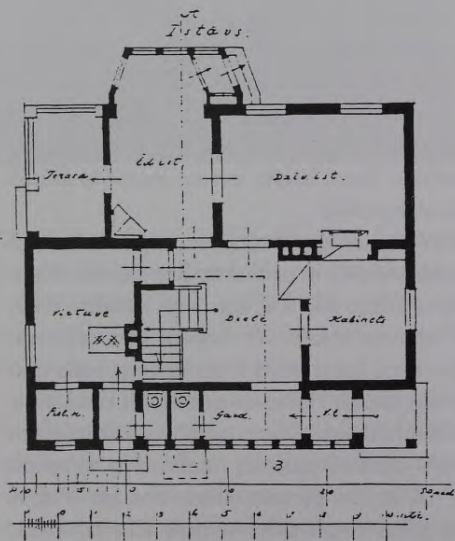
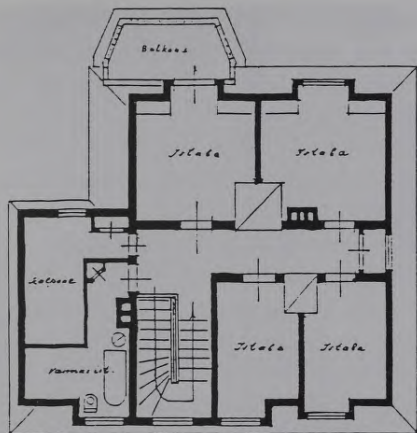
džija ar četrām joniskām kolonnām otrajā stāvā, virs tās paceļas pusloka lukarna jumtā, bet kompozīciju harmoniski pastiprina ar pusloka arku pārsegtā galvenās ieejas aila. Klasiskā stingrībā veidoti žoga, vārtu, ieejas durvju un lodžijas margu metālkalumi, fasādes tektonisko skaidrību uzsver klasiskās arabeskas frīze, kas apjož visu būvķermeni pirmā stāva pārseguma līmenī. Ēka izskatās kā īsts kungu nams, kaut gan patiesībā ir ar vērienu veidots, pamatīgi labiekārtots vienģimenes mājoklis. Pirmajā stāvā atrodas virtuve un četras, bet otrajā — piecas istabas, tās visas grupētas ap varenām hallēm plānojuma kompozīcijas centrā.

Simetriski monumentāla, klasicizēta kompozīcija ir arī ēkai Kokneses prospektā 20. Arhitekta Rūdolfa Donberga projekts apstiprināts 1913. gadā, bet ēka uzcelta pēc inženiera O. Stanges 1925. gadā nedaudz pārveidotā projekta. Fasādes rotā daži klasiskā festona cilņi, galveno ieeju akcentē četrkolonnu portiks zem otrā stāva verandas erķera. Katrā ēkas stāvā ir pa vienam piecistabu dzīvoklim.

Mellera villa

Ar asimetriski dinamisku telpiskā plānojuma struktūru atšķiras inženiera K. Mellera villa Stokholmas ielā 32 (1914). Plānojuma ideju devis pats īpašnieks, bet būvprojekts augsti profesionālā līmenī izstrādāts arhitektūras ateljē «*Baetge & Steinberg*». Tā ir vienstāva mūra ēka ar mansardu. Galvenās ieejas nišu ēkas stūrī akcentē toskāniska kolonna un stūru rustojums, dzegu balsta klasisko zobīņu jeb dentikulu virkne. Plašas durvis no priekštelpas ved uz centrālo halli, kam tieši piekļaujas saimnieka kabinets, kopējā dzīvojamā telpa ar kamīnu un pret dārzu pavērsta veranda. Caur īpašu starpslūžu var ērti nokļūt arī virtuvē, no kuras ir vēl otra izeja tieši uz āru. Atklātas iekšējās kāpnis tieši no halles ved mansardstāvā, kur ir četras guļamtelpas, gaiša vannas istaba un atsevišķa istaba mājkalpotājam.

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Stokholmas ielā 32 (1914.
K. Betge un Ē. Steinbergs)
1931. gadā K. Bikšes izpildītā
pārbūves projekta
plāni un fasādes

Racionāli, ērti un demokrātiski. 1931. gadā pēc arhitekta Kārļa Bikšes projekta ēka nedaudz paplašināta, pirmajā stāvā piebūvējot ēdamistabu un līdz ar to samazinot lielo, pret dārzu vērsto terasi.

Stingrās neoklasicisma formās bija veidota divīņuēka Visbijas prospektā 9 (1913, arhitekts E. Laube), taču vēlāk tā stipri pārveidota (1931, arhitekti A. Kars un K. Betge). Reizē ar šo ēku uzcēla savdabīgu divstāvu mūra stalli un šķūni, taču arī tajā vēlāk izbūvēja dzīvokļus.

Visumā racionāli lietišķu jūgendstila ēku arhitektūrā neoklasicisms visbiežāk izpaužas atsevišķās detaļās — dažos orderu elementos, klasiskos dzegu profilos vai ornamentālos rotājumos. Piemēram, A. Sakses ielā 7, Pēterupes ielā 4 un Visbijas prospektā 21 ieejas portālos izmantotas joniskas vai toskāniskas kolonnas. Visbijas prospektā 23 un arī 30 saskatāma atsevišķu barokālu motīvu stilizācija. A. Sakses ielā 8 vairākas ailstarpas apdarinātas līdzīgi pilastriem, Hamburgas ielā 16 klasisks raksturs ir ar frontonu vainagotajam centrālajam rizalītam, bet veikala namiņš Kokneses prospektā 1 (1913, arhitekts K. Agte) vērsts pret ielu ar klasisku portiku. Tiesa, balstu formas motīvi te drīzāk meklējami latviešu etnogrāfijā.

B. Bilenšteina māja

Īpatnēja un reizē raksturīga Mežaparka apbūvei pirmā pasaules kara priekšvakarā ir arhitekta Bernharda Bilenšteina māja Sudrabu Edžus ielā 16, kuru viņš uzcēla 1913. gadā vietā, kur apbūve tolaik vēl nebija izveidojusies. Apjomīgās divstāvu ēkas katrā stāvā ir pa varenai hallei, no kuras var nokļūt visās telpās. Halles atrodas ielas pusē un ir savienotas ar plašām kāpnēm. Dārza pusē pret dienvidiem atrodas salons, kuru akcentē pusloka rizalīts. No tā senāk pavērās skats uz plašajām pļavām dienvidos no Mežaparka. Abos ēkas galos otrais stāvs veidots kā mansards.

Kopumā racionāli izplānotās ēkas līdzsvarotajā telpiskajā kompozīcijā ir arī kaut kas no klasiskas monumentalitātes. Turpat līdzās 1913. gadā B. Bīlenšteins uzcēla arī nelielu koka māju sētnieka dzīvoklim. 1926. gadā viņš to paplašināja un uzcēla arī otro stāvu.

Pēc 1910. gada celto ēku vairumam klasisko arhitektūras elementu tomēr nav. Tolaik izplatītākie arhitektoniskās izteiksmes principi un paņēmieni bija mansardveida jumti vai pildrežģa konstrukcijas, kas Mežaparka apbūvē plaši izmantotas ēku otrajā stāvā vai jumta izbūvēs.

Vienģimenes dzīvojamā māja
Višbijas prospektā 21. 1913.
E. Kupfers

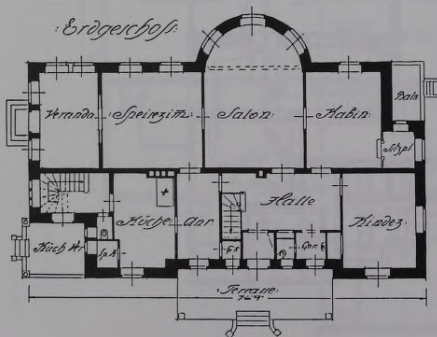
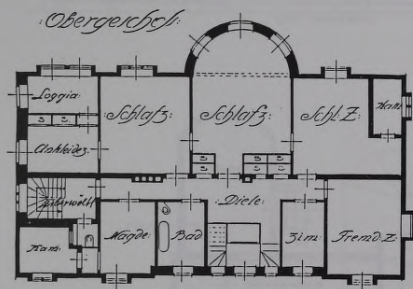
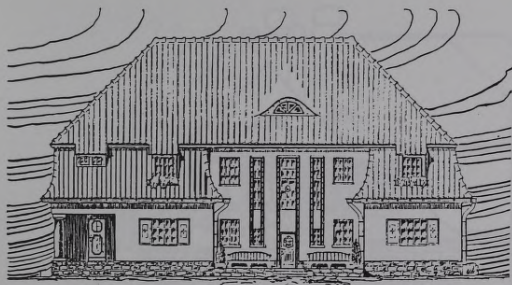
Veikala namiņš Kokneses
prospektā 1. 1913. K. Agte

Denfera villa

Visai raksturīgas ēkas ar mansarda jumtiem ir Gdaņskas ielā 7, Hamburgas ielā 6 un 10, Pēterupes ielā 3, Ščecinas ielā 10 un Visbijas prospektā 11, 29 un 32, bet dažādās variācijās veidots pildrežģis redzams Gdaņskas ielā 9, Hamburgas ielā 6, 17, 27 un 31, kā arī Kokneses prospektā 7. Visas šīs ēkas cēluši dažādi arhitekti ar atšķirīgu māksliniecisko rokrakstu.

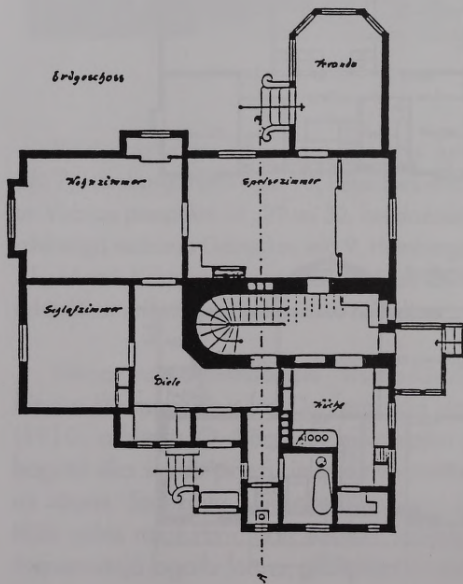
Viena no arhitektoniski visizteiksmīgākajām tālaika būvēm Mežaparkā ir fon Denfera villa Hamburgas ielā 25 (1910, arhitekts O. Bārs). Šī būvprojoma plastikā ārkārtīgi bagātā ēka slaidu priekšu ielenkumā prasmīgi «uzsēdināta» uz kāpas. Sarežģītā plāna konfigurācija atbilst gan apkārtnējās vides raksturam, gan ērtajam iekštelpu izkārtojumam. Neparastajā logailu formu, pildrežģa motīvu, rizalitū, erkeru,

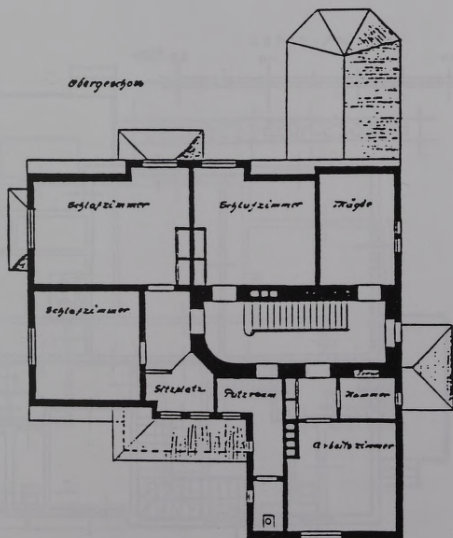
Vienģimenes dzīvojamās mājas Sudrabu Edžus ielā 16 projekta fasāde un stāvu plāni. 1913. B. Bilenšteins

Ķoti-Ost-Seite

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Hamburgas ielā 6 projekta
fasādes un plāni. 1912.
H. Pirangs

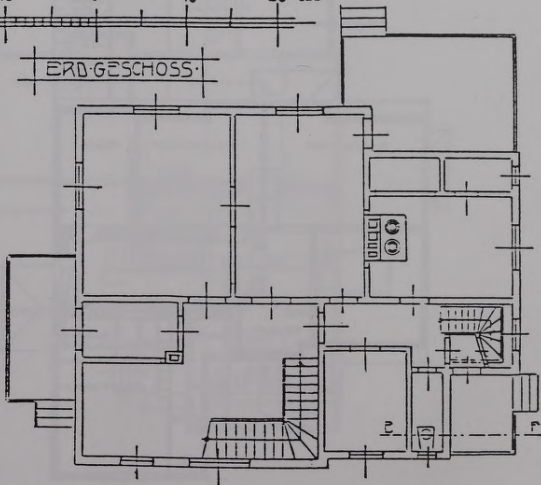
Verlag der Bauverlagsgesellschaft
 Leipzig, 1910
 10 1/2 M.
 10 1/2 M.

STRASSEN-ANSICHT

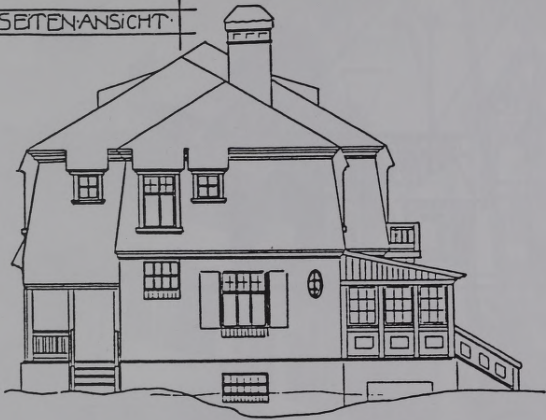
M 1:100
10 0 10 20 FUSS

ERD-GESCHOSS

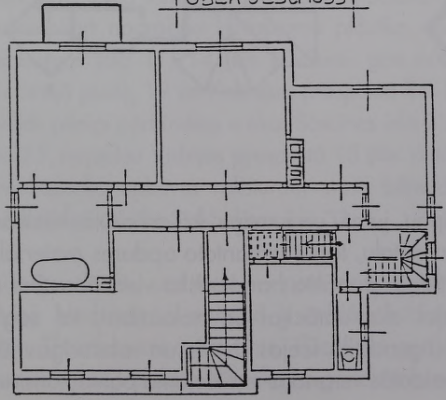

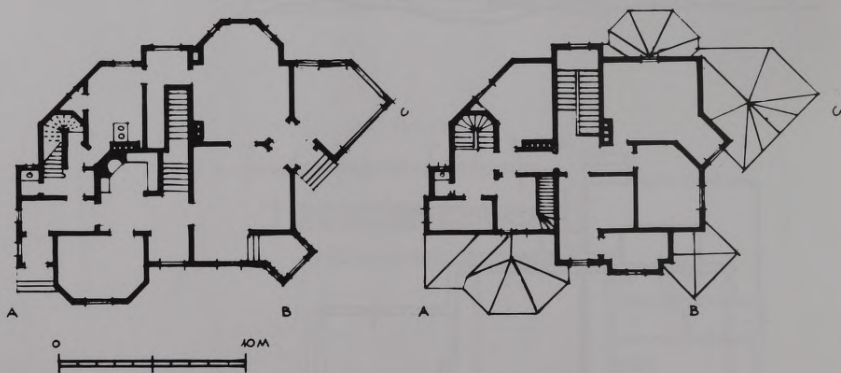
Vienģimenes dzīvojamās mājas
Gdaņskas ielā 7 projekta
fasādes un plāni. 1910.
H. Timers

SEITENANSICHT

OBERGESCHOSS

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Hamburgas ielā 25 fasādes
notinums un stāvu plāni.
1910. O. Bārs

ārējo kāpņu, jumtu un jumtiņu, kā arī citu arhitektonisko elementu detaļu, tāpat izmantoto apdares materiālu daudzveidībā tomēr panākta harmoniska vienotība. Par spīti ēkas nevīžīgajai ekspluatācijai un nolaišībai, tai saglabājušās skaistas jūgendstila ieejas durvis un raksturīgās jūgendstila formās veidotās verandas iestiklojuma pamatkonstrukcija.

Lietišķā jūgendstila formu valodā, kam emocionālo izteiksmīgumu galvenokārt nodrošina būvapjomu plastika, veidotas arī ēkas Hamburgas ielā 11, 14 (tās būvdarbi gan nobeigti tikai 20. gadu otrajā pusē), 19 un Kokneses prospektā 36. No tālāka celtņiem vēlāk pilnīgi pārbūvētas ir ēkas Ščecinas ielā 2 un Visbijas prospektā 25, nojaukta Visbijas prospektā 18 (tās vietā pēc kara uzcelts Mežaparka apbūves raksturam svešs bērnodārzs), bet kara laikā bojā gājusi ēka Stokholmas ielā 33.

Nozīmīgs, varētu pat teikt — pats nozīmīgākais ieguldījums visā Mežaparka apbūvē ir arhitekta barona Gerharda fon Tizenhauzena devums. Pēc viņa projektiem tur uzcelts vairāk par trešdaļu (kopskaitā gandrīz pussimts!) no

Vienģimenes dzīvojamā māja
Hamburgas ielā 25

G. fon Tizenhauzens

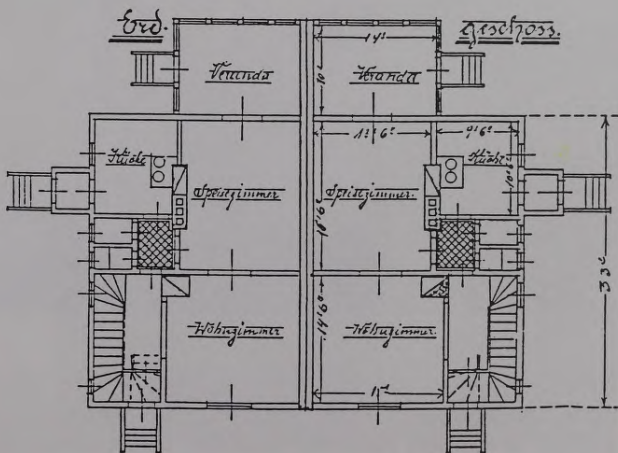
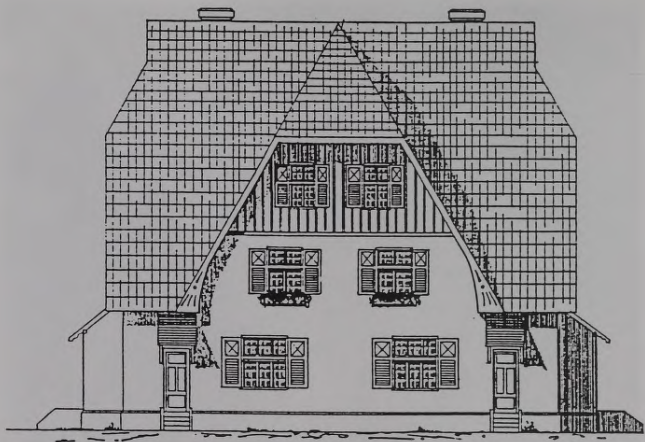

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Hamburgas ielā 25 fasādes
detāļa

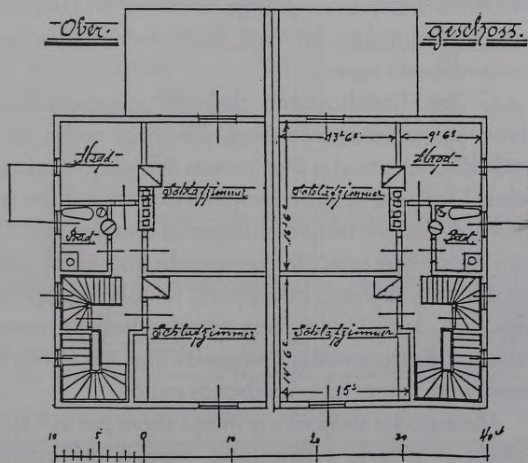
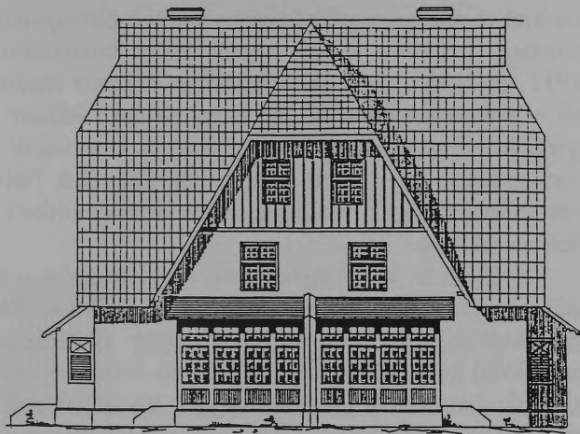

visām jūgendstila laika ēkām. Viņš bija Rīgas namu būves akciju sabiedrības arhitekts. Visas ēkas šī sabiedrība cēla saskaņā ar konkrētu pasūtītāju prasībām, lielākoties dažādi

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Hamburgas ielā 25
fasādes detaļa

Dvīņuēkas Stokholmas ielā 50
 jeb Glika ielā 1 projekta
 fasādes un stāvu plāni. 1911.
 G. fon Tizenhauzens

variējot vairāk vai mazāk tipizētus telpiskā plānojuma risinājumus. Tas deva iespēju strauji izvērst būvniecību, un 1911. gads kļuva par īstu celtniecības «bumu» Mežaparkā — tur uzcēla 42 ēkas. Tas ir vairāk nekā jebkurā citā gadā šīs dārzu pilsētas vēsturē. Tiesa, šis laiks vispār bija nepieredzēts «sprādziens» Rīgas pilsētas attīstībā. Tieši tad nostabilizējās Rīgas mūsdienu centra arhitektoniskais veidols un raksturs.

Vairākām G. fon Tīzenhauzena celtajām ēkām ir gan drīz vienāds plānojums, taču katrai ir savādāka fasāde un arhitektoniskās apdares detaļas. Tieši ar to Mežaparka arhitektūra kopumā izdevīgi atšķiras no daudzām Eiropas «klasiskajām» dārzu pilsētām Anglijā, Vācijā un citās zemēs, kur desmitiem namu ir līdzīgi cits citam kā divas ūdens pīles. Mežaparkā katrs ielas posms ir atšķirīgs, aiz katra ielas pagrieziena vai stūra skatam paveras gleznaina, savdabīga vides aina. Te katram iemītniekam ir tikai viņam piederošs mājoklis ar pilnīgu komfortu un intimitāti, ko ne-traucē pat tuvākais kaimiņš. Tas ir katras individuālas personas dabisks sapnis.

Dvīņuēkas

G. fon Tīzenhauzena daiļradē interesantākās ir daudzās viņa būvētās dvīņuēkas. Tās visas celtas 1911. gadā un lielākoties atrodas Stokholmas ielā pie Glika un Stendera ielas. Tās veido veselu dzīvojamo ēku tipoloģisko grupu, kas citur Latvijas arhitektūrā sastopama diezgan reti. Dvīņuēkas ļauj racionālāk izmantot zemesgabalus, vairāk vietas atstājot dārzam, jo vienā būvāpjomā faktiski tiek apvienotas divas ēkas, kuru viena siena atrodas tieši uz zemesgabala robežas. Katrai no tām gan paliek tikai trīs sienas logailām, nevis visas četras kā brīvstāvošās mājās.

Mežaparka dvīņuēku pirmajā stāvā parasti katram dzīvoklim ir virtuve, ēdamistaba, kopējā dzīvojamā istaba,

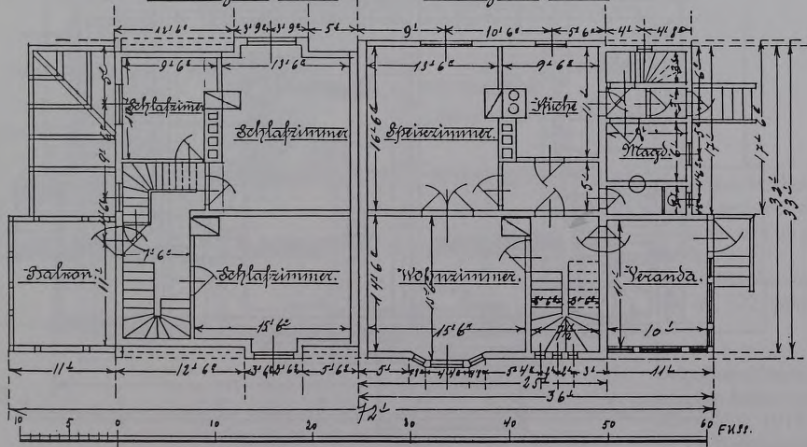
Dvīņuēkas Stokholmas ielā
65/67 projekta fasāde un
savienots otrā un pirmā stāva
plāns. 1911.
G. fon Tīzenhauzens

Vorder-Ansicht.

Obergeschoss.

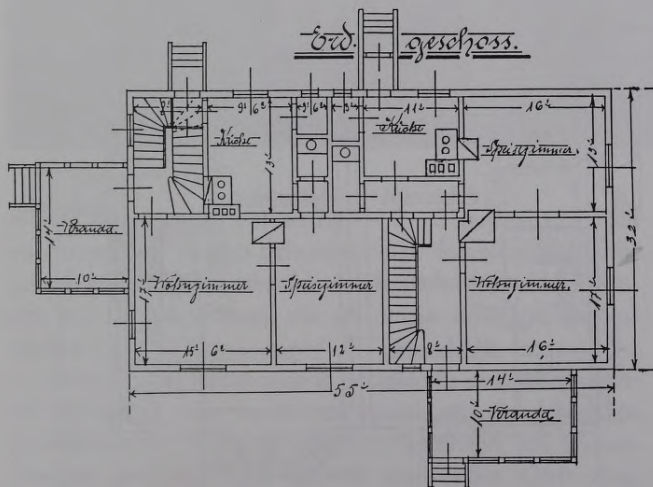
Erdgeschoss.

Süden-Ansicht.

1. u. 2. Geschoss.

Dviņpēkas Stokholmas ielā
44/46 projekta fasāde un
savienots otrā un pirmā stāva
plāns. 1911.
G. fon Tizenhauzens.
(Sk. att. 102. lpp.)

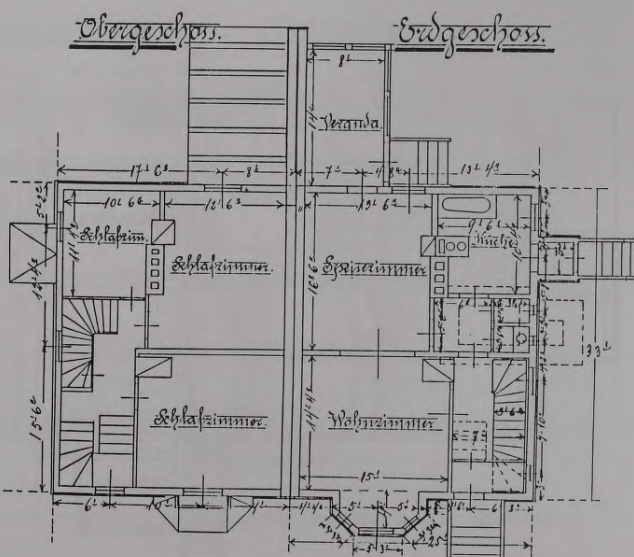
Dviņpēkas Lībekas ielā 9/11
projekta fasāde un pirmā
stāva plāns. 1911.
G. fon Tizenhauzens

Strassen-Ansicht.

Obergeschoss.

Erdgeschoss.

Dvīņuēkas Stokholmas ielā
41/43 projekta fasāde un
savienots otrā un pirmā stāva
plāns. 1911.
G. fon Tīzenhauzens

tualete un veranda, bet otrajā — 2—3 guļamistabas un vannas istaba. Tālaika dzīvokļos neiztrūkstošā mājkalpotājas jeb meitas istaba atkarībā no ēkas telpiskā veidola atrodas vai nu pie virtuves, vai arī otrajā stāvā pie guļamtelpām.

Visas G. fon Tīzenhauzena projektētās dvīņuēkas nosacīti var iedalīt trijos vairāk vai mazāk atšķirīgos telpiskās struktūras tipos. Visvairāk ir ēku ar varenēm, ļoti stāviem divslīpju jumtiem, kuros iebūvēts otrais stāvs. Otrā stāva

Dvīņuēka Stokholmas ielā
41/43

telpām logi ierīkoti gala zeltiņos un garenfasāžu mezonīnu sienās. Tās ir tā saucamās krusta būves, jo mezonīnu jumtu kores atrodas vienā līmenī ar galveno jumta kori un skatā no putna lidojuma ēkas atgādina krustu.

Šādā ļoti kompaktā būvapjomu kompozīcijā ir veidotas dvīņu-ēkas Gdaņskas ielā 2, Glika ielā 4/6, Stokholmas ielā 40/42, 48 (tās adrese arī Glika ielā 2), 49/51, 50 (arī Glika ielā 1), 52/54, 53/55, 60 un 69 (arī Stendera ielā 9).

Visām krusta būvēm ir vienojošs vizuālais tēls: arhitektoniski nesadalītajā mezonīnā atrodas abu ēkas daļu logi. Tas, ka šāda ēka patiesībā sastāv no divām ēkām, ir vairāk vai mazāk noprotams pēc citiem koptēlam pakārtotiem būvelementiem: ēkas galos parasti katram dzīvoklim ir sava veranda, galvenajā fasādē pie kopējām dzīvojamām telpām ir pa elegantam rīzālītam (Gdaņskas ielā 2, Stokholmas ielā 52/54 u. c.), un katram dzīvoklim, protams, ir sava atsevišķa ieeja. Kā ēkas galu, tā mezonīnu zeltiņi ir ļoti augsti, un virs otrā stāva logiem tajos ir vēl arī trešā stāva logi, kas izgaismo jumta apjoma augšdaļā izbūvētās vasaras telpas vai bēniņus. Zeltiņi un jumta izbūvju sienas daudzām mājām ir pildrēzģa konstrukcijā, citām to augšdaļa apšūta ar dēļiem, veidojot gleznainu koptēlu, kas lieliski iekļaujas Mežaparka apbūves raksturā.

Vairākām dvīņuēkām ir mansarda vai arī parasta divslīpju jumta apjomā iebūvētas otrā stāva telpas, kam logi ierīkoti atsevišķās nelielās jumta izbūvēs, visbiežāk ar vienslīpes jumtiņu virs tām. Šīs ēkas nav tik monumentālas kā krusta būves, to būvapjomi ir piezemētāki, bet to ārējā veidoļā skaidrāk izpaužas dvīņuēku raksturs, ko ļauj uztvert izbūves — katram dzīvoklim sava.

Vienģimenes dzīvojamās mājas Visbijas prospektā 22 fasādes detaļa. 1911.
G. fon Tizenhauzens

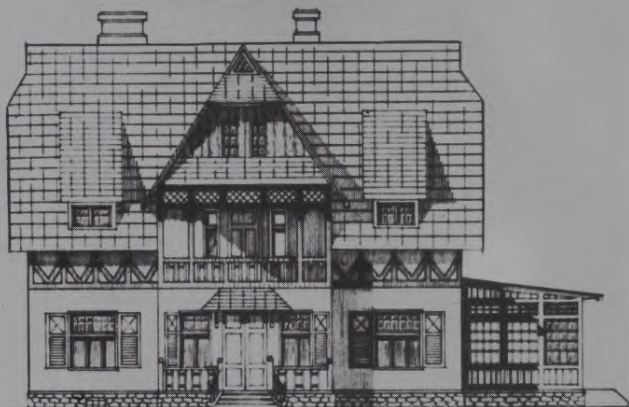

Šādas ir ēkas Glika ielā 8/10, Stokholmas ielā 36/38, 44/46, 45/47, 57/59 un 65/67.

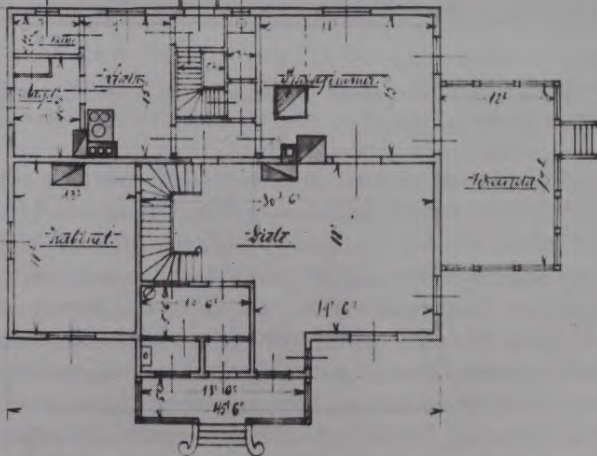
Arhitektoniski visskaidrākās un zināmā mērā arī mākslinieciski visizteiksmīgākās ir dvīņuēkas Lībekas ielā 9/11, Stokholmas ielā 41/43, 56/58 un 61/63. Atbilstoši telpiskajai struktūrai tām pret ielu pavērsti divi augsti, vienādi zelmiņi — katram dzīvoklim savs. Ēkām Stokholmas ielā 41/43 un 61/63 ir pilnīgi vienāds plānojums, bet katra tomēr izskatās savādāk: pirmajai zelmiņu vainagojums veidots pildrežģī, otrajai — dēļu apšuvumā. Savukārt ēkai Stokholmas ielā 56/58 ir divi bloķēti mezonīni, kas paceļas virs pirmā stāva dzegas. Katram no tiem jumtgale ir nošļaupta,

Dvīņuēka Stokholmas ielā
61/63. 1911.
G. fon Tizenhauzens

Strassen-Ansicht.

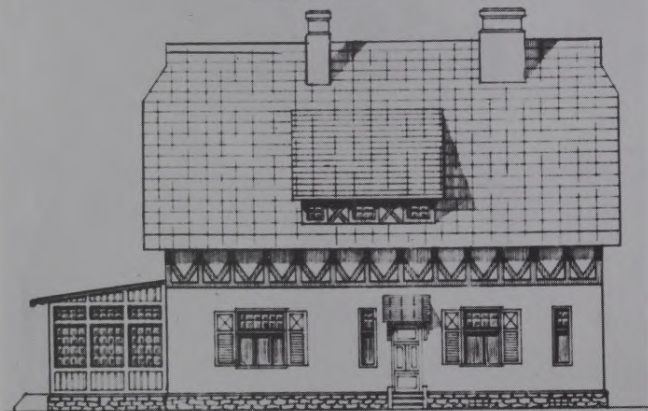

Erde-geschoss.

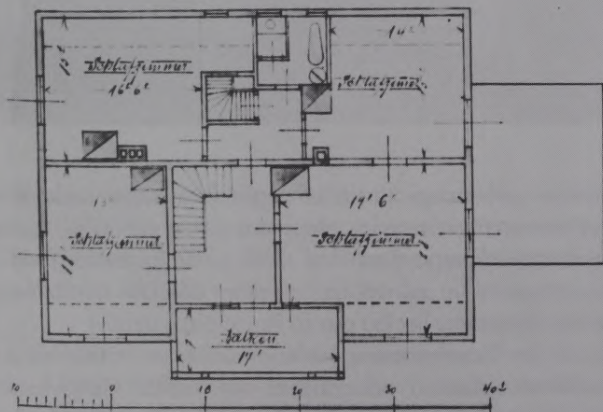

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Stokholmas ielā 25 projekta
fasāde un pirmā stāva plāns.
1911. G. fon Tizenhauzens

-Gārta-Ansītīt-

-Obergeschoss-

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Stokholmas ielā 25 projekts.
Dārza puses fasāde un otrā
stāva plāns

Vienģimenes dzīvojamā māja
Stokholmas ielā 25. 1911.
G. fon Tizenhauzens

tāpēc ar dēļiem apšūtā sienas augšdaļa ir trapecveida. Abpus mezonīniem atrodas elegantas jumta izbūvītes, kuras meistarīgi iekomponētas ēkas stāvā jumta lauzumā. Dvīņu-ēku mezonīni un zeltiņi līdz ar citām detaļām sniedz tiešu un nepārprotamu liecību par šo ēku telpisko uzbūvi.

G. fon Tizenhauzena profesionalitāti un māksliniecisko varēšanu apliecina arī daudzas viņa celtās vienģimenes dzīvojamās mājas. Visas tās, tāpat kā nule aplūkotās dvīņūēkas, ir ar stāviem divslīpju vai mansarda tipa jumtiem,

dažādām jumtu izbūvēm, rizalītiem, verandām, terasēm utt., lielākoties vienkārša ar jumta telpā iebūvētu otro stāvu. Tikai dažām — Glika ielā 3, Pēterupes ielā 6 un daļēji Stokholmas ielā 25 — ir pilni divi stāvi.

Gandrīz visas šīs ēkas — bez jau minētajām vēl arī Lībekas ielā 13 un 15, Stokholmas ielā 27 un 29 (otrais stāvs labajā spārnā tai uzcelts vēlāk) un Visbijas prospektā 22 — būvētas 1911. gadā. 1912. gadā uzceltas ēkas Visbijas prospektā 10

Vienģimenes dzīvojamā māja
Stokholmas ielā 29. 1911.
G. fon Tīzenhauzens

1911.—1913. gads

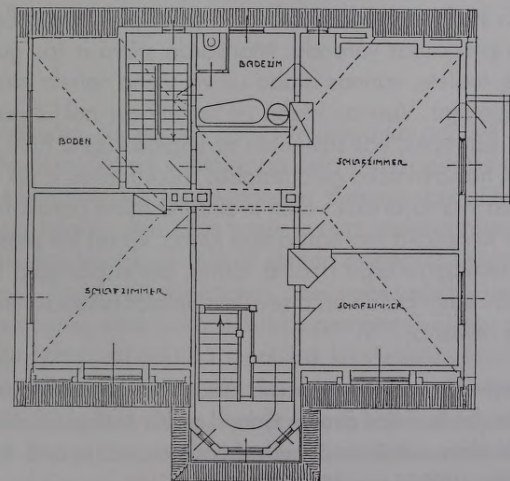

Arhitekta G. fon Tizenhauzena
vienģimenes dzīvojamās mājas
Štepecas ielā 5 fasādes
fragments

VORDERANSICHT.

GRUNDRIß-DES OBERGESCHOßES -

Arhitekta G. fon Tizenhauzena
 viengimenes dzīvojamās mājas
 Šēcenas ielā 5 projekta fasāde
 un otrā stāva plāns. 1912.
 G. fon Tizenhauzens

(pārbūvēta 1939. g.) un 24, bet 1913. gadā — Kokneses prospektā 3 (vēlāk pārbūvēta). Tām lielākoties ir izteiksmīga būvopjomu plastika bez jebkādam arhitektoniski rotājošām detaļām, bet ēkas Stokholmas ielā 25 un Visbijas prospektā 22 izceļas arī ar atsevišķiem pildrežģu motīviem fasāžu augšdaļā — līdzīgi daudzām mazliet agrāk celtajām Mežaparka ēkām. Tām līdzīga ir ēka Visbijas prospektā 2, taču acīmredzot ekonomisku apsvērumu dēļ tās jumta stāvā ir iekārtots atsevišķs otrs dzīvoklis.

Ēkām Visbijas prospektā 14 un 16 faktiski ir identisks plānojums, taču to arhitektoniskais veidols ir stipri atšķirīgs: pirmajai ir stāvs divslīpju jumts, bet otrajai — mansarda tipa jumts. Mansarda tēma G. fon Tīzenhauzenam, liekas, bijusi pati tuvākā: tā veidots arī arhitekta paša nams Ščecinas ielā 5 (1912). Tas nav īpaši liels, ir ļoti racionāli un kompakti plānots, un tomēr tajā ir septiņas istabas. Pirmajā stāvā bez virtuves un labierīcībām ir plaša darbstaba, dzīvojamā istaba un ēdamistaba ar īpašu palīgtelpu. Ēdamistabai piekļaujas veranda. Mansarda stāvā ir trīs guļamistabas, tualete, vannas istaba un vēl viena neliela istabiņa māīkalpotājai. Vannas istabā un tualetē var nokļūt gan no bēniņu patrepes, kas savienota ar kopējo kāpņu halli, gan arī tieši no saimnieka guļamistabas, no kurienes ir arī izeja uz terasi virs verandas. Ēkai ir zināmā mērā barokāls veidols — to nosaka mansarda tipa jumta, kā arī ļoti plastiskā ieejas un kāpņu telpu rīzalīta forma, bet vispārīgajā kompozīcijas stingrībā un arī atsevišķās detaļās jūtamas neoklasicisma atskaņas.

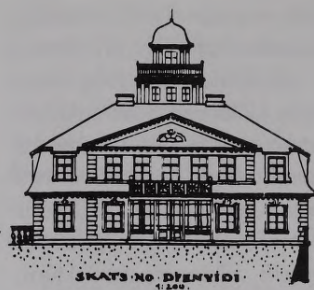
Pārējās G. fon Tīzenhauzena celtās vienģimenes mansarda tipa dzīvojamās mājas atrodas Gdaņskas ielā 6, Lībekas ielā 5 un 13, Stokholmas ielā 31 un 39 un Visbijas prospektā 4, 6/8, 12, 20 (pārbūvēta 1925. g.) un 28.

Tāds ir Mežaparka jūgendstils — zināmā mērā vācisks, ar vācu *Heimatstil*, Šveices vasarnīcu stila un arī vienas otras retrospektīvas tendences atblāzmojumu, taču vienlaikus vispāreuropeisks un vietējās kultūrtradīcijās sakņots. Šajā ziņā jūgendstilam Mežaparkā ir tāda pati nozīme kā visā Rīgas būvmākslas mantojumā: Rīga kopumā ir īsta jūgendstila metropole. Mežaparka jūgendstils ar savu vides un laika konteksta izjūtas pārliecinošo iemiesojumu, daudzviet gan detaļās, gan ēku koptēlā žilbinošo arhitektūru, gleznaino daudzveidību un tajā pašā laikā harmonisko viengabalainību ir ne tikai izcila dzīves vide tās pastāvīgajiem iemītniekiem, bet arī nepārvērtējams ieguldījums Latvijas kultūras mantojumā. Tas bija un arī ir pamatīgs un stabils aizsākums labāko tradīciju turpinājumam un tālākattīstībai neatkarīgās Latvijas būvmākslā.

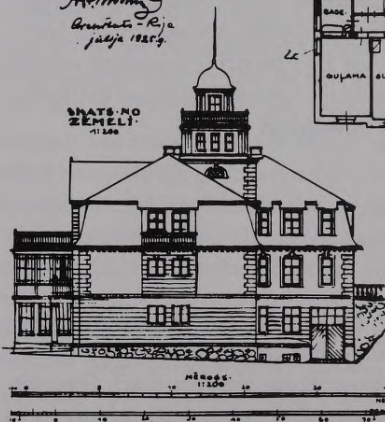
20. gadsimta 20. un 30. gados Mežaparka apbūvē dominēja funkcionālisms. Celtniecība šajā dārzu pilsētā galvenokārt koncentrējās tās jaunākajā, ziemeļu daļā. Diezgan daudzas tolaik celtās ēkas tomēr ir retrospektīva historisma piemēri, kas vairāk vai mazāk skaidri atspoguļo jūgendstila laikmetā lietoto mākslinieciskās izteiksmes valodu, bet centieni iekļauties sava laika stilistisko pamatstrāvojumu gultnē daudzu celtnu arhitektūrā izpaužas kā vietējām tradīcijām un apstākļiem piemērots vai pārveidots funkcionālisms.

Līdz 20. gadu vidum, kamēr jaunā Latvijas valsts atkāpās no smagajām pirmā pasaules kara rētām, zināms kļuvis valdīja arī Mežaparkā. Vienīgi jau 1921. gadā tika

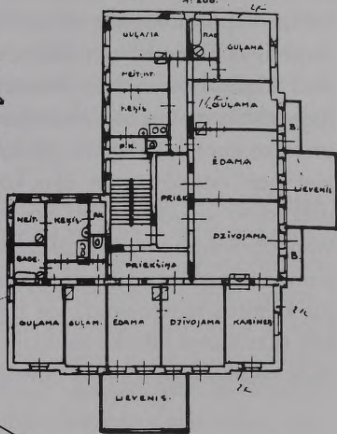
Funkcionālisma Mežaparks

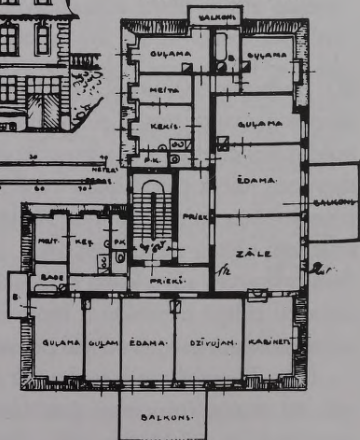
Admīnistrācija
Arhitekti Rija
1925.g.

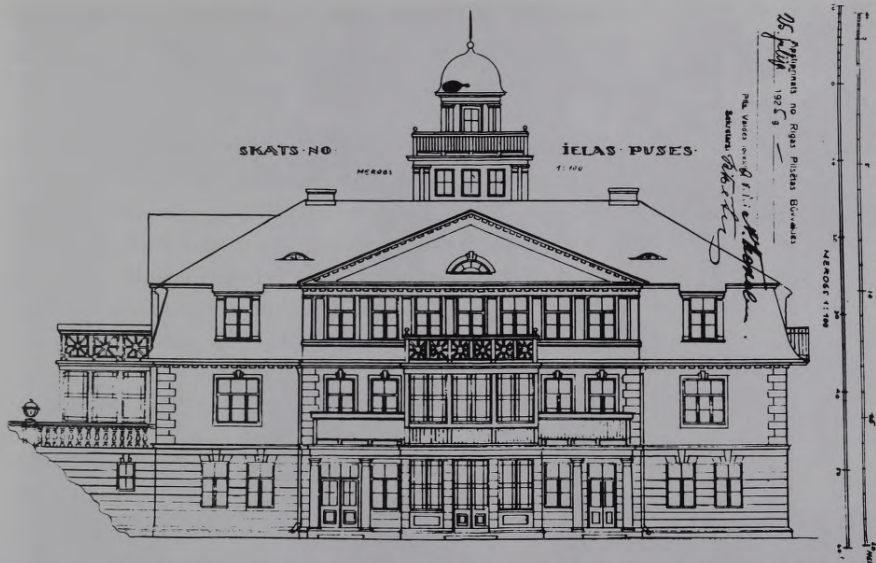
II STĀVA PLĀNS

JUNTA STĀVA PLĀNS

Īres nama Hamburgas ielā 4
 projekts. 1925. A. Mēdlingers

uzcelta viena visai pieticīga ēka — P. Skultes dzīvojamā māja Kokneses prospektā 30. To gan neuzbūvēja tik lielu kā iecerēts: arhitekta Jāņa Gaiļa projektā mājai bija paredzēts arī mansarda stāvs.

1925. gadā Rīgas būvbiedrība — tā pati Rīgas namu būves akciju sabiedrība, kas 1902. gadā sāka apgūt Mežaparku, Hamburgas ielā 4 pēc arhitekta A. Mēdlingera projekta uzcēla lielāku ēku, faktiski īres namu ar 6 dzīvokļiem. Mežaparka apbūves mērogam neparastie ēkas izmēri tomēr veiksmīgi «noslēpti», izmantojot reljefa dotumus. Ēkas arhitektūra ir tipisks historisms — te jūtams kaut kas no neoklasicisma un vēl kaut kas no 19. gadsimta eklektisma.

Īres nama Hamburgas ielā 4 projekta fasāde

1925.—1927. gads

Būvaktivitātes Mežaparkā mazliet atdzīvojās 1926. gadā, kad tur uzcēla sešas dzīvojamās ēkas. Tikpat daudz uzcēla arī nākamajā, proti, 1927. gadā.

Lielākā daļa no tām — Gdaņskas ielā 14, Meža prospektā 30 un 80, Siguldas prospektā 19, Stendera ielā 4 un Visbijas prospektā 11a, 27 un 31 — ir tradicionālās formās veidotas pusotrstāva vienģimenes dzīvojamās mājas ar stāviem divstīpju vai mansarda tipa jumtiem un mezonīniem, bet nelielā divstāvu koka ēka Sudrabu Edžus ielā 16 radās, B. Bilenšteina pārbūvējot sava sētnieka mājiņu, kuru viņš bija uzcēlis jau 1913. gadā.

Siguldas prospektā 48 vienā zemesgabalā atrodas divas ēkas. Abas pēc arhitekta Paula Kundziņa projektiem cēla to īpašnieks pazīstamais būvuzņēmējs Ludvigs Neiburgs. Šo ēku arhitektoniskais koptēls ir samērā tradicionāls un varbūt neizceļas ar īpašām mākslinieciskām kvalitātēm, taču atsevišķu formu, it īpaši logailu artikulācijas vienkāršajā lietišķībā jau ieskanas kaut kas no funkcionālisma. To pašu var teikt arī par ēkām Stendera ielā 14 (arhitekts R. Tode) un Siguldas prospektā 34 (1927, arhitekts A. Raisers). Pēdējās ēkas arhitektūrā saskatāmas *Art Deco* iezīmes: šī stila izteiksmē veidotas pirmā stāva četras sešstūrainās logailas, savdabīgs divpakāpju rizalīts centrā un tā augšdaļas loga spraišļojums ar slīpajiem impostiem. *Art Deco*, kas uzplauka tieši 20. gadu nogalē, it īpaši ASV, ir centrēts ģeometriskā šķautņainībā un ēku rotāšanai nereti izmanto smagnēji dinamiskas, bet ekspresīvas figurālas kompozīcijas. *Art Deco* kopējā formu valoda vēsturiski sakņojas jūgendstilā.

1928. gads

1928. gadā sākās pats ražīgākais periods Mežaparka apbūvē: piecu gadu laikā, t. i., līdz 1932. gadam, tapa vai-

rāk nekā 170 ēku.] 1928. gads bija savdabīgs robežbrīdis modernās arhitektūras attīstībā. Var droši teikt, ka jebkurš funkcionālisma darbs, kas tapis agrāk, ir diezgan liels re-tums pat visas Eiropas mērogā. Funkcionālisms «tīrā» veidā daudzviet sāka izplatīties tieši ap 1928. gadu. Tad starp citu celts arī viens no slavenākajiem Lekorbizjē darbiem — *Villa Savoye* Pūsī, tāpat uzbūvēta viena no agrākajām un formu valodā precīzākajām funkcionālisma celtnēm Rīgas centrā — tirdzniecības un dzīvokļu nams Elizabetes ielā 51

Dzīvokļu ēka Siguldas
prospektā 34. 1927.
A. Raisters

(arhitekts P. Mandelštams), bet slavēno A. Ālto sanatoriju Paimio (Somijā), kuru līdz ar *Bauhaus* ēku Desavā (Vācijā) nereti dēvē par modernās arhitektūras brīnumu, sāka celt 1929. gadā.

Vienģimenes dzīvojamā māja
Bergenes ielā 8

1928. gadā arī Mežaparkā tika uzcelta pirmā gandrīz firā funkcionālisma stilā ieturēta ēka. Tā bija E. Lieknes kundzes savrupmāja Bergenes ielā 8, ko projektējis viens no Latvijas funkcionālisma pionieriem Teodors Hermanovskis — pēc izglītības būvinženieris, bet pēc veikuma Latvijas arhitektūrā viņš noteikti saucams par arhitektu. T. Hermanovskis vispār bija daudzpusīga personība — viņš izdeva vairākus žurnālus un laikrakstus, pēc viņa zīmējumiem iespiestas pirmās Latvijas zīmogmarkas, bet 1918.—1920. gadā viņš bija satiksmes un darba, kā arī finansu, zemkopības, tirdzniecības un rūpniecības ministrs.

Lieknes nama augstā kubiskā būvapjoma arhitektonisko formu artikulācijā visai raksturīgs ir funkcionālismā plaši izplatītais kontrasta paņēmieni: starp brīvi izkārtotajām loga ailām eleganti izceļas kāpņu telpas iestiklotā spraugā. Ielas fasādē funkcionālisma askētiskumu nedaudz «mīkstina» pakāpņveida iedziļinājumi sienas plaknē. Šāds risinājums zināmā mērā sasaucas ar *Art Deco* formu valodu, kas nav retums T. Hermanovska tālaika darbos. Ēkas divos stāvos ērti izkārtots dzīvoklis, dažas telpas izbūvētas bēniņos.

Tajā pašā 1928. gadā T. Hermanovskis izprojektēja E. Čikas namu Meža prospektā 42. Tā arhitektūra ir tradicionālāka — ar uzsvērtiem jumtiem gan virs pirmajā stāvā izvirzītā, izmeklētās formās veidotā rizalīta, gan virs pašas divstāvu ēkas, kurā ir divi dzīvokļi — katrā stāvā savs. Kopš tā laika šāds plānojuma tips visai plaši ieviesās ne tikai Mežaparkā, bet nelielo dzīvojamo māju būvniecībā Latvijā vispār. Čikas nama arhitektūra kopumā tomēr ir diezgan tuva funkcionālisma racionālajai lietīšķībai.

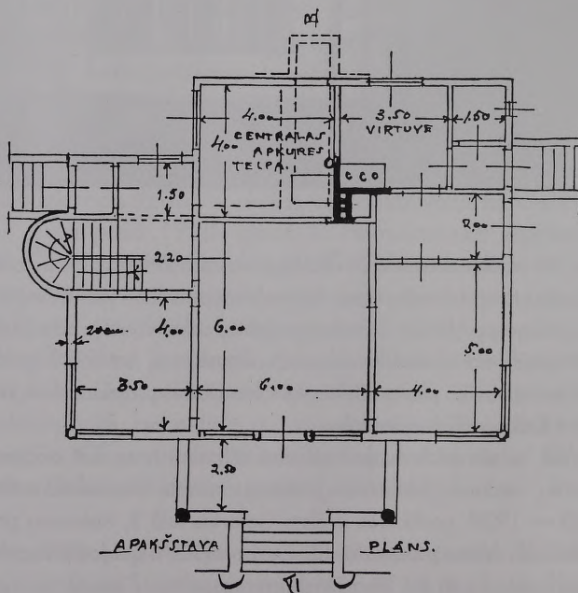
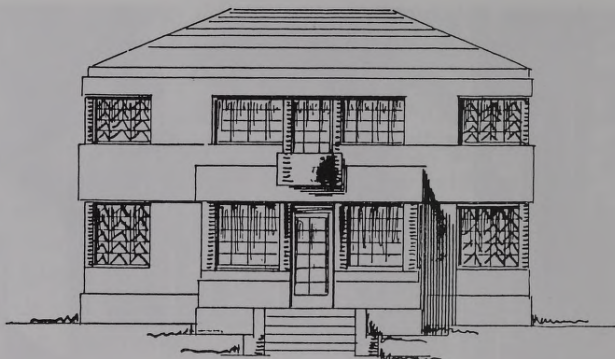
1928. gadā Mežaparkā uzcēla vēl četras divstāvu ēkas līdzīgā arhitektoniskā kvalitātē, proti, Poruka ielā 16, Siguldas prospektā

2 un 36 un Stendera ielā 5. Ēka Siguldas prospektā 2, kuru uzcēla pēc pazīstamā būvinženiera, būvuzņēmēja un Latvijas Universitātes pedagoga Alfrēda Razuma projekta, sākotnēji bija savdabīgs funkcionālisma un *Art Deco* formu sakausējums, bet 1939. gadā, kad to pārbūvēja pēc arhitekta Arnolda Ulriha projekta, tā ieguva «tīru» funkcionālisma veidolu.

Vēl vairāk šādu funkcionālisma stilistikai tuvu, bet ar tradicionālu, nedaudz historizētu pieskaņu veidotu ēku uzcēla nākamajā — 1929. gadā. Tās ir ēkas Gatartas ielā 2, Kokneses prospektā 32, Meža prospektā 48, Olava ielā 2, Siguldas prospektā 25, 29, 41, 52 un 60, kā arī Visbijas prospektā 17 un 47.

Divdzīvokļu ēka
Meža prospektā 42. 1928.
T. Hermanovskis

Vienģimenes dzīvojamās
 mājas Siguldas prospektā 2
 projekta fasāde un pirmā
 stāva plāns. 1928. A. Razums

Kaut gan 20. gadu nogalē sevi aizvien jūtāmāk pieteica funkcionālisms, pārsvarā tomēr joprojām lielākoties cēla 20. gadsimta sākuma stilistiskajām tradīcijām tuvas ēkas. Tā, piemēram, arhitekta Indriķa Blankenburga 1928. gadā celtais A. Fišera nams Meža prospektā 32 ar barokālās formās veidoto zelmīni un torni drīzāk atgādina romantizētā jūgendstila darbu, bet visumā modernās J. Bokaldera mājas Bergenes ielā 2 (arī 1928) otrā stāva erkera detaļās jaušama «stāteniskā jūgendstila» izteiksme.

Atsevišķi no senākajiem vēsturiskajiem stiliem patapināti elementi redzami arī ēkās Bergmaņa ielā 7, Pēterupes ielā 12 un Vatsona ielā 4 (visas 1929). Savukārt lepnās H. Gronheimas–Krisko villas Bergenes ielā 1/3 (1929) apdarē arhitekts B. Bilenšteins izmantojis vēl 19. gadsimta eklektismam

Vienģīmenes dzīvojamā māja
Siguldas prospektā 2.

1928. A. Razums. Pārbūve
1939. A. Ulrihs

1929. gads

Dīvdzīvokļu ēka
Gatartas ielā 2. 1929.
A. Mēdlinģers

raksturīgus dzegu un starpdzegu profilus, kā arī citas historizētas detaļas, kaut ēkas kubiskais, dinamiskais būvaplomju kārtojums ir tikpat kā funkcionālisma formveides paraugdarbs. Šajā villā ir milzīgs septiņstābu dzīvoklis ar varenu halli, kas telpiski sasaista abus stāvus.

Historisms bieži vien saskatāms arī dažādās klasisko ordeņu elementu variācijās vai 20. gadsimta sākuma neoklasicismam tuvās monumentālās fasāžu kompozīcijās, kā, piemēram, 1929. gadā celtajās ēkās Gdaņskas ielā 13, Poruka ielā 4, Siguldas prospektā 43 un 50 un Stendera ielā 12. 20. gadu nogalē visvairāk tomēr ceļa samērā nelielas vienkārtmājas ar stāviem divslīpju jumtiem, mezonīniem vai mansardiem. Tās ir stipri līdzīgas 20. gadsimta

sākumā celtajām mājām, vienīgi bez pildrežģa motīviem, jūgendstila ornamentiem un Šveices vasarnīcu stilam raksturīgajām filigrānajām koka detaļām. Tām ir arī atšķirīgs plānojums: lielākoties tās ir nevis vienģimenes, bet gan divdzīvokļu mājas. Šis šķietami historizētais retrostils tomēr nevainojami atbilst Mežaparka apbūves raksturam: tādas mājas, gan stipri mazākā skaitā, cēla arī vēl 30. gadu sākumā un pat vēl otrajā pusē. Dažām no tām ir pilni divi stāvi.

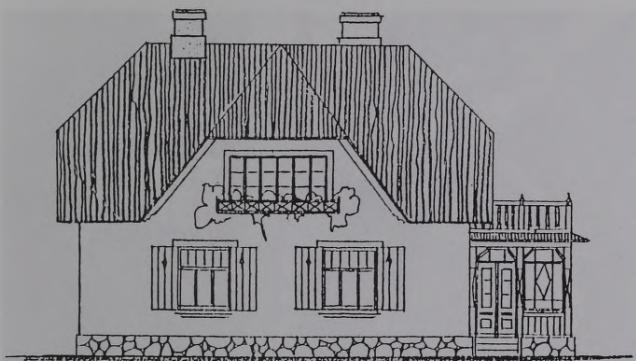
1928. gadā šādā manierē uzceltas ēkas Bergmaņa ielā 3, Gatartas ielā 4 un 8, Mātera ielā 3, Meža prospektā 38, Olava ielā 10 (paplašināta 1933), Siguldas prospektā 11/13 un 46 un Visbijas prospektā 33 un 37 (pārbūvēta 1974), 1929. gadā —

Trīsdzīvokļu ēka
Meža prospektā 32. 1928.
I. Blankenburgs

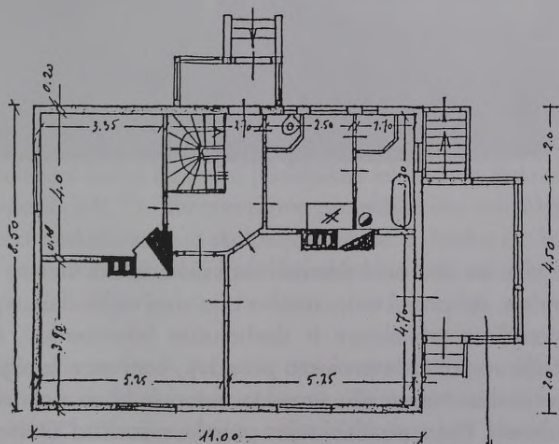

Vienģimenes dzīvojamā māja
Bergenes ielā 1/3. 1929.
B. Bīlenšteins

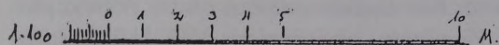
Gatartas ielā 10, Mātera ielā 7, Meža prospektā 56, Olava ielā 8, Poruka ielā 21, Siguldas prospektā 23, 27 un 32, Stendera ielā 7 un Visbijas prospektā 1, 1930. gadā — Meža prospektā 70, Poruka ielā 18, Siguldas prospektā 21 un 40 un Ščecinas ielā 9, 1931. gadā — Cimzes ielā 1, Glika ielā 7 un Meža prospektā 18, 1932. gadā — Olava ielā 20 un Stokholmas ielā 34, 1933. gadā — Lībekas ielā 16 un Meža prospektā 62, 1934. gadā — A. Sakses ielā 32, 1935. gadā — Watsona ielā 11, 1939. gadā — Watsona ielā 10 un 1940. gadā — Kokneses prospektā 11a (pārbūvēta 1991. g.). Starp citu ēkām Siguldas prospektā 21, 23 un 27 ir pilnīgi analogs plānojums, kaut gan arhitekts Vladimirs Šervinskis katrai no tām ārēji ir piešķīris individuālus vaibstus.

Ēka Ēs no Siguldas prosp.

apakš verandes
pagrabs.

Vienģimenes dzīvojamās
mājas Siguldas prospektā 23
projekta fasāde un plāns.
1929. V. Šervinskis

Divdzīvokļu ēka
Siguldas prospektā 32.
1929. P. Klevers

Visu šo ēku arhitektoniski mākslinieciskais līmenis nav vienāds. Arī projektētāju sastāvs bija visai rails. Blakus profesionāliem arhitektiem ir darbojušies būvinženieri, būvtehniķi un pat tādu profesiju pārstāvji, kam maz kopīga ar būvniecību. Nereti ēku projektu autori ir bijuši paši namīpašnieki. Tiesa, pārlūkojot šos projektus, šad tad jūtama arī profesionālas rokas līdzdalība, kas tomēr palikusi anonīma. Šādos gadījumos tikai dažkārt izdodas atšifrēt patieso projekta autoru. Piemēram, būvinženieris Vilis Skārds savas

mājas Stendera ielā 8 būvprojektu parakstījis pats, bet 1934. gadā sarīkotās plašās arhitektūras izstādes katalogā šī māja minēta arhitekta Jāņa Ūdra darbu klāstā.⁶³

Interesanti, ka būvmākslas kvalitāte tolaik satrauca ne tikai arhitektus, bet arī citu radniecīgu profesiju pārstāvjus. Piemēram, būvinženieris Teodors Rušiņš rakstīja: «Par praktiskiem darba veicējiem būvniecībā jāsaprot, ..ka to orientēšanās būvniecības pamatjēdzienos bieži vien ļoti kļūmīga.., labu daļu mūsu ēku līdz šim «projektējuši» dažādi amatnieki, dažādu iestāžu darbveži, fotogrāfi, pat skroderi un tamlīdzīgi «lietpratēji».»⁶⁴

20. un 30. gadu mijas būvaktivitātēs īpaši ražīgs bija arhitekts Osvalds Tilmanis — līdzīgi tam, kā 20. gadsimta sākumā Mežaparkā uzcelto ēku skaita ziņā «rekordists» bija G. fon Tizenhauzens. O. Tilmanis 1927. gadā bija absolvējis profesora E. Laubes darbnīcu Latvijas Universitātes Arhitektūras fakultātē un savu panākumiem bagāto radošo karjeru uzsācis, uzceldams vairākas ēkas Mežaparkā. Viņa sākotnējā klientūra acīmredzot nebija visai rocīga: dažas O. Tilmaņa projektētās mājas ir stipri pieticīgas, vienkāršas, ar nelielām jumta izbūvēm (Gdaņskas ielā 15 un Kokneses prospektā 24). O. Tilmaņa pirmo projektēto ēku arhitektūrā noteikti saskatāma viņa skolotāja ietekme: E. Laube jau kopš 20. gadu vidus bija bijis pārliecināts klasiskās arhitektūras formu piekritējs.

O. Tilmanis

Klasiskie motīvi — visbiežāk orderu elementi ieejas portālos vai lieveņos un trīsstūra zelmiņi virs rīzālītiem — ir dažādā veidā apspēlēti O. Tilmaņa celtajās mājās Gdaņskas ielā 15 un 19, Meža prospektā 50 un Siguldas prospektā 28 (visas 1928), Poruka ielā 5 (1929), 6 un 9 un Visbijas prospektā 45 (1930), un Poruka ielā 1 un 23 (1931).

Divdzīvokļu ēka Poruka ielā 1.
1931. O. Tilmanis

Vairums O. Tilmaņa darbu Mežaparkā ir raksturīgās divstāvu divdzīvokļu ēkas ar atsevišķu dzīvokli katrā stāvā. Tās veidotas vienkāršā, lietīškā formā bez jebkādiem arhitektoniskiem rotājumiem, mākslinieciskajā izteiksmē ir tuvas funkcionālismam, bet bez šim stilam raksturīgās uzsvērtās būvapjomu plastikas. Tām ir solidi jumti, kas nav paslēpti aiz horizontāliem parapetiem. Šajā ziņā visai raksturīgas ir ēkas Siguldas prospektā 37 un 39 (1928), kas celtas pēc pilnīgi vienādiem projektiem.

Vairāk vai mazāk līdzīgas divdzīvokļu ēkas ir arī Gdaņskas ielā 17 un Mātera ielā 1 (1929), Inčukalna ielā 1, Kokneses prospektā 31, Meža prospektā 66, Poruka ielā 3 un Siguldas prospektā 4 (1930), un Poruka ielā 12 (1931). Turklāt pēc O. Til-

maņa projektiem celtas arī ēkas Poruka ielā 19 un Visbijas prospektā 13 (abas 1928).

1929. gadā diezgan «firā» funkcionālisma formu valodā pats savu namu Gatartas ielā 6 uzcēla būvinženieris Alfrēds Razums. Šī samērā lielā ēka, kurā ir četri četrstābu dzīvokļi, izceļas ar netradicionāli «mīkstu», plūstošu būvapjomu kompozīciju. Tolaik modē nākušajām plūdlīnijas formām tuvinātā otrā stāva plāna kontūra devusi iespēju abos ēkas spārnos izveidot telpiskajā struktūrā organiski iekļautas otrā stāva dzīvokļu terases.

Funkcionālismam raksturīgais lentveida logu motīvs uzsvērts veikalu un dzīvojamā namā Kokneses prospektā 35 (arhitekts R. Glāzenaps). Savukārt visumā vienkāršajā

Divdzīvokļu ēka Mātera ielā 1.
1929. O. Tilmanis

Četrdzīvokļu nams
Gatartas ielā 6. 1929.
A. Razums

R. Lukstiņa namā Kokneses prospektā 19 (arhitekts A. Grīnbergs) nav gandrīz nekā no funkcionālisma formu klišejām, ja neņem vērā kāpņu telpas iestikloto spraugu. Tomēr ēkas konfigurācija plānā un vēl kaut kas vārdos grūti formulējams to noteikti ierindo funkcionālisma agrīno darbu klāstā. To pašu var teikt arī par Pāvila Roziša namu Poruka ielā 7, ko uzcēla tajā pašā 1929. gadā pēc arhitekta Kārļa Bikšes projekta.

1930. gads

Nākamā — 1930. gada jaunceltņu klāstā funkcionālisms jau bija krietnā pārsvarā pār tradicionāliem arhitektoniskiem risinājumiem. Tiesa, daudzām šīm ēkām nav raksturīgās kastveida formas, jo tām ir vizuālajā uzvertē pietiekami aktīvi, solīdi jūmti, dažām pat zelmiņi vai vēl kāda retrodetāļa. Visumā tomēr arī šī stilistika ir funkcionālisms, tikai lokalizēts atbilstoši vietējiem apstākļiem un tradīcijām.

Pārliecinošākos funkcionālisma paraugus ir radījuši pieredzējušie arhitekti: Vladimirs Šervinskis — Mātera ielā 15, Pauls Mandelštams — Meža prospektā 40, Kārlis Bikše — Olava ielā 3, Rūdolfs Tode — A. Sakses ielā 11, Nikolajs Nords — Siguldas prospektā 44, Pauls Kundziņš — Visbijas prospektā 15. Internacionālā funkcionālisma formu izjūtā daudz neatpaliek arī vairākas dažādu būvzinieņu projektētās ēkas — Hamburgas ielā 8, Inčukalna ielā 3 un Siguldas prospektā 10, 14 un 64. Par lokalizētā funkcionālisma paraugiem noder ēkas Kokneses prospektā 28 un 29, Lībekas ielā 10, Meža prospektā 46, Poruka ielā 11, Siguldas prospektā 30 un Visbijas prospektā 5. Tās visas ir divstāvu ēkas, tikai vairums no tām ir divdzīvokļu, dažas pat trīs vai četrdzīvokļu un tikai atsevišķas ēkas paredzētas vienas ģimenes vajadzībām.

Starp šīm ēkām ar efektīgu fasādes detaļu artikulāciju izceļas Ī. Frīdlanda nams Meža prospektā 40, bet arhitek-

Vienģimenes dzīvojamā māja
Kokneses prospektā 19.
1929. A. Grīnbergs

Vienģimenes dzīvojamā māja
Meža prospektā 40. 1930.
P. Mandelštams

toniski viens no interesantākajiem ir E. Podiņa nams Olava ielā 3. Jau būvdarbu laikā tas pārgāja projekta autora arhitekta K. Bikšes īpašumā. K. Bikše, Latvijas Universitātes un pēc tam arī Mākslas akadēmijas mācību spēks, bija

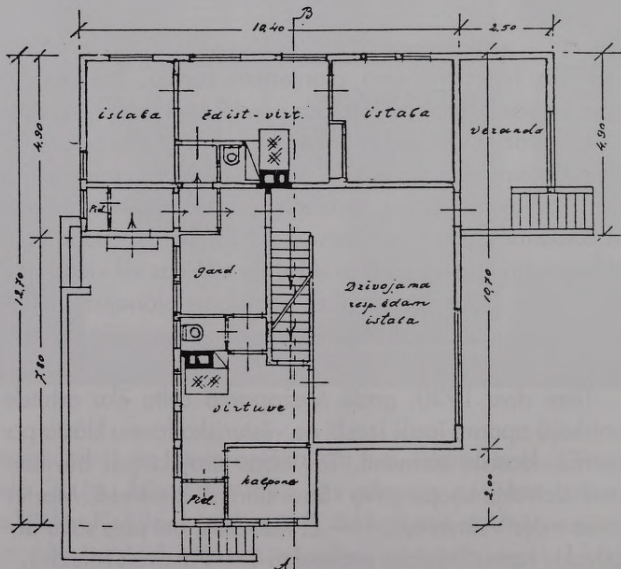
viens no funkcionālisma pionieriem Latvijā. Mežaparka mājā viņš ar ģimeni dzīvoja līdz pat 1944. gadam, kad devās emigrācijā. Samērā vienkāršais ēkas būvaprjoms veikli iekļauts zemesgabala reljefā. Visas iekštelpas grupētas ap plašo dzīvojamo istabu, kura sniedzas abu stāvu augstumā un kuras milzīgais logs vērsts uz dārzu. Lielajā istabā brīvi iekļaujas arī kāpnes uz otro stāvu un atklājas vēl viena otrā stāva telpa. Šāds šodien plaši pazīstams plānojums tolaik bija pilnīgs jaunums vienģimenes dzīvojamo māju arhitektūrā.⁶⁵

Tikai divu 1930. gadā Mežaparkā celto ēku arhitektoniskajā apdarē īpaši izcelti no vēsturisko formu klāsta patapināti klasiski elementi. Tās abas projektējuši būvinženieri: dzīvokļu kooperatīva «Savs stūrītis» biedres E. Martiņsones māju Vēlmes ielā 1 — Ē. Ramanis, bet pats savu divdzīvokļu namu Siguldas prospektā 1 — Parsivāls Miezišis.

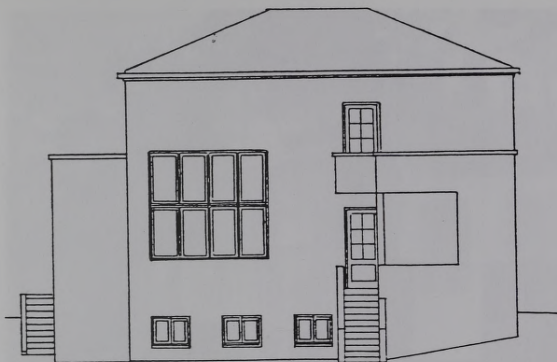
Divdzīvokļu ēka Siguldas
prospektā 44. 1930.
N. Nords

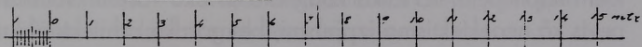
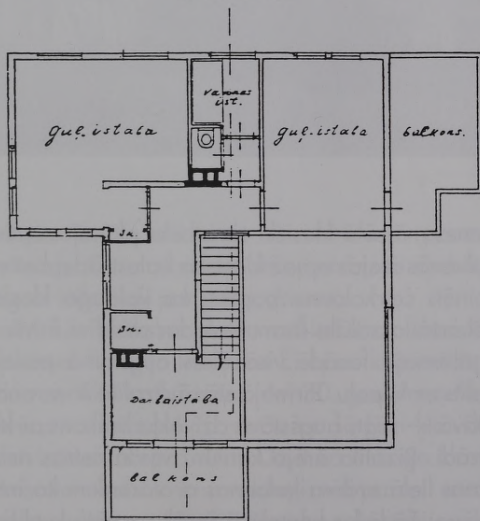
I stāvs.

Vienģimenes dzīvojamās mājas
ar īres dzīvokli V. Olava ielā 3
projekta fasādes un stāvu plāni.
1930. K. Bikše

II stāvs

Vienģimenes dzīvojamā māja
ar īres dzīvokli V. Olava ielā 3

Martiņšones mājai ir klasiski simetrisks plānojums, balkonu virs galvenās ieejas apjož klasiska balustrāde, bet virs tās uzkombinēts četrkolonnu portiks, ko vainago klasisks frontons. Vēl ortodoksālāks formu valodas recidīvs ir Mieža nams. Tā galvenajā fasādē visā ēkas augstumā paceļas pusloka rīzalīts ar kupolu. Pirmajā stāvā rīzalītā ir veranda, bet otrajā stāvā — segts augšstāva dzīvokļa balkons ar klasisku balustrādi. Rīzalīta ārējo kontūru veido četras nesamērīgi druknas lielā ordera kolonnas ar vareniem korintiskiem kapitēļiem. Tā laika kontekstā šo ēku varētu kvalificēt nevis kā neoeklektisma izpausmi, bet gan kā arhitektonisku

kuriozu. Taču, salīdzinot ar vairākiem pasaulslaveniem postmodernisma darbiem mūsdienās, tā varbūt ir pat apsteigusi laiku tieši par pusgadsimtu...

Antīkās mākslas radīto arhitektūras klasisko formālās izteiksmes līdzekļu lietojums Eiropas kultūrvēsturē ir periodiski vairākkārt atkārtojies. Arī 30. gadu neoklētisms, kas aptvēra visu pasauli, ir viena no šādām klasiskās valodas atdzīvināšanas epizodēm. Uz it kā mūžīgo klasisko orderu elementiem balstīto formveides izvēli parasti saistīja ar kādu noteiktu ideju — Latvijā tā galvenokārt bija joprojām aktuālā nacionālās būvmākslas ideja.

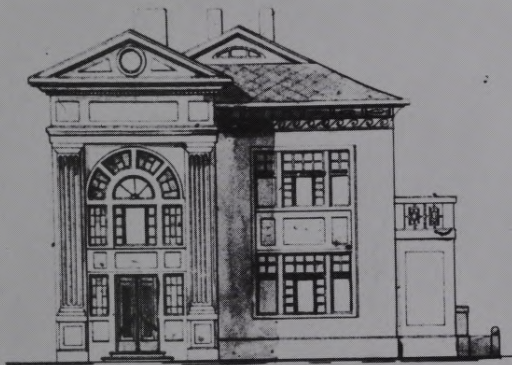
Divdzīvokļu ēka Siguldas
prospektā 1. 1930. P. Mieziš

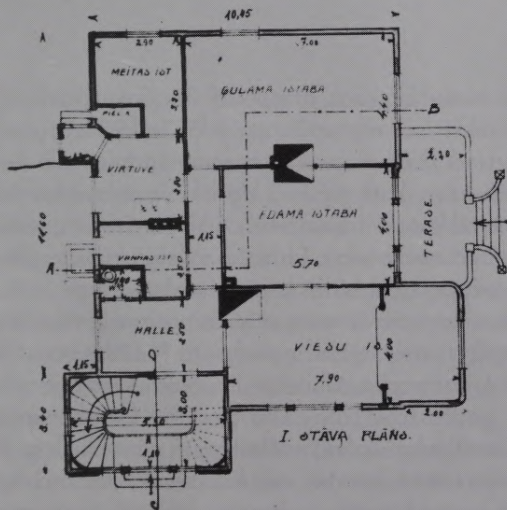
Vienģimenes dzīvojamā māja
Siguldas prospektā 16.
1932. P. Bērzkalns

30. gadu pirmā puse

Neoklētisms Mežaparka arhitektūrā vispār neieguva plašāku atbalsi, arī pēc 1935. gada, kad tas faktiski kļuva par oficiālu stilu. Tam lielākoties ir sintezējošs raksturs: atsevišķas klasiskas detaļas iekļautas visumā racionāli lietīšķā, funkcionālā arhitektoniski telpiskā struktūrā, kā, piemēram, ēkā Glikas ielā 12, Mātera ielā 5 un Meža prospektā 72 (visas 1931. g.) vai Siguldas prospektā 16 (1932. g.). Vienīgi J. Vīnzarāja namā Poruka ielā 17 (1931. g.), kam nesamērīgi varenā kāpņu rīzalīta stūra pilastrī balsta klasisku trīsstūrveida frontonu, klasiskā formu valoda ir pamatā visai fasādes kompozīcijai. Šo ēku ir projektējis inženieris tehnologs Nikolajs Dombrovskis kopā ar kādu kolēģi, kura parakstu uz būvprojekta nav izdevies atšifrēt. Starp citu nākamajā — 1932. gadā šie inženieri pēc Latvijas būvniecības pasūtījuma uzcēla vairākas ēkas tīrā funkcionālisma formu artikulācijā — divas turpat kaimiņos Poruka ielā 13 un 15

DARĀS NO IELAS (PĀRBAIĀM).

Divdzīvokļu ēkas Poruka ielā 17
projekta fasāde un pirmā
stāva plāns. 1931.
N. Dombrovskis

Vienģimenes dzīvojamā māja
Poruka ielā 13. 1932.
N. Dombrovskis

un vēl vienu Siguldas prospektā 38. Savukārt P. Gavara sešdzīvokļu īres nams Cimzes ielā 3 (1934. g., arhitekts V. Šervinskis) ar dinamisko apjomu kārtojumu ir tuvs funkcionālismam, kaut gan visa klasiski simetriskā kompozīcija ietērpta eklektiski historizētās, sīki piesātinātās arhitektoniskās apdares detaļās. Turklāt šī milzīgā trīsstāvu ēka neatbilst Mežaparka apbūves kopējam raksturam.

Neoelektisma ietvaros attīstītās nacionālā stila idejas sevišķi spilgts iemiesojums ir profesora P. Dāles nams Poruka ielā 14, kuru pēc arhitekta Haralda Kundziņa projekta 1931. gadā uzcēla Latvijas būvbiedrība. Ēkas būvprojoms un daudzas detaļas, ieskaitot stūra logus, atbilst funkcionālisma formu kanoniem, bet visā ielas fasādes garumā un augstumā veidots īpatnējs portīks ar piecām ārkārtīgi tievām un augstām koka kolonnām. Tādas kolonnas nav iespējams izveidot

no akmens. To proporcijas ļoti atgādina arhaiska tempļa zīmējumu uz kādas ārkārtīgi senas grieķu vāzes. Pēc tā savulaik tika konstruēts arhitektūras vēsturē labi pazīstamais doriskā ordera koka prototips. Tā kā koks Latvijā ir tikpat kā nacionālais būvmateriāls, tad H. Kundziņa radītais portīks ir savdabīgs latviešu nacionālā ordera pieteikums. Ne velti šīs ēkas attēls tika izraudzīts kā viena no nedaudzajām ilustrācijām rakstam par latviešu arhitektūru 1934. gadā izdotajā «Mākslas vēsturē».⁶⁶ 30. gados līdzīgu proporciju portīki veidoti arī vairākām sabiedriskām ēkām, baznīcām, izstāžu paviljoniem u. c.

30. gadu sākuma būvaktivitātes periodā gandrīz vai katrā jaunceltņē skaidru, varētu teikt, — kanonisku izteiksmi ieguva funkcionālisms. Protams, ja neskaita atsevišķās jau minētās ēkas, kas veidotas historisma vai neoelektisma manierē.

Divdzīvokļu ēka Poruka ielā 14.
1931. H. Kundziņš

Divdzīvokļu ēka
Meža prospektā 52. 1931.
L. Hofmane-Grīnberga

Bez jau minētajām celtnēm 30. gadu pirmajā pusē Mežaparkā firās funkcionālisma formās uzcelts desmitiem ēku: 1931. gadā — E. Dārziņa ielā 10 un 16, Ezermalas ielā 36, Glika ielā 9, Kokneses prospektā 15 un 26, Mātera ielā 9, Meža prospektā 6, 20, 36, 38a, 44 un 52, Poruka ielā 2 un Siguldas prospektā 3 un 5, 1932. gadā — Bergenes ielā 6, E. Dārziņa ielā 3 un 6, Ezermalas ielā 57, 59 un 65, Kokneses prospektā 27 un 33, Mātera ielā 11 un 13, Meža prospektā 2, 28, 54, 60 un 74, Olava ielā 4 un 6, Siguldas prospektā 56 un 58, Stendera ielā 3, 8 un 10 un Visbijas

prospektā 43, 1933. gadā — E. Dārziņa ielā 8, Ezermalas ielā 63, Kokneses prospektā 10, 12, 13a (1936. g. ēka stipri paplašināta, bet 1937. g. tai līdzās uzcelta vēl viena ēka), 14, 15a, 17 un 25, Meža prospektā 4, 22 un 58, Olava ielā 7, 9 un 12, Poruka ielā 20 un Sudrabu Edžus ielā 22, 1934. gadā — Cimzes ielā 2, E. Dārziņa ielā 5, 12 un 14, Ezermalas ielā 61, Hamburgas ielā 12, Kokneses prospektā 18, Lībekas ielā 19 un 21, Olava ielā 11 un 22, Siguldas prospektā 15, Stendera ielā 1, Vatsona ielā 2 un Visbijas prospektā 26.

Vienģimenes dzīvojamā māja
Meža prospektā 74. 1932.
L. Hofmane-Grīnberga

Divdzīvokļu ēka
Meža prospektā 60. 1932.
A. Kalniņš

Šo ēku autoru vidū ir ievērojamākie Latvijas funkcionālisma meistari — Teodors Hermanovskis, Lidija Hofmane-Grīnberga, Ansis Kalniņš, Alfrēds Kars un Kurts Betge, Aleksandrs Klinklāvs u. c. Ar īpaši izteiksmīgu un raksturīgu funkcionālisma formveides artikulāciju izceļas viņu un viņu kolēģu celtās ēkas E. Dārziņa ielā 14, Ezermalas ielā 57, 59, 61 un 63, Kokneses prospektā 10 un 15a, Meža prospektā 2, 22 un 52, Olava ielā 11, Siguldas prospektā 5, Vatsona ielā 2, Visbijas prospektā 26 u. c. Visām šīm ēkām ir ļoti izvērstā, dinamiska apjomu plastika, parasti ar uzsvērtu kāpņu telpu, kas torņveidīgi paceļas virs kopējā būv-

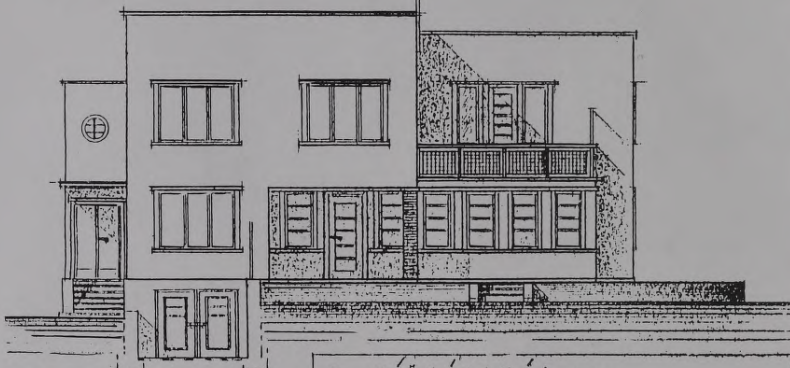

ķermeņa pārējo vairāk vai mazāk diferencēto sastāvdaļu kārtojuma.

Katra ēka atšķiras ar savu māksliniecisko īpatnību. Šajā ziņā sevišķas ievērtības cienīga ir M. Grindules māja Meža prospektā 36 (1931, arhitekts P. Bērzkalns) — tā piesaista uzmanību ar neparasto trīsstūrveida kāpņu telpas rīzālītu, kam izvirzītā šķautne ir iestīklota. Vēl savdabīgāks ir F. Šifera nams Meža prospektā 58 (1933, arhitekts J. Rutmanis). Tam katrā stāvā ir pa ērtam trīsistabu dzīvoklim. Ieejas terasi pārsedz stipri izvirzīta jumta daļa, ko balsta viena ļoti augsta «latviskā ordera» kolonna, bet iepretim tai no ieejas

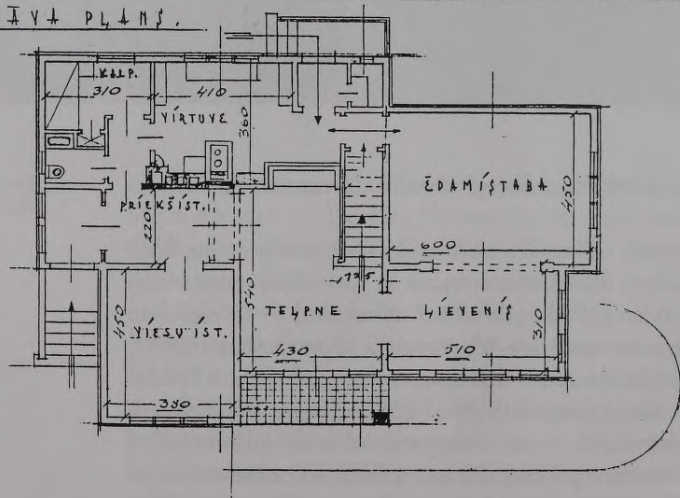
Dīvdzīvokļu ēka Stendera ielā 3. 1932. P. Kalniņš

SKATS NO IELAS PUSES

E. MIŠKINSKIS K-GA
 YAŠARNICAS DAUBŪVE,
 MEŽAPARKA - KOKMESES PROSPEKTA

STĀVA PLĀNS.

durvju pārsedzes līdz pat jumtam paceļas nedaudz izliekts kāpņu telpas vienlaidu iestiklojums. Kompozīcijas kopējo eleganto līdzsvaru veiksmīgi uztur arī katrā stāvā atšķirīgais logailu izkārtojums.

Zināmā mērā līdzīgu apjomu kompozīcijas principu ar efektīgu jumta pārkari, kuru vienā galā balsta rizalīts, bet otrā — augsta kolonna, jau 1930. gadā izmantojis arhitekts profesors P. Kundziņš, ceļot E. Paukuļa māju Siguldas prospektā 30. Šis ēkas attēli apceļojuši vairāku izdevumu lappuses, taču līdzīgi ceļojusi arī kļūda adresē (Siguldas prospektā 15).⁶⁷

Līdz ar tendenci radīt spilgti individuālus darbus funkcionālisma ietvaros attīstījās arī tipizācijas un ēku būvelementu vai veselu telpisku sastāvdaļu rūpnieciskas iepriekšiz-

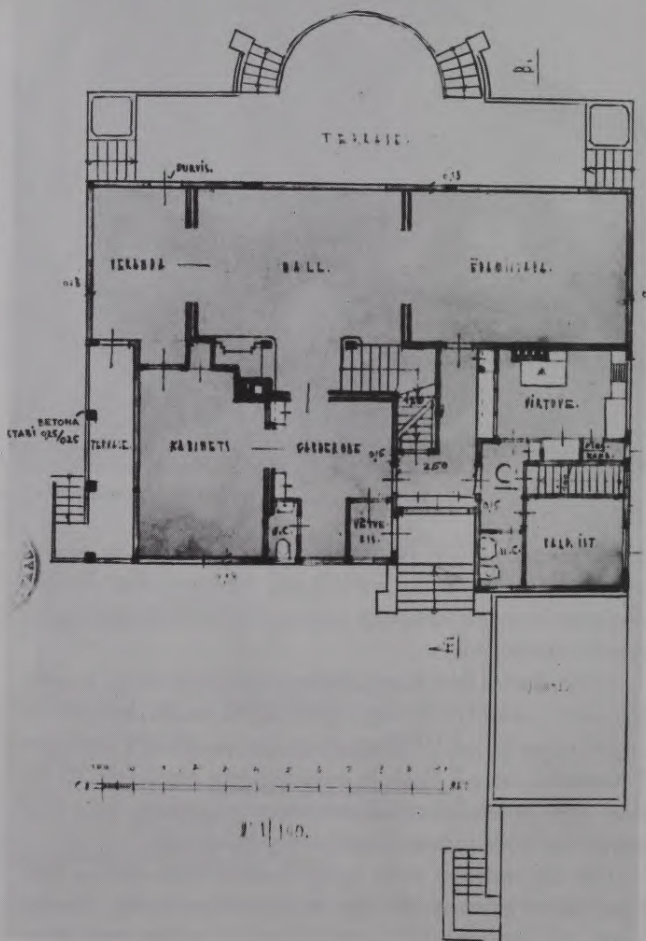
Trīsdzīvokļu ēka Ezermalas
ielā 61. M. fon Osmidofs

Vienģimenes dzīvojamās
mājas Kokneses prospektā 10
projekta fasāde un pirmā
stāva plāns. 1933.
A. Kars un K. Betge

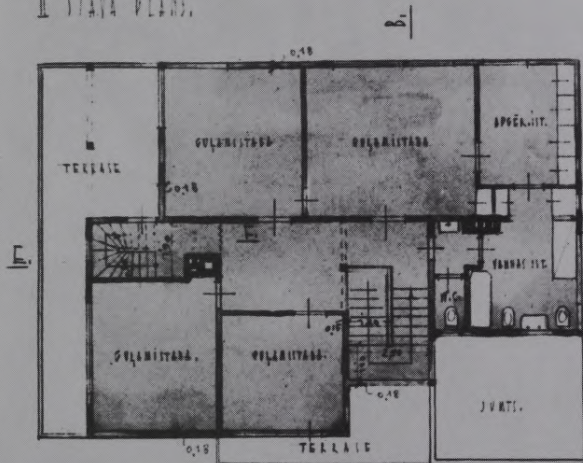
Trīsdzīvokļu ēka Kokneses
prospektā 27. 1932.
A. Kars un K. Betge

I STĀVA PLĀNS,

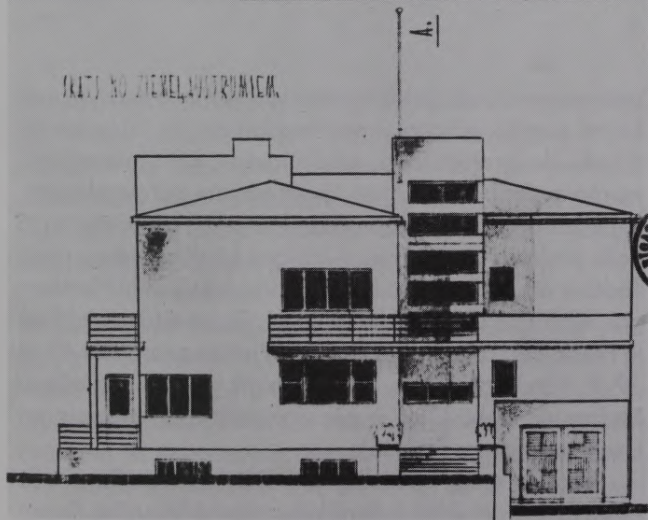

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Ezermalas ielā 59 pirmā un
otrā stāva plāns un fasāde.
1932. L. Lazersons

II STANA PLANI.

SKIZI HO ZIHELAVSTRUMEN.

Vienģimenes dzīvojamā māja
Ezermalas ielā 59.
1932. L. Lazersons

gatavošanas ideja. Latvijā gan tā iemiesojumu neguva, taču krietni vien rosināja zināmas standartizācijas izplatīšanos, it īpaši ēku projektēšanā, sevišķi laukos, kur simtiem būvju jaunsaimniecībās tapa pēc tā sauktajiem paraugplāniem. Arī Mežaparkā ir vairākas ēkas, kas celtas pēc viena un tā paša projekta un arī ārēji ir līdzīgas kā divas ūdens pīles. Tādas ir arhitekta Artūra Krūmiņa projektētās ēkas Hamburgas ielā 12 un Lībekas ielā 19 un 21. Tāpat tas ir ar arhitekta Pētera Bērzkalna celtajām ēkām Visbijas prospektā 43 un 39. P. Bērzkalns pēc O. Tilmaņa tolaik bija otrs ražīgākais Mežaparka apbūvētājs — pēc viņa projektiem tur tapis ap tuveni pusotra desmita māju.

Reizē ar spilgti savdabīgajām tīrā funkcionālisma stila ēkām uzcēla arī virkni ikdienišķāku, vienkāršāku ēku. To va-

rētu saukt arī par bezstila arhitektūru, tomēr arī tajā vairāk vai mazāk izpaužas caur funkcionālisma prizmu tverts arhitektonisko uzdevumu risinājums, varbūt gan nedaudz piezemētāks nekā to meistarū darbs, kuri centās tradicionālās ēku daļas ietērt modernās formās, it īpaši — paslēpt jumtu aiz horizontāliem parapeciem.

Šādas vienkāršas ēkas, parasti ar pietiekami akcentētiem jumtiem, ir Gdaņskas ielā 11, Inčukalna ielā 5, Kokneses prospektā 8, Mātera ielā 17, Meža prospektā 8, 68 un 76, Poruka ielā 8, Siguldas prospektā 33 un 54 un Visbijas prospektā 41 un 49 (visas 1931), kā arī Kokneses prospektā 16 un 22, Siguldas prospektā 19, Visbijas prospektā 19, 35 (visas 1932) un 39 (1933), Ezermalas ielā 20 (1933) un 22 (1934).

Vienģimenes dzīvojamā māja
Visbijas prospektā 26. 1934.
H. Rozenbergs

Vienģimenes dzīvojamā māja
Meža prospektā 36. 1931.
P. Bērzkalns

Modernos funkcionālisma formveides postulātus dažkārt savos darbos it kā demonstratīvi nav ņēmis vērā arī arhitekts Ernests Štālbergs — docents, vēlāk profesors Latvijas Universitātes Arhitektūras fakultātē, projektēšanas darbnīcas «C» vadītājs. Viņš bija pazīstams modernās arhitektūras cienītājs un veicinātājs, šādi viņš orientēja arī savus audzēkņus, tomēr abās viņa celtajās ēkās Mežaparkā — Olava ielā 1 un Meža prospektā 16 — nav nekādu funkcionālisma klišeju. Vēl vairāk — to uzsvērtie divslīpju jumti pat rada zināmu provinciālas ierastības noskaņu. Taču neparasti no-

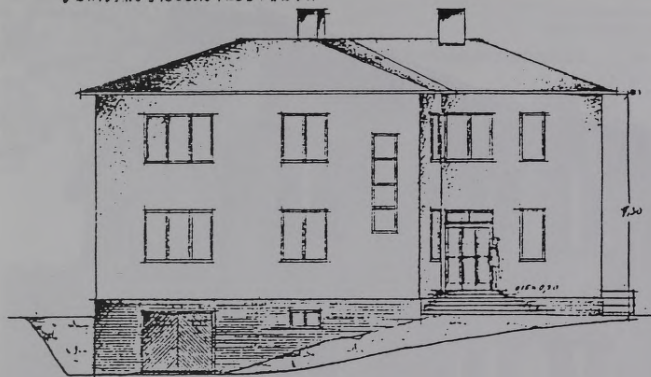

vatorisks ir ēku plānojums, it īpaši A. Bobkova namam Meža prospektā 16. Tā plānu veido divi kvadrāti, kas pagriezti šaurā leņķī viens pret otru. To saskarvietā ievilkts pusriņķis, kas veido apaļu galu dzīvojamai istabai un kas redzams arī pret dārzu vērstajā būvāpjomu savirzītuma noapaļojumā. Izcili ērts un funkcionāls ir iekštelpu plānojums un iekārta.⁶⁸ Bobkova namam līdzīgi virzienu pagriezieni plānā plašāk modē nākuši līdz ar postmodernismu 20. gadsimta 80. gados.

30. gadu otrajā pusē pastiprinājās funkcionālisma kritika

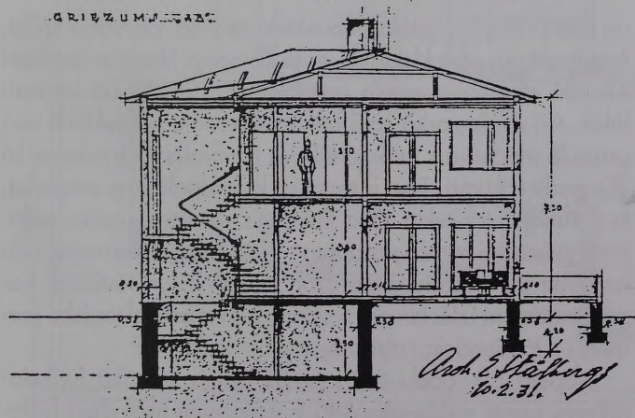
Vienģimenes dzīvojamā māja
Siguldas prospektā 30. 1930.
P. Kundziņš

У КАН. НО ПУСЛУМОНТОС РЕКТА

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 mtr.
M. 3.100.

ГРИЗУМОНТАЖ

Arch. E. Helsing
10.2.31.

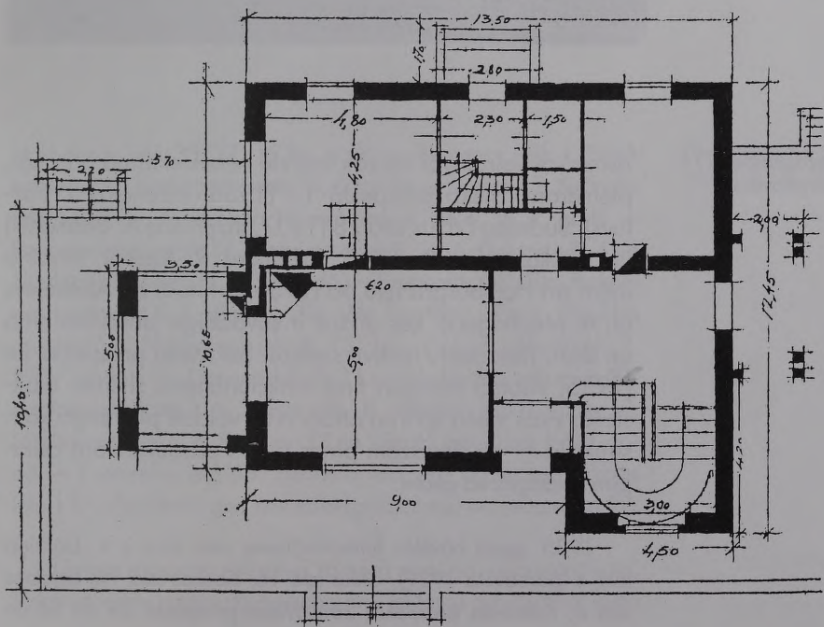
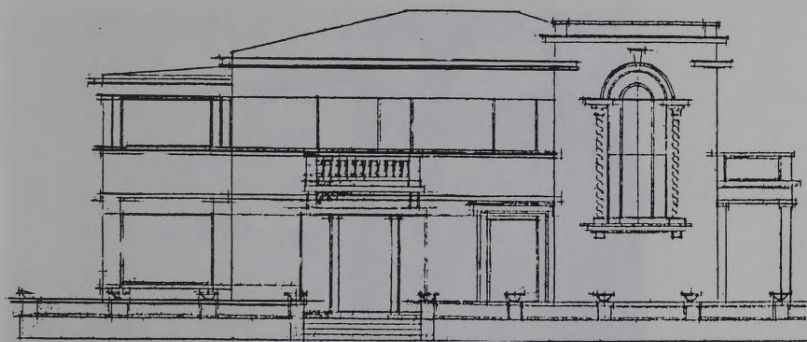
Divdzīvokļu ēka Meža
prospektā, 16 skatā no dārza.
1931. E. Štālbergs

30. gadu otrā puse

Viņģimenes dzīvojamās
mājas Lībekas ielā 28
projekta fasāde un pirmā
stāva plāns. 1940. R. Kodes

un nostiprinājās oficiālais neoklektisms jeb, pareizāk sakot, modē nākušo neoklektismu ar tā pompozi klasisko izteiksmi oficiālā ideoloģija centās izmantot savu mērķu un interešu labā. Arī Mežaparkā šajā laikā celto māju arhitektūrā visā pasaulē modernais funkcionālisms nav vairs tik moderns kā 30. gadu sākumā. Tam ir mazāka kosmopolītisma piegarša, kas, runājot arhitekta Jāņa Rutmaņa vārdiem, radās, atdarinot «vācu vai franču paraugus» un «afektējot ķermeņa, ailu laukumu un to sadalījumu proporcijas»⁶⁹, un tādējādi «ar pretencioziem izlēcieniem noziedzas pret arhitektonisko ķermeni un tā pienācīgu atrisinājumu un apdari».⁷⁰

Kopējā 30. gadu otrās puses celtnu stilistikā funkcionālisms tomēr valda absolūti. Ir sastopami tikai daži histo-

Īres nams Meža prospektā 14.
1937. T. Hermanovskis

risma vai vairāk vai mazāk izteikta neoeklektisma paraugi, piemēram, Meža prospektā 12 (1936, inženieris J. Šarlovš), Sudrabu Edžus ielā 28 (1937, inženieris A. Erdmanis) un Lībekas ielā 28 (1940, inženieris R. Kodes), zināmā mērā arī Hamburgas ielā 6a (1936, arhitekti N. Aleksejevs un A. Mēdlingers), kas drīzāk ir savdabīga funkcionālisma un dažu historizētu motīvu sintēze. Bet Meža prospektā 24 (1935) visumā diezgan fīrai funkcionālisma shēmai atbilstošās ēkas viena spārna otrais stāvs veidots pildrežģa konstrukcijā — kā daudzām pirms pirmā pasaules kara celtajām Mežaparka ēkām.

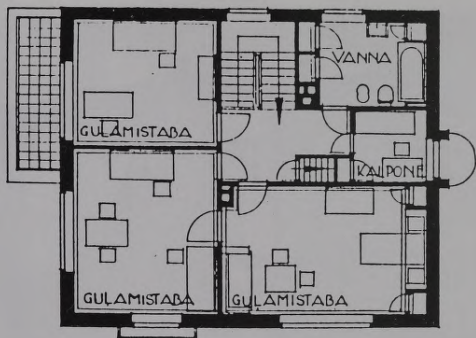
1935. gadā būvētās funkcionālisma stila ēkas ir E. Dārziņa ielā 4 (pārbūvēta 1939), Gļika ielā 16, Lībekas ielā 14, Līgatnes ielā 4, Kokneses prospektā 26a, Meža prospektā 26 un 64 un

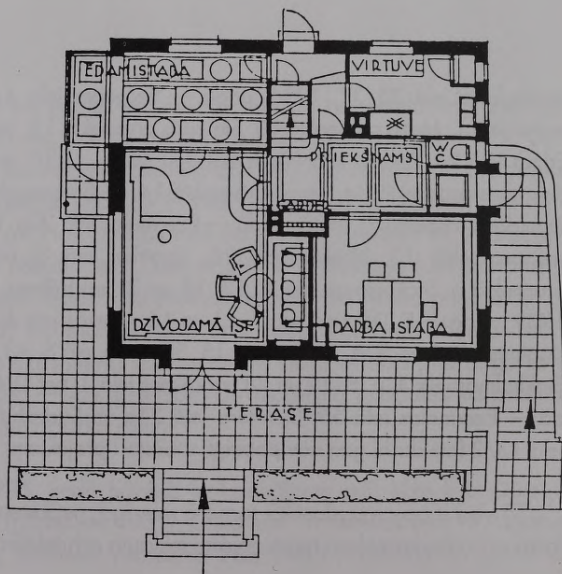
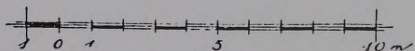
Stokholmas ielā 35/37, 1936. gadā — Bergenes ielā 4, Bergmaņa ielā 1, Meža prospektā 10, Siguldas prospektā 12, Sudrabu Edžus ielā 24, Poruka ielā 10 un Vatsona ielā 6, 1937. gadā — Kokneses prospektā 34, Meža prospektā 14, A. Sakses ielā 4 un Siguldas prospektā 7, 1938. gadā — Ezermalas ielā 20a, Kokneses prospektā 13, Lībekas ielā 26, Līgatnes ielā 3, Siguldas prospektā 6, Stokholmas ielā 9, 13, 19 un 21 un Vēlmes ielā 2, 1939. gadā — E. Dārziņa ielā 7, 11 un 16, Lībekas ielā 6 un 27, Līgatnes ielā 1 un 5, A. Sakses ielā 18, Stendera ielā 6, 13 un 17, Stokholmas ielā 4, 6, 8, 12 un 28 un Vēlmes ielā 3, bet 1940. gadā — Ezermalas ielā 55, Stendera ielā 21a un Sudrabu Edžus ielā 13/2 (būvdarbi gan nav pabeigti atbilstoši projektam) un 20.

Divdzīvokļu ēka Stokholmas ielā 21. 1938. M. Lucs

Tā visa ir apjomu plastikā samērā mierīga, nepretencioza, laika un vides kontekstā nevainojami iekļauta arhitektūra, kura

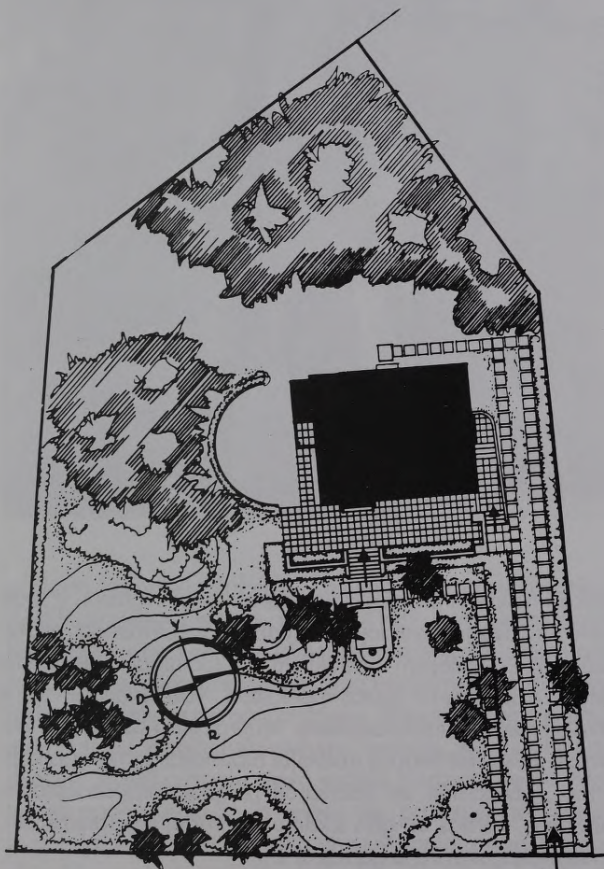

Augšstāvs

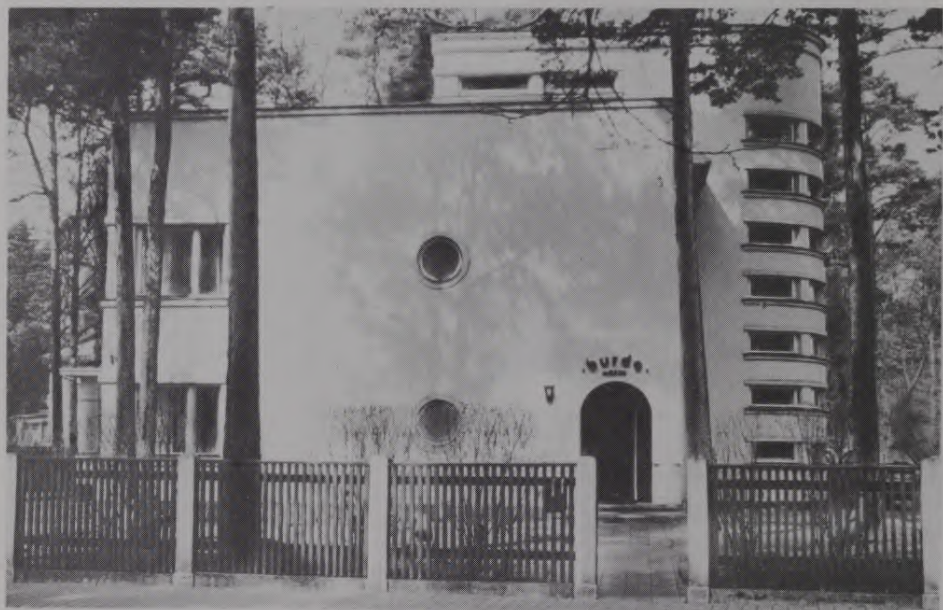
Vienģimenes dzīvojamās
mājas Siguldas prospektā 7
stāvu plāni. 1937. A. Kalniņš **Zemes stāvs**

A
G
M

I E L A

Vienģimenes dzīvojamās
mājas Siguldas prospektā 7
piesaistes plāns

Vienģimenes dzīvojamā māja
Poruka ielā 10. 1936.
K. Jansons

Kalniņu māja

dažkārt nevirās arī no tradicionāliem paņēmieniem, it īpaši jumta un dzegu izveidojumā. Varbūt šī būvmāksla visprecīzāk atbilst vietējiem apstākļiem un īpatnībām, atspoguļo vietējās tradīcijas un tautas mentalitāti. Varētu teikt — tas ir latviski lokalizēts funkcionālisms, ko «raksturo skaidras, vienkāršas, mūsu celtniecības tradīcijai atbilstošas samērīgas kopformas, pārdomāti un līdzsvaroti izkārtots ailu sadalījums, lietpratīgs, kārtīgs un glīts sīkdaļu apstrādājums (piemēram, jumta malas, skursteņu galvas u. c.)».71

Šim raksturojumam lieliski atbilst arhitektu Emmas un Anša Kalniņu ģimenes māja Siguldas prospektā 7 (1937,

projekta autors A. Kalniņš), kas saņēma augstāko prēmiju (Ls 650) Latvijas hipotēku bankas 1939. gada rīkotajā konkursā par priekšzīmīgām ģimenes mazākām pilsētās un ciematos. Šīs divstāvu ēkas vienkāršo būvķermeni vainago labi redzams jumts ar pamatīgu dzegu. Ērtam iekštelpu plānojumam atbilst logailu izkārtojums fasādēs, kurās gleznainu akcentu iegūst pirmajā stāvā esošās darbistabas un ēdamtelpas apaļie logi. Šajās telpās tie, protams, nav vienīgie logi. Ēdamtelpa ir ērti saistīta ar dzīvojamo istabu, un mājas dienvidu pusē tās apjoms daļēji izvirzīts kā stiklots rizalīts, tādējādi loģiski atvietojojot «savā gruntsgabālā celtai mājai

Četrdzīvokļu ēka Lībekas
ielā 27. 1939.
R. Kodes

absurdo slēgto verandu.»⁷² Ērti un komfortabli atrisināts arī ēkas augšstāvs, kur atrodas trīs guļamistabas, kalpones istaba un labi izgaismota vannas istaba. No vienas guļamistabas ir izeja uz terasi, kas atrodas virs rīzalīta. Ap ēku plešas interesants un visai pievilcīgs dārzs, kas veidots Rīgas dārzu direktora G. Kufalta pēcteča šajā amatā A. Zeidaka skolas labāko tradīciju garā. Visas detaļas ēkai ir rūpīgi nostrādātas un augstvērtīgi izpildītas. Autors «necenšas atrisināt nedz telpiskas vai ķermeniskas problēmas, nedz rosas spīdēt ar savu kompozicionālo temperamentu, bet gan līdzsvaroti risina programmu solīdā tehnikā un paliekošā izlīdzinošā — nedz eklektiskā, ne ekstrēmā — formā».⁷³

Kalniņu nams precīzi atspoguļo formveides paņēmienu evolūciju latviski reģionālā (ne provinciālā!) ievirzē gan paša arhitekta daiļradē, gan visā tālaika arhitektūrā. Tas uzskatāmi redzams, salīdzinot ēku Siguldas prospektā 7 ar nedaudz agrāk tapušo viņa darbu — J. Melnalkšņa māju Meža prospektā 60 (1932), kura izceļas ar uzsvērti līmeniskiem jumiem un modernisma šabloniem atbilstošāku dažāda augstuma kubveida būvapjomu salikumu, ko pāršķel par pašu ēku augstākās kāpņu telpas vertikālais stiklojums.

30. gadu otrajā pusē Mežaparkā celto ēku klāstā raksturīgajiem modernisma šabloniem tuvākas ir ēkas Poruka ielā 10 (1936, būvinženieris K. Jansons) un Lībekas ielā 27 (1939, būvinženieris R. Kodes). Pirmā no tām ir gandrīz absolūts funkcionālisma formveides paraugs ar efektīgi izvirzītu, skaisti noapaļotu un sīkām horizontālām logailām uzirdinātu kāpņu telpas apjomu, bet otra izceļas ar neparasti dinamisku būvķermeņu plastiku, tajā pašā laikā fasādes kompozīcijai saglabājot tradicionālo simetriju uzsvērti klasiskā izpildījumā.

Mežaparka apbūvē savrupa — ne tikai novietojuma, bet arī arhitektoniski telpiskā risinājuma ziņā — ir H. Rozenbergas jaunkundzes nelielā dzīvojamā māja Cimzes ielā 10. Tās projektu 1939. gadā parakstījis būvinženieris Ansis

Nedēļas nogales māja
Cimzes ielā 10. 1939.
Ā. Vilmanis

Erdmanis, bet patiesībā to projektējis arhitekts Ādolfs Vilmanis.⁷⁴ Tā ir nedēļas nogales mājiņa, kuru īpašniece vēlējās par pagaidu mitekli, kamēr zemesgabalā uzcels pamatīgu dzīvojamo māju. Šī plānā kvadrātiskā būve izceļas ar neparasti augstu piramidālu jumtu, kura veidotajā telpā iebūvētas divas guļamistabas un vannas istaba, bet gandrīz visu pirmo stāvu aizņem liela dzīvojamā istaba ar kamīnu. Istabai piekļaujas pergolas ieskauda terase, no kuras caur priedēm paveras plašs skats uz Ķīsezeru. Māja celta no vietējiem dabiskiem būvmateriāliem — priedes, egles, oša koka un ķieģeļiem, izmantojot arī nedaudz metāla. Jumtu bijis paredzēts iesegt ar niedrēm.

Stendera ielā 15 (1936), Hamburgas ielā 37 (1937, paplašināta 1980) un Ezermalas ielā 40 (1940) uzcēla nelielas ēkas, kuru plānā kvadrātiskos vienstāva būvķermeņus sedz pazemi piramidāli četrslīpju jumti. 1938. gadā līdzīgas mājas būvē Lībekas ielā 24 (arhitekts A. Laukirbe) izmantoti tolaik jaunizgudrotā ārsienu būvmateriāla — vieglbetona «siporeksa» bloki. Šādu samērā pieticīgu mājoķļu telpiskā plānojuma tips kļuva visai populārs tūlīt pēc otrā pasaules kara.

Mežaparks padomju laikā

Otrais pasaules karš Mežaparku skāra mazāk sāpīgi nekā Rīgu kopumā: tur nodega tikai pāris māju. Toties sekojošie padomju okupācijas gadi mazpamazām radīja vispārēju nolaistību, pat postu.

Pēc tam kad 1939. gadā repatriējās vācbaltieši un 1944. gadā bēgļu gaitās devās liela daļa latviešu inteliģences, daudzas mājas Mežaparkā palika tukšas. Bet ne

ilgi. «Gandrīz pa pēdām pēdējiem vācu kareivjiem ieplūda krievu karaspēks, bēgļi no Krievijas un Baltkrievijas pierobežas apgabaliem... Pārmaiņas bija neticamas, uzkrītošas.»⁷⁵ Daudzu jaunienācēju mentalitāte bija ļoti tāla Mežaparka tradicionālajam dzīves stilam. Sākās bezsaimnieku «saimniekošana». Ēkas nevis pienācīgi kopa, bet nežēlīgi nolietoja. Žogi sabruka, dārzi aizauga un pārvērtās netīros brikšņos.

Tomēr atradās arī uzņēmīgi cilvēki, kuri tieši Mežaparkā vēlējās uzcelt sev jaunu māju. Tikpat kā neapbūvēta vēl bija dārzu pilsētas daļa Bernātu un Ezermalas ielas rajonā, arī citur bija pa kādam brīvam zemesgabalam. Jau 1946. gadā sāka celt ēkas Bernātu ielā 7 un 9, Sudrabu Edžus ielā 23 un Ezermalas ielā 15 b. Tās visas ir nelielas plānā kvadrātiskas vienstāva mājas ar piramidāliem četrslīpju jumtiem. Tajās ir vai nu divas, vai trīs istabas. Šo tolaik populāro ēku tipu tautā trāpīgi nosauca par «tintes pudelītēm». Tās lielkoties cēla pēc tipveida projektiem. Bija trīs 1946. gadā publicēti šādi «pudelīšu» tipa projekti: trīsistabu dzīvojamās mājas projekts, ko bija «ieteikusi Arhitektūras pārvalde pie LPSR TKP Rīgā, Doma I. 6», un «Mūra individuālās dzīvojamās ēkas tipa projekts», kas divistabu un trīsistabu variantos bija izstrādāts tajā pašā Arhitektūras pārvaldē.

«Tintes pudelītes»

Nākamajā 1947. gadā tādas ēkas sāka celt Bergenes ielā 13, Bernātu ielā 11, 12 un 13, Ezermalas ielā 21, Gatartas ielā 7 un 9, Stendera ielā 18 un Vatsona ielā 7, 1948. gadā — Bernātu ielā 8 un 10 (tagad pilnīgi pārbūvēta), A. Sakses ielā 20 un Vatsona ielā 3, 1949. gadā — Glika ielā 22, 1950. gadā — Bergenes ielā 15, Ezermalas ielā 17 un 23, Hamburgas ielā 29 un Vatsona ielā 5, 1951. gadā — Olava ielā 5, bet 1952. gadā — Ezermalas ielā 15a.

Divistabu mūra dzīvojamās
mājas tipveida projekts. 1946.
Perspektīva

Vairākas no šīm ēkām celtas nevis pēc tipveida, bet gan pēc individuāliem projektiem, uz kuriem lielākoties ir tikai pašu īpašnieku paraksti. Plānojuma un it īpaši mākslinieciskā veidola ziņā visas «pudeliņas» tomēr ir stipri līdzīgas. Vienīgi A. Saliņa māja Vatsona ielā 8 (1947) ir «kastīte» ar plakānu jumtu un stipri vien atgādina pirmskara funkcionālisma celtnes.

Savā starpā visai līdzīgas ir arī vairākas nelielas, tradicionāla veidola ēkas ar stāviem divslīpju jumtiem, kādas 1946. gadā sāka būvēt Glika ielā 26, 1947. gadā — Bernātu ielā 1 un 4, Glika ielā 24 (sākumā gan pēc «pudeliņas» tipa projekta), Meža prospektā 34 un 34a un Sudrabu Edžus ielā 15, 1948. gadā — Glika ielā 28, Līgatnes ielā 6 un A. Saksē ielā 17, 1949. gadā — Bernātu ielā 2 un Stokholmas ielā 17, 1952. gadā — Vatsona ielā 13, bet 1958. gadā — Ezermalas ielā 18a.

Būvdarbi ne vienmēr veicās raiti, dažkārt tie ievilkās piecus, sešus, pat desmit gadus, daudzām jaunceltnēm pa to laiku nomainījās arī īpašnieki. Daudzas no tolaik celtajām «pudelītēm» vēlāk pilnīgi pārbūvēja (Bergenes ielā 13 un 15, Gatartas ielā 7, Glika ielā 28, Hamburgas ielā 29 un Vatsona ielā 7 un 15). Dažas pēckara gadu Mežaparka jaunbūves — Ezermalas ielā 15, Gatartas ielā 3 un 5, Meža prospektā 78, Stokholmas ielā 7 un Vatsona ielā 1 — ir apjomīgākas divstāvu mājas. Pēc telpiskās kompozīcijas rakstura un stilistikas tās ir diezgan līdzīgas 30. gados celtajām ēkām. Savukārt Gdaņskas ielā 16 Vissavienības aviācijas rūpniecības ministrijas rūpnīcā Nr. 13 uzcēla eksperimentālu saliekamu vienstāva koka māju. Zemesgabals aizņem laukumu, kas H. Janzena pilsēt būvnieciskajā projektā bija paredzēts par atklātu, sabiedrisku telpu zaļās zonas noslēgumā starp Mātera ielu un Siguldas prospektu.

Četrstāvu mūra dzīvojamās
mājas tipveida projekts. 1946.
Perspektīva

Vienģimenes dzīvojamā māja
Bernātu ielā 2. 1949.
J. Salmiņš

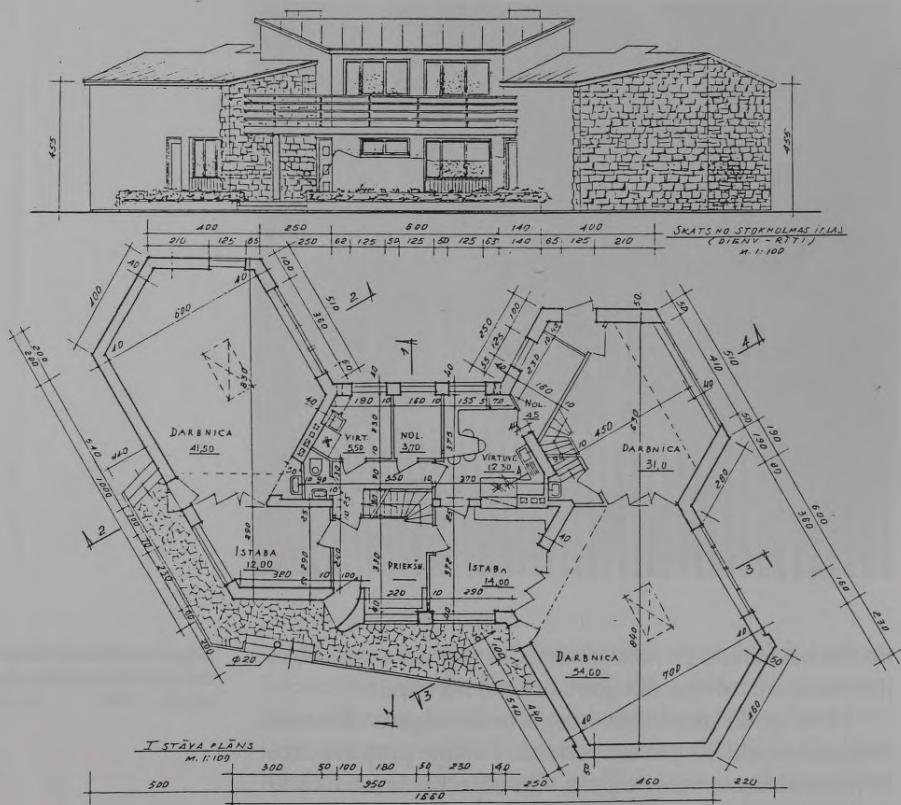
50. gados privātās būvaktivitātes Mežaparkā pierima. Sabiedrībā virmoja biedējošs oficiāls sauklis, ka ar personisku dzīvojamo māju gaisajā komunisma rītdienā neieklūt. Drīz vien ar speciālu valdības lēmumu visā Rīgā tika pārtraukta jaunu zemesgabalu piešķiršana individuālo dzīvojamo māju celtniecībai. Tās drīkstēja celt tikai atsevišķas personas ar īpašu statusu, tostarp arī pazīstami mākslinieki. Tā 1958. gadā Stokholmas ielā 11 pēc arhitekta Artura Reinfeldla projekta savu māju un darbnīcu uzcēla gleznotājs Oto Skulme. Šī ēka, kas paugurainajā reljefā gleznaini izceļas ar slīpiem jumtiem segto dažāda augstuma būvķermeņu kārtojumu, pārliecinoši atspoguļo jaunākās tendences

tālaika būvmākslā un noteikti vērtējama kā viens no labākajiem darbiem Latvijas 50. gadu arhitektūrā vispār.

1956. gadā kara laikā nodegušās Dancigera villas vietā Stokholmas ielā 33 pēc arhitekta O. Tīlmaņa projekta uzcēla historizētā manierē veidoto Viļa Lāča namu. Arī 1957. gadā pēc arhitekta Oļģerta Kraukļa projekta celtā ēka Stokholmas ielā 5 netapa tukšā vietā. Ēku sāka celt jau 1938. gadā pēc būvinženiera Alfrēda Jumiķa projekta, bet 1940. gadā, ienākot boļševikiem, būvdarbi tika pārtraukti. Pēc tam vācu okupācijas laikā reihskomisārs izdeva būvaizliegumu. Tādējādi šajā vietā jauna ēka dienasgaismu ieraudzīja tikai gandrīz pēc 20 gadu pārtraukuma.

Ekspērimētāla saliekamā dzīvojamā māja Gdaņskas ielā 16. 1948

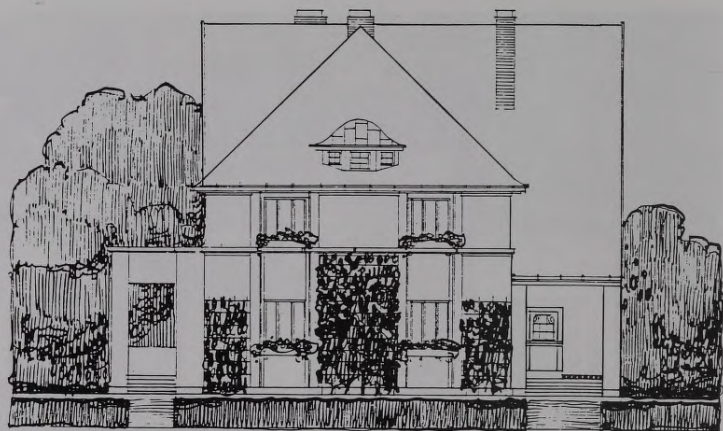
Dzīvojamās mājas
ar mākslinieka darbnīcu
Stokholmas ielā 11
projekta fasāde un plāns. 1958.
A. Reinfelds

50. gados privātajā būvsektorā jaunas ēkas netika celtas, vienīgi tika kapitāli pārbūvētas jau esošās. 1957.—1959. gadā pēc arhitekta Viktora Zilgalvja projekta viņa pašā 1950. gadā projektēto «pudeli» Bergenes ielā 15

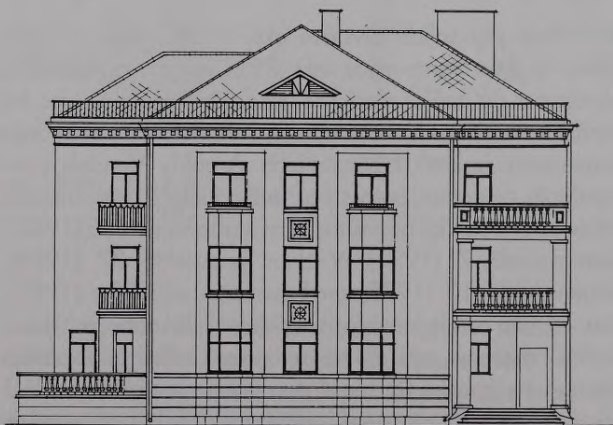

pārveidoja par solīdu divstāvu ēku. 1959. gadā tas pats notika ar ēku Hamburgas ielā 29. Diezgan apšaubāma plānojuma un mākslinieciskās kvalitātes projektu, ko tai izstrādāja arhitekts Valters Vāvuls, sakārtoja un pārveidoja pieņemamā izskatā būvinženieris Arnolds Vendeliņš — populārās grāmatas autors par individuālo dzīvojamo ēku celtniecību.⁷⁶ Līdzīgi pārvērtās ēkas Vatsona ielā 15 (1962), Gatartas ielā 7 (1971), Visbijas prospektā 37 (1974), Bergenes ielā 13 (1978) un Ezermalas ielā 22a (1981). Visu šo ēku arhitektoniskais veidols lielākoties ar īpašu novitāti neizceļas, taču tās nepretenciozi iekļaujas vispārējā Mežaparka apbūvē un bieži vien pēc izskata nav atšķiramas no 20. un 30. gadu lietišķajām funkcionālisma celtnēm.

Dzīvojamā māja
ar mākslinieka darbnīcu
Stokholmas ielā 11

Dzīvojamā māja Visbijas
prospektā 25. 1913. gada
fasādes projekts un 1951. gada
pārbūves fasādes projekts

1951. gadā jaunu namu 1944. gadā izdegušās ēkas vietā uzcēla Visbijas prospektā 25. Projektu pēc Rīgas Autoelektroaparātu rūpnīcas pasūtījuma bija izstrādājis «Glavmašstrojprojekt» institūta Nr. 2 arhitekts J. Boners. Šī trīsstāvu jaunbūve ir historizētā sociālistiskā reālisma manierē veidots ģres nams, kas projektēts, absolūti nerēķinoties ar Mežaparka apbūves noteikumiem un vēsturiskajām tradīcijām.

Mežaparka vispārējo panākumu veicināja arī pati par sevi varbūt atzīstamā ievirze šo veselīgo, joprojām dabas elpas apdvesto vidi izmantot plašākas sabiedrības vajadzībām. Padomju laikā no jauna uzbūvēti vai lielākajās vecajās ēkās ierīkoti daudzi bērnu dārzi un mazu bērnu vietas. Visas jaunbūves celtas pēc tipveida projektiem, retumis tos nedaudz pārveidojot. Ar savu primitīvo, lielākoties no baltajiem silikātķieģeļiem veidoto «arhitektūru» tās ir abso-

Ģres nams Visbijas prospektā
25. 1951. J. Boners

Bērnu dārzi

lūti svešķermeņi apkārtējā dārzu pilsētas vidē, nemaz jau nerunājot par šo ēku mākslinieciskās un būvtehniskās kvalitātes atbilstību vietai, kurā attīstās jaunās paaudzes vides izjūta un līdz ar to pasaules uztvere.

Raksturīgākās padomju laika bērnu iestādes Mežaparkā ir Visbijas prospektā 18 (1959, tipveida projekta 2-04-П1-58 piesaisti veicis arhitekts J. Druvietis), Stokholmas ielā 3a (1963, arhitekts V. Buņķis), Sudrabu Edžus ielā 11a (1964, tipveida projekta 2П-04-5 piesaisti izdarījis arhitekts V. Šņitņikovs), 11 (1965, KPFSR Izglītības ministrijas institūtā «Gipropros» izstrādātā bērnu dārza un mazbērnu novietnes 140 vietām tipveida projekta piesaiste veikta projektu institūtā «Vojenprojekt-300», projektu galvenais inženieris — M. Potjomkins) un 22a (1978, lielpaneļu konstrukcijās veidotā bērnu dārza tipveida projekta 2c-04-467A-5П/1 piesaiste arī veikta projektu institūtā «Vojenprojekt-300», projekta galvenais arhitekts — E. Urņiks), kā arī Vatsona ielā 11 (1963, tipveida projektu 2-04-651/6 projektu institūtā «Latgiprotorg» piesaistīja arhitekts V. Mellenbergs).

**Militārā resora
būvaktivitātes**

Divus no šiem bērnu dārziem cēlis Baltijas kara apgabals. Krievu militāristi vispār bija ļoti iemīļojuši Mežaparku. Vairākās lielākajās un labākajās ēkās viņi ierīkoja slēgta tipa rezidences vai veselības aizsardzības iestādes un plaši izvērsa jaunu, lielu dzīvojamo namu celtniecību, protams, pēc tipveida projektiem, kurus piesaistīja viņu projektēšanas iestāde «Vojenprojekt-300». Tā, piemēram, 1958. gadā uzbūvēja bezveidīgās astoņdzīvokļu silikātķieģeļu ēkas Stendera ielā 17a, 17b, 17c un 21 (tipveida projekts M3-5 A, piesaistes autors — inženieris M. Potjomkins). Šodien runāt par to iedērbu vides kontekstā būtu vismaz banāli. Taču visu pārspēj 1986.—1988. gadā uzbūvētā divpadsmitstāvu

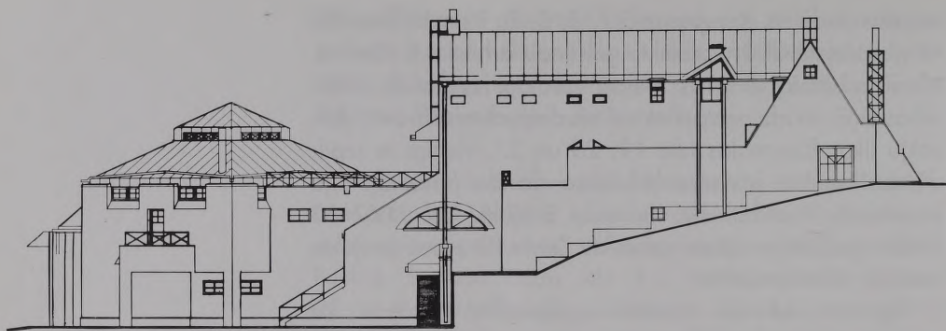
torņēku rinda M. Kempes ielā 1, 3, 5, 7, 9 un 11 (institutūs «Vojenprojekt-300», projekta galvenais arhitekts E. Urņiks). No šīs pilsēt būvnieciskās idejas, saudzīgi izsakoties, dīvaiņības ziņā daudz neatpaliek arī trīs divpadsmitstāvu 60 dzīvokļu ēkas Ezermalas ielā 19, 25 un 27, vienīgi to izpildījuma kvalitāte ir nedaudz labāka. Šo ēku pasūtītājs bija uzņēmums «Latvbihtim», tipveida projektu 12 ПГ67-63 1985. gadā piesaistījusi arhitekte Zenta Petunova projektu institūtā «Pilsētprojekts».

Apcerot šādu ēku rašanās iespējamību, jāatceras, ka tiesiskā valstī jebkurš likums, neatkarīgi no tā, cik vecs tas arī ir, zaudē spēku tikai tad, ja ir atcelts ar speciālu juridisku aktu. Mežaparka apbūves noteikumi (sk. 40.—42. lpp.) nekad nav tikuši atcelti.

Mūsdienās Mežaparks par spīti daudzviet vērojamai galīgi nolaišībai un destruktīviem pārveidojumiem joprojām ir viena no vispievilcīgākajām vietām Rīgā. Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas arī tur jūtama daža laba jauna vēsma. Daudzas ēkas atguvušas saimniekus un pamazām atdabū civilizētu izskatu. Tiesa gan — ne visu šo izmaiņu veicēji ir rēķinājušies ar Mežaparka apbūves vēsturiskajām tradīcijām un raksturu. Top arī pa kādai jaunbūvei.

1991. gadā izstrādāti projekti dažām individuālām dzīvojamām mājām ar mākslinieku darbnīcām, piemēram, Bernātu ielā 15 un Lībekas ielā 22. Tās iecerētas vērīnīgi, dažādos leņķos vērstā sarežģītu apjomu kārtojumā ar augstākiem un zemākiem jumtiem un jumtiņiem, visādām izbūvētēm un atraktīvām postmodernisma detaļām. Taču, 90. gadiem

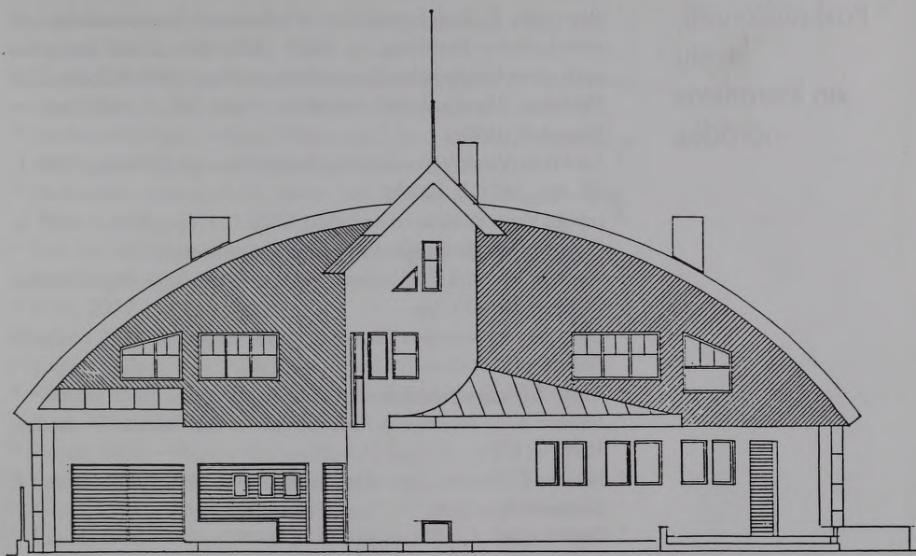
Šodiena un rītdiena

Vienģimenes dzīvojamās mājas
ar mākslinieka darbnīcu
Bernātu ielā 15 projekta fasāde.
1991. U. Zābers

ieejot otrajā pusē, šo diezgan ambiciozo projektu reālie apveidi dabā ir vēl tikko ieskicēti. Tāpat puscelta palikusi vakuumpārklājumu rūpnīcas «Sidrabe» aizsāktā atpūtas bāzes būve Ezermalas ielā 18, jo zemesgabals mainījis īpašnieku. Toties Bernātu ielā 5 jau 1990. gadā izprojektētais iespaidīga apjoma nams, piesedzies ar masīvu akmens sētu, paceļas visā savā godībā. Savukārt Vatsona ielā 7 kāda senāka «pudelīte» 1995. gadā pēkšņi pārvērtās par diezgan pretenciozu jaunu ēku ar vizuāli efektīgos lokveida jumtu spārnos iekārtotām otrā stāva telpām. Ēka izceļas ar īpaši augstu komforta līmeni: no katras guļamistabas ir tieša ieeja atsevišķā vannas istabā. Šos samērā atšķirīgos postmodernisma eksperimentus var vērtēt dažādi, taču pilsētvidei tie dod nesalīdzināmi vairāk nekā trūcīgās 40. gadu «pudelīšu» rindas.

Vides kontekstā nevainojami iekļaujas viena no arhitektoniski spožākajām 90. gadu jaunbūvēm — ēka Siguldas prospektā 31 (1995, arhitekts V. Meinerts). Tā ir nepārpro-

tami mūsdienīga «senā dziesma jaunās skaņās». Arī savrupmāja Ezermalas ielā 28 (1992, arhitekts N. Vijups) izceļas ar nevainojamu arhitektūru un priekšzīmīgi iekoptu dārzu.

Lai Mežaparks saglabātu savu pilsētībūvniecisko un māksliniecisko kvalitāti un tur valdošo īpašo auru, stingri jāievēro tās vēsturiskās likumsakarības, kuras nosaka šīs dārzu pilsētas unikālo seju. Mežaparks, tāpat kā Vecpilsētas siluets, Melngalvju nams vai Alberta iela, bija, ir un būs viens no Rīgas simboliem.

Vienģimenes dzīvojamās mājas
Vatsona ielā 7 projekta fasāde.
1995. I. Šjivka

Paskaidrojumi,
avotu
un literatūras
norādes

- ¹ *Baumeister R.* Stadt-Erweiterung in technischer, baupolizeilicher und wirtschaftlicher Beziehung. — Berlin, 1876; *Sitte C.* Der Städte-Bau nach seiner künstlerischen Grundsätzen. — Wien, 1889; *Stübben J.* Der Städtebau: Handbuch der Architektur. Vierter Teil, 9. Halbband. — Darmstadt, 1890.
- ² Centrālais Valsts Vēstures arhīvs Sanktpēterburgā (CVVAS), 1287. f., 38. apr., 3601. l., 100. lp.
- ³ Latvijas Valsts Vēstures arhīvs (LVVA), 2748. f., 1. apr., 37. l., 1.—20. lp. (V. fon Strika referāts «Die Wohnung im Mietsause».)
- ⁴ Sīkāk sk. *Krastiņš J.* Eklektisms Rīgas arhitektūrā. — Rīga: Zinātne, 1988. — 30.—31. lpp.
- ⁵ Свод законов империи Российской. Устав строительный. — Санкт-Петербург, 1900. — Т. 12, ч. 1. — С. 40.
- ⁶ *Fritsch T.* Die Stadt der Zukunft. — Leipzig, 1896.
- ⁷ *Howard E.* To-Morrow: A Peaceful Path to real Reform. — London, 1898. — 176 p.
- ⁸ *Howard E.* Garden Cities of to-Morrow. — London, 1902; *Howard E.* Gartenstädte in Sicht.
- ⁹ CVVAS, 1341. f., 172. apr., 1049. l., 8.—9. lp.
- ¹⁰ Turpat, 31. lp.
- ¹¹ *Kupffer E.* Die Villenkolonie Kaiserwald bei Riga // Jahrbuch für bildende Kunst in den Ostseeprovinzen. — 1908. — S. 122—130.
- ¹² *Енш А.* План и застройка городов. — Санкт-Петербург, 1914.
- ¹³ *Диканский М. Т.* Сады и парки // Городское дело. — 1914. — № 17. — С. 1015—1016.
- ¹⁴ *Кнатц Б.* Города-сады в связи с жилищным вопросом. — Петроград, 1918. — С. 53.
- ¹⁵ Latviešu konversācijas vārdnīca. — Rīga, 1938—1939. — XVIII sēj. — 35 746.—35 747. sl.
- ¹⁶ *Bokalders J.* Latvijas pilsētas // Latvijas zeme, daba, tauta. — Rīga, 1937. — III sēj. — 234. lpp.
- ¹⁷ Latvju enciklopēdija. — Stokholma, 1953. — 2. sēj. — 1680. lpp.
- ¹⁸ *Johansons A.* Rīgas svārki mugurā: Atceres un apceres par Rīgu un rīdziniekiem. — Ņujorka, 1966. — 104.—107. lpp.
- ¹⁹ *Krūmiņa M.* Mežaparks. — Rīga, 1966.

- ²⁰ Борисова Е. А., Каждан Т. П. Русская архитектура конца XIX — начала XX века. — Москва, 1971. — С. 72.
- ²¹ Cooke C. Russian Responses to the Garden City Idea // The Architectural Review. — Vol. 163. — 1978. — N 976. — P. 355, 356.
- ²² Enciklopēdija Rīga. — Rīga, 1988. — 467. lpp.; *Krastiņš J.* Jugendstil in der Rigaer Baukunst. — Michelstadt, 1992. — S. 30.—33.
- ²³ Mežaparks — nami, cilvēki, likteņi. Sast. S. Viese un I. Vijupe. — Rīga, 1994. — 64 lpp.
- ²⁴ Plan der Stadt Riga nebst Umgebung mit Angaben der hauptsächlichen Fabriken. — Riga, 1899.
- ²⁵ LVVA, 2909. f., 1. apr., 1084. l.
- ²⁶ Turpat, 2748. f., 2. apr., 560. l., 1. lp.
- ²⁷ Turpat, 15. lp.
- ²⁸ Краткий обзор деятельности Рижской Городской Управы за 1903 г. — Рига, 1904. — С. 54.
- ²⁹ Turpat, 1904. — Rīga, 1905. — 70.—71. lpp.
- ³⁰ Turpat, 1903. — Rīga, 1904. — 59. lpp.
- ³¹ Turpat, 1904. — Rīga, 1905. — 70. lpp.
- ³² Turpat, 1905. — Rīga, 1906. — 74. lpp.; 1906. — Rīga, 1907. — 82. lpp.; 1907. — Rīga, 1908. — 83. lpp.
- ³³ Доклады Рижской Городской Думе. 1903. — № 85. — С. 313.
- ³⁴ Illustrierte Beilage der Rigaschen Rundschau. — 1909. — N 2/3. — S. 10—11.
- ³⁵ LVVA, 2748. f., 2. apr., 560. l., 45. lp. Teksts tulkots no krievu valodas. Tajā lietots jēdziens «дача», kas nozīmē arī savrupmāja.
- ³⁶ Turpat, 45. lp.
- ³⁷ Turpat.
- ³⁸ Краткий обзор деятельности ... за 1911 г. — Рига, 1912. — С. 88.
- ³⁹ LVVA, 2748. f., 2. apr., 560. l., 55. lp.
- ⁴⁰ Краткий обзор деятельности ... за 1912 г. — Рига, 1913. — С. 83.
- ⁴¹ Доклады ... 1914. — № 9. — С. 57.
- ⁴² Rīgas Vēstures un Kuģniecības muzejs, inv. Nr. 30 568.
- ⁴³ LVVA, 2761. f., 3. apr., 14 063. l.
- ⁴⁴ *Ehmig P.* Das deutsche Haus. Bd 2: Die Entwicklung des modernen deutschen Hauses. — Berlin, 1916. — S. 85.

- ⁴⁵ Turpat, 83, 93, 97. lpp.
- ⁴⁶ Turpat, 93. lpp.
- ⁴⁷ Tā ir teicis modernās kustības ēku, pieminekļu un pilsētvides dokumentēšanas un aizsardzības Starptautiskās organizācijas DOCOMOMO (*Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighbourhoods of Modern Movement*) sekretārs Vesels de Jonge DOCOMOMO II starptautiskajā konferencē Desavā 1992. g. septembrī.
- ⁴⁸ *Birzenieks A.* Modernā celtniecība // Jaunākās Ziņas. — 1932. — 11. novembris.
- ⁴⁹ *Pirangs H.* Arhitektoniskās stila formas Rīgas pilsētas ainavā // Rīga kā Latvijas galvaspilsēta. — Rīga, 1932. — 120. lpp.
- ⁵⁰ *Rutmanis J.* Celtniecības izstāde // Latvijas Arhitektūra. — 1939. — Nr. 6. — 168. lpp. «Lietišķības» strāvu J. Rutmanis nosauca par «veselīgi drošāku».
- ⁵¹ *Kundziņš P.* Jaunā tiesu pils // Sējējs. — 1936. — Nr. 11. — 1164. lpp.; *Kundziņš P.* Piezīmes par latvju arhitektūru // Students. — 1935. — 1. februāris.
- ⁵² *Laube E.* Latvijas arhitektūras ceļš 20 gados // Latvijas Arhitektūra. — 1938. — Nr. 4/5. — 137., 138. lpp.; *Laube E.* Arhitektūras gars atjaunotā Latvijā // Latvijas Arhitektūra. — 1939. — Nr. 4/5. — 111. lpp.
- ⁵³ Riga und seine Bauten. — Riga, 1903. — S. 394, 395; *Купффер Э.* Жилой дом. Руководство для проектирования и возведения современных жилищ. — Санкт-Петербург — Москва, б. г. — С. 222.
- ⁵⁴ *Berkholz A.* Moderne Rīgasche Neubauten // Rīgascher Almanach. — 1905. — S. 145.
- ⁵⁵ Turpat, 148. lpp.
- ⁵⁶ Turpat, 1906. — 131. lpp.
- ⁵⁷ Turpat, 130. lpp.
- ⁵⁸ Turpat, 147. lpp.; *Kupffer E.* Die Villenkolonie Kaiserwald..., S. 124, 125; *Купффер Э.* Жилой дом..., с. 205; *Vijupe I.* Kā radās Mežaparks // Brīvība. — 1995. — Nr. 1. — 1.—14. lpp.
- ⁵⁹ *Kupffer E.* Die Villenkolonie Kaiserwald ..., S. 124.
- ⁶⁰ *Купффер Э.* Жилой дом..., с. 228.
- ⁶¹ Turpat, 228., 230. lpp.
- ⁶² *Kupffer E.* Die Villenkolonie Kaiserwald..., S. 130.
- ⁶³ Arhitektūras izstāde. — Rīga, 1934. — Kat. Nr. 155, 156.

- ⁶⁴ *Rušiņš T.* Mans nams — mana pils // Sējējs. — 1936. — Nr. 12. — 1262. lpp.
- ⁶⁵ Sikāk sk. *Lejnieks J.* Savrupmājas Latvijā. Nr. 13 // Māksla. — 1992. — Nr. 9/10. — 55., 56. lpp.
- ⁶⁶ Mākslas vēsture / V. Purviša visp. red. — Rīga, 1934. — 1. sēj. — 258. lpp.
- ⁶⁷ Latvijas Arhitektūra. — 1938. — Nr. 6. — 219. lpp.; Latvijas arhitektūras meistari. — Rīga, 1995. — 115. lpp.
- ⁶⁸ Sikāk sk. *Lejnieks J.* Savrupmājas Latvijā. Nr. 3 // Māksla. — 1990. — Nr. 6. — 26., 27. lpp.
- ⁶⁹ *Rutmanis J.* Latviešu arhitektūra 19. un 20. gs. // Mākslas vēsture / V. Purviša visp. red. — Rīga, 1934. — 1. sēj. — 257. lpp.
- ⁷⁰ *p. [Rutmanis J.]* Latvijas hipotēku bankas... // Latvijas Arhitektūra. — 1939. — Nr. 8. — 271. lpp.
- ⁷¹ *Kundziņš P.* Vērojumi pirmajā mazēku godalgošanas gājienā // Latvijas Arhitektūra. — 1939. — Nr. 12. — 378. lpp.
- ⁷² *Rutmanis J.* Dzīvojamās mājas pēc autoru programmām // Latvijas Arhitektūra. — 1939. — Nr. 9. — 291. lpp.
- ⁷³ Turpat.
- ⁷⁴ Turpat, 1940. — Nr. 5. — 177.—179. lpp.; *Lejnieks J.* Savrupmājas Latvijā. Nr. 8. // Māksla. — 1991. — Nr. 3. — 49.—51. lpp.
- ⁷⁵ *Rudzīte G.* Mežaparks manās bērnības atmiņās bija citāds // Mežaparks — nami, cilvēki, likteņi. — Rīga, 1994. — 23. lpp.
- ⁷⁶ *Vendeliņš A.* Individuālo dzīvojamo māju celtniecība. — Rīga, 1959. — 256 lpp.

olīvāqz
usīmas
pārtība

Speciālo terminu vārdnīca

Aila — caurums, atvērums sienā logiem vai durvīm.

Antablements — o r d e r a vainagojošā horizontālā sastāvdaļa (3).

Arabeska — sarežģīts, fantastisks ģeometrisks ornaments, lielākoties stilizētu akanta lapu un stīgojošu vijumu veidā.

Arhitrāvs — nesošā sija (7). Ordera antablementa (3) apakšējā sastāvdaļa.

Arka — a i l a s lokveida pārsedze.

Arkatūra — nelielu dekoratīvu a r k u virkne.

Art Deco — mākslas stils, kas uzplauka 20. gs. — laikā starp abiem pasaules kariem. Raksturīgi eksaltētu lineāru, ģeometrisku formu rotājumi.

Artikulācija — noteikti izteiksmes līdzekļu lietojuma paņēmieni.

Atika — sienas daļa virs vainagojošās d z e g a s. Atika paredzēta uzrakstiem vai b a r e l j e f i e m. Ja aiz atikas atrodas telpas, tad tajā var būt logi.

Balustrāde — balkona, jumta, terases u. c. nožogojums, kas sastāv no b a l u s t r i e m un horizontālas margas.

Balustrs — b a l u s t r ā d e s elements nelielas apaļas k o l o n n a s vai stilizētas vāzes veidā.

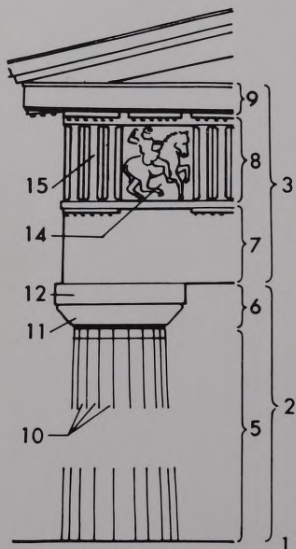
Bareljefs — skulpturāls cilnis.

Baroks — mākslas stils, kas valdīja no 17. gs. pirmās puses līdz 18. gs. vidum. Raksturīgas plastiskas formas, monumentālisms, dinamiska izteiksme, greznība.

Bāze — k o l o n n a s vai p i l a s t r a arhitektoniski veidota pēda (4).

Cokols — celtnes, tās sastāvdaļu vai iekārtas redzamā arhitektoniski izceltā pamatne.

Dentikuli, zobīni — lielu paralēlskaldaņa formas izciļņu virkne zem d z e g a s vai sienu sadalošām joslām.

Doriskais orderis — masīvākais, smagnējākais orderis. Pazīmes: kolonnas (2) stāvā (5) iegrieztas seklas kanelūras (10), kapitelim (6) divas daļas — ehīns (11) un abaks (12). Arhitrāvs (7) gluds, antablementa (3) frīzu joslā (8) mijas rievoti triglifi (15) ar metopām (14), kuras nereti rotā arī skulpturāli cilņi.

Dzega — sienu vainagojošā josla, kas atdala jumtu no sienas un pasargā to no nokrišņiem. Klasiskajā orderī antablementa (3) augšējais noslēgums (9). Tā var būt arī sienu sadaloša josla.

Eklektisms — 19. gs. otrās puses mākslas stils, kas plaši izmantoja iepriekšējo vēsturisko stilu formu valodu. Raksturīga arhitektoniskā dekora piesātinātība, sasācinājums un vienmērīgs ritms.

Erkers — izbūve ēkas ārsienā, kas nesiedzas līdz zemei.

Fahverks — sk. *pildrežģis*.

Festons — skulpturāls cilnis, kurā attēlota galos iekārta ziedu un lapu vijā.

Frize — ornamentāli dekoratīva josla. Klasiskā ordera antablementā atrodas vidusdaļā (8).

Frontons — fasādes elements trīsstūra, riņķa segmenta vai citā formā. Radies orderu arhitektūrā kā divslīpju jumtgale. Frontonu izmanto arī par dekoratīvu noslēgumu portāliem u. tml.

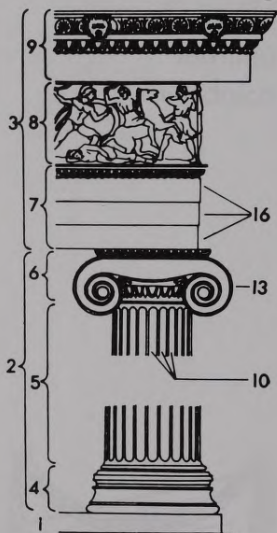
Funkcionālisms — 20. gs. arhitektūras stils, kas attīstījās galvenokārt no 20. gadu vidus līdz otrajam pasaules karam. Raksturīgs ģeometrisks būvobjektu kārtojums, horizontalitāte, lēzeni jūmti, lieli iestiklojumi un atteikšanās no ornamentāliem rotājumiem.

Grota — mākslīga vai dabiska ala. Grotas bija populāras 18. gs.

Historisms — uz vēsturiskiem izteiksmes līdzekļiem orientēta mākslinieciska ievirze. Tā īpaši uzplauka 19. gs. otrajā pusē, tāpēc dažkārt jēdzienu historisms lieto kā sinonīmu eklektismam, bet dažādās izpausmes formās tas raksturīgs arī visai 20. gs. arhitektūrai. Ar šo vārdu atsevišķi apzīmē arī 20. un 30. gadu arhitektūras retrospektīvās ievirzes.

Imposts — arhitektoniski konstruktīva detaļa: 1) vertikāls elements, kas sadala aila s; 2) starplika starp sienas plakni vai balstu un arkas pēdu.

Joniskais orderis — orderis, kas izceļas ar slaidām proporcijām un izsmalcinātām detaļām. Pazīmes: kolonnai (2) ir bāze (4) un stāvā iegrieztas dziļas kanelūras (10), kapitelim (6) raksturīgas divgalu volūtas (13). Arhitrāvs (7) sadalīts horizontālās joslās — fascijās (16). Frīzi (8) parasti rotā vienlaidus bāreljefs.

Jūgendstils — 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma mākslas stils. Jūgendstila pamatprincips ir lietišķo un strukturālo elementu mākslinieciski izteismīgs traktējums. Tajā plaši izmantoja arī oriģinālu, vijīgi liektu, plūstošu līniju, ģeometrisku formu un augu motīvu ornamentus.

Jumtgale — sk. *zelminis*.

Kanelūra — rievteka, grope, visbiežāk pilastrā vai kolonnas stāvā.

Kapitelis — vertikālu balstu (kolonnas, pilastra, staba) vainagojums (6).

Kartuša — ornamentāla kompozīcija vairoga vai fistokļa veidā ar bagātīgu ornamentālu ierāmējumu (sk. att. 190. lpp. apakšā).

Klasicisms — mākslas stils, kas valdīja 18. gs. otrajā pusē un 19. gs. sākumā. Balstījās uz antīkās klasikas formu valodu.

Kolonna — vertikāls apaļš stabs. Orderu arhitektūrā nesošie statņi.

Kolonāde — kolonnu rinda.

Konsole — no sienas virsmas izvirzīts ar vienu galu sienā iespīlēts konstruktīvs balstelements. Mēdz būt volūtas vai akanta lapas formā (sk. arī *kronšteins*).

Korintiskais orderis — līdzīgs joniskajam orderim, atšķiras ar bagātīgāk dekorētu kapiteli (sk. att. 191. lpp. augšā).

Kronšteins — konsole, kam ir vairāk dekoratīva nozīme.

Kupols — sfērisks pārsegums.

Lodžija — no vienas vai vairākām pusēm valēja, pārsegta telpa.

Lukarna — neliela aila atīkā vai vertikāls lodziņš jumta plaknē.

Mansards — lauztas formas jumtā izbūvētas telpas ar stāvajā jumta plaknē veidotiem logiem.

Mezonīns — nepilns stāvs starp diviem celtnes stāviem vai arī jumta izbūvē. Tas parasti atrodas ēkas centrā un ir ar atsevišķu divslīpju jumtu.

Neoklektisms — *historisma* paveids, kas galvenokārt attīstījās 20. gs. 30. gadu otrajā pusē, par galveno mākslinieciskās izteiksmes līdzekli izvēloties klasisko formu valodu.

Neoklasicisms — *historisma* paveids, kas radās ap 1910. gadu. Balstījās uz klasiskajiem arhitektūras izteiksmes līdzekļiem.

Orderis — nesošo (statņu) un balstīto (siju) arhitektonisko elementu kārtojums noteiktā mākslinieciskā sistēmā. Ordera galvenās sastāvdaļas ir pamatne, kolonnas vai pilastrī un antablements. Klasiskā veidā radās Senajā Grieķijā. Ir doriskais, joniskais, korintiskais, toskāniskais u.c. orderi.

Parapets — ne visai augsta aizsargsiena, kas norobežo jumtu, terasi, kāpnes, balkonu u. tml.

Parcelācija — teritorijas sadalījums atsevišķos zemesgabalos.

Pergola — pārsegta eja dārzā, arī ar horizontālām sijām saistīta stabu rinda, ko pārklāj vītenaugi.

Pilastrs — šķērsgrīzumā tainstūrainis izvīzījums sienas vai staba virsmā, parasti veidots pēc kolonnas uzbūves shēmas.

Pildrēžģis — būvveids, kad sienu koka karkasu aizpilda ar ķieģeļiem vai citu materiālu (sk. att. 191. lpp. apakšā).

Portāls — arhitektoniski vai skulpturāli veidota ieeja ēkā.

Portīks — pārsegta telpa aiz kolonādes.

Postmodernisms — mūsdienu mākslas stils, kas radās 20. gs. 70. gadu vidū kā opozīcija 20. gs. modernismam. Pievērš uzmanību kultūrpēctecībai un vides kontekstam, uzskatāms par *historisma* paveidu.

Renesanse — humānisma ideju un klasiskās mākslas atdzimšanas laikmeta mākslas stils. Radās Itālijā 14.—15. gs. mijā. Eiropā valdīja līdz 16. gs. nogalei.

Rizalīts — uz priekšu izvirzīta ēkas daļa visā tās augstumā.

Rusts — akmens ar rupji tēstu virsmu. Par rustu sauc arī šādas virsmas imitāciju apmetumā. Lielā laukumā rusti veido rustiku.

«**Sarkanā linija**» — nosacīta apbūves robeža.

Tektonika — celtnes konstruktīvās uzbūves mākslinieciski vispārināts atveids, kas bieži vien izpaužas arhitektoniskajā kompozīcijā.

Toskāniskais orderis — vienkāršākais orderis, līdzīgs doriskajam orderim. Atšķiras ar bāzi (4), gludu kolonnas (5) stāvu un kapitēļa (6) profilu.

Volūta — arhitektoniski dekoratīva detaļa spirālveida ievijuma formā.

Zelminis — jumtgale, ģēvele. Divslīpju jumtu noslēdzošā siena. Tās pamatā ir trīsstūra forma. Atšķirībā no frontona zelmini neapver dzegas.

Mežaparka ielu nosaukumi gadū gaitā

Mūsdienās*	1945.—1991.	1918.—1944.	1900.—1917.**
Bergenes	Beļinska	Berģenes	Bergenes
Bergmaņa	Bergmaņa	Bergmaņa	—
Bernātu	Bernātu	Bernātu	—
Cimzes	Cimzes	Cimzes	—
E. Dārziņa	E. Dārziņa	E. Dārziņa	—
Ezermalas	Ezermalas	Ezermalas	Vazas
Gatartas	Amatas, Gatartas	Amatas	Briges
Gdaņskas	Gdaņskas	Dancigas	Dancigas
Glika	Glika	Glika	Glika
Hamburgas	Hamburgas	Hamburgas	Hamburgas
Inčukalna	Inčukalna	Inčukalna	Tanenbergas
Klaipēdas	Klaipēdas	Mēmeles	Mēmeles
Kokneses prosp.	Kokneses prosp.	Kokneses prosp.	Ketlera
Libekas	Libekas	Libekas	Libekas
Līgatnes	Līgatnes	Līgatnes	Goslaras
Mātera	Mātera	Mātera	—
Meža prosp.	Meža prosp.	Meža prosp.	Ķeizara prosp.
Olava	N. Ostrovska	Olava	Šoldavas
Pēterupes	Pēterupes	Pēterupes	Tilzītes
Poruka	Poruka	Poruka	Pozenes
A. Saksēs	Bērnudārza, A. Saksēs	Jahtkluba, Mazpulku***	Samsona
Siguldas prosp.	Siguldas prosp.	Siguldas prosp.	Novgorodas prosp.
Stendera	Stendera	Stendera	Ķelnes
Stokholmas	Stokholmas	Stokholmas	Stokholmas, Štrālzunges****
Sudrabu Edžus	Sudrabu Edžus	Firekera	Līneburgas
Ščecinas	Ščecinas	Štetinas	Štetinas
Vatsona	A. Arāja-Bērces	Vatsona	Vismāras
Vēlmes	Vēlmes	Vēlmes	Toruņas
Visbijas prosp.	F. Deglava prosp.	Visbijas prosp.	Visbijas prosp.

* Pēc oficiālā 1996. gada ielu nosaukumu saraksta.

** Vairākas ielas vēl nebija izveidotas, bet pirmā pasaules kara laikā daudzas tika pārdēvētas (sk. 30. lpp.).

*** 20. gs. 30. gados tā sauca posmu starp Hamburgas ielu un Kokneses prospektu.

**** Tā sauca ielas posmu starp Kokneses prospektu un Stendera ielu.

TEKSTĀ MINĒTĀS MEŽAPARKA ĒKAS

(Ar pustrekiem skaitļiem norādītas lappuses, kurās ir ēku attēli)

lela	Mājas Nr.	Sākotnējā funkcija, pasūtītājs vai pirmais īpašnieks	Celšanas gads	Autors	Lpp. tekstā
1	2	3	4	5	6
Bergenes	1/3	viengīmenes dzīv. māja, H. Gronheima–Krisko	1929	B. Bīlenšteins	54, 125, 128
Bergenes	2	viengīmenes dzīv. māja, J. Bokalders	1928	I. Blankenburgs	54, 125
Bergenes	4	viengīmenes dzīv. māja, E. Lūsis	1936	E. Lūsis	163
Bergenes	6	viengīmenes dzīv. māja, Latv. skolotāju dzīv. kooperatīvs	1932	T. Hermanovskis	52, 146
Bergenes	8	viengīmenes dzīv. māja, E. Liekne	1928	T. Hermanovskis	52, 120 , 121 , 122
Bergenes	13	viengīmenes dzīv. māja, A. Vāvere pārbūvēta	1947 1978	G. Meldere	171, 173 177
Bergenes	15	viengīmenes dzīv. māja, S. Saveljevs pārbūvēta	1950 1957	V. Zilgalvis	171, 173 176
Bergmaņa	1	viengīmenes dzīv. māja, J. Pusbarnieks	1936	A. Raisters	163
Bergmaņa	3	divdzīvokļu ēka, J. Viklands	1928	D. Zariņš	127
Bergmaņa	7	trīsdzīvokļu ēka, P. Viselis	1929	K. Reinholds	125
Bernātu	1	viengīmenes dzīv. māja, A. Blauberģs	1947	A. Blauberģs	172
Bernātu	2	viengīmenes dzīv. māja, J. Salmiņš	1949	J. Salmiņš	172, 174
Bernātu	4	viengīmenes dzīv. māja, E. Gerharde	1947	J. Salmiņš	172
Bernātu	5	viengīmenes dzīv. māja, J. Meierovics	1990	A. Robiņš	182
Bernātu	7	viengīmenes dzīv. māja, A. Semjonovs	1946	tipveida projekts	171
Bernātu	8	viengīmenes dzīv. māja, M. Obuševs	1948	M. Obuševs	171
Bernātu	9	viengīmenes dzīv. māja, J. Gražulis	1946	tipveida projekts	171
Bernātu	10	viengīmenes dzīv. māja, I. Iljins; pārbūvēta	1948	tipveida projekts	171
Bernātu	11	viengīmenes dzīv. māja, S. Čugunovs	1947	tipveida projekts	171
Bernātu	12	viengīmenes dzīv. māja, V. Ofkants	1947	?	171
Bernātu	13	viengīmenes dzīv. māja, M. Berlins; pārbūvēta	1947	tipveida projekts	171
Bernātu	15	viengīmenes dzīv. māja ar tēlnieka darbnīcu, Dz. Jansone	1991	U. Zābers	181, 182
Cimzes	1	divdzīvokļu ēka, E. Eihmanis	1934	A. Braunfelds	53, 128

1	2	3	4	5	6
Cimzes	2	vienģimenes dzīv. māja, G. Milbergs	1934	O. Krauze	147
Cimzes	3	īres nams, P. Gavars	1934	V. Šervinskis	54, 144
Cimzes	10	nedēļas nogales mājiņa, H. Rozenberga	1939	Ā. Vilmanis	169
E. Dārziņa	3	vienģimenes dzīv. māja, P. Parts	1932	P. Parts	146
E. Dārziņa	4	vienģimenes dzīv. māja, E. Stepiņš	1935	F. Skujiņš	162
		pārbūvēta	1939	J. Durbahs	
E. Dārziņa	5	divdzīvokļu ēka, K. Pavārs	1934	J. Rutmanis	147
E. Dārziņa	6	divdzīvokļu ēka, J. Straume	1932	B. Hammers	146
E. Dārziņa	7	vienģimenes dzīv. māja, K. Veitmanis	1939	A. Plauciņš	163
E. Dārziņa	8	vienģimenes dzīv. māja, N. un A. Zinbahi	1933	L. Hofmane-Grīnberga	147
E. Dārziņa	10	divdzīvokļu ēka, E. un P. Greiži	1931	J. Levans	146
E. Dārziņa	11	vienģimenes dzīv. māja, M. Lūkina	1939	V. Paegle	163
E. Dārziņa	12	vienģimenes dzīv. māja, K. Bīrmanis	1934	A. Mēdļingers	147
E. Dārziņa	14	vienģimenes dzīv. māja, A. Dinbergs	1934	N. Aleksejevs	147, 148
E. Dārziņa	16	divdzīvokļu ēka, J. un E. Pamiļeni	1931	A. Braunfelds	146
E. Dārziņa	16	vienģimenes dzīv. māja, J. un E. Pamiļeni	1939	J. Durbahs	163
Ezermalas	15	divdzīvokļu ēka, V. Bērziņš	1947	V. Bērziņš	173
Ezermalas	15a	vienģimenes dzīv. māja, N. Ābeltiņš	1952	J. Paass	171
Ezermalas	15b	vienģimenes dzīv. māja, V. Štolceris	1946	A. Viegliņš	171
Ezermalas	17	vienģimenes dzīv. māja, J. Skrodelis	1950	tipveida projekts	171
Ezermalas	18	vasarnīca, R. Lihtvarks, Dž. Rambergs	1898	K. Felsko	25
Ezermalas	18	atpūtas bāze (celtniecības stadijā), Vakuumpārklājumu rūpnīca	1989	R. Rešetniks	182
Ezermalas	18a	vienģimenes dzīv. māja, A. Kārklīš	1958	J. Paass	172
Ezermalas	20	četrdzīvokļu ēka, A. un P. Zēberi	1933	L. Rozentāls	155
Ezermalas	20a	četrdzīvokļu ēka, P. Karnups	1938	E. Gramcs	163
Ezermalas	21	vienģimenes dzīv. māja, B. Istomins	1947	B. Istomins	171
Ezermalas	22	divdzīvokļu ēka, A. Veize	1934	E. Gramcs	155
Ezermalas	22a	divdzīvokļu ēka, N. Jansons, F. Dzelme	1981	L. Kaufmanis	177
Ezermalas	23	vienģimenes dzīv. māja, E. Zirne	1950	E. Zirne	171
Ezermalas	28	vienģimenes dzīv. māja, A. Putāne	1992	N. Vijups	183

1	2	3	4	5	6
Ezermalas	34	pansionāts «Villa Vaza», A. un V. Berkholci; pārbūvēta	1904 1929— 1931	V. Neimanis N. Hercbergs	62, 66, 67
Ezermalas	36	divdzīvokļu ēka, R. Grenings pārbūvēta	1931 1934	I. Devendruss J. Levans	146
Ezermalas	40	vieņģimenes dzīv. māja, V. Priednieks	1940	H. Sirgeds	170
Ezermalas	41	vieņģimenes dzīv. māja, E. Jirgens paplašināta	1903 1907	R. Donbergs F. Šefels	59
Ezermalas	49	dvīņuēka, I. Rozevskis	1907*	E. Kupfers	76
Ezermalas	55	vieņģimenes dzīv. māja, I. un G. Vitumi	1940	R. Veidemanis	163
Ezermalas	57	divdzīvokļu ēka, P. Gutenbergs	1932	A. Krastiņš	146, 148
Ezermalas	59	vieņģimenes dzīv. māja, B. Pšenička	1932	L. Lazersons	53, 146, 148, 152—154
Ezermalas	61	trīsdzīvokļu ēka, B. Borherts	1934	M. fon Osmidofs	53, 147, 148, 151
Ezermalas	63	vieņģimenes dzīv. māja, J. Levans	1933	J. Levans	147, 148
Ezermalas	65	divdzīvokļu ēka, Z. Valtere	1932	G. Fīrhufs	146
Gatartas	2	divdzīvokļu ēka, R. Riedelis	1929	A. Mēdlingers	123, 126
Gatartas	3	vieņģimenes dzīv. māja, P. Liepiņš	1947	Stepiņš	173
Gatartas	4	divdzīvokļu ēka, F. Krauklis	1928	A. Dreimanis	127
Gatartas	5	vieņģimenes dzīv. māja, A. Ermsons	1947	A. Priednieks	173
Gatartas	6	četrdzīvokļu ēka, A. Razums	1929	A. Razums	133, 134
Gatartas	7	vieņģimenes dzīv. māja, A. Strauta pārbūvēta	1947 1971	A. Strauta	171, 173 177
Gatartas	8	vieņģimenes dzīv. māja, K. Treimanis	1928	I. Devendruss	127
Gatartas	9	vieņģimenes dzīv. māja, L. Kalpaka	1947	J. Levans	171
Gatartas	10	vieņģimenes dzīv. māja, M. Zīle	1929	M. Zīle	128
Gdaņskas	1	vieņģimenes dzīv. māja, F. Garta	1909	A. Vīte	77, 78
Gdaņskas	2	dvīņuēka, A. Tīme	1911	G. fon Tizenhauzens	106
Gdaņskas	3/5	vieņģimenes dzīv. māja, V. Grots	1909	E. Kupfers	72, 73, 77
Gdaņskas	6	vieņģimenes dzīv. māja, P. Fābers	1911	G. fon Tizenhauzens	114
Gdaņskas	7	vieņģimenes dzīv. māja, H. Hedvigs	1910	H. Tīmers	88, 92, 93

* Ēka pārbūvēta pēc otrā pasaules kara.

1	2	3	4	5	6
Gdaņskas	9	vienģimenes dzīv. māja, F. Dībolds	1910	H. Tīmers	88
Gdaņskas	11	divdzīvokļu ēka, N. Mīncis, A. Pasternaks	1931*	N. Mīncis	155
Gdaņskas	13	vienģimenes dzīv. māja, M. Rogule	1929	?	126
Gdaņskas	14	vienģimenes dzīv. māja, B. Burhards	1927	B. Bīlenšteins	118
Gdaņskas	15	vienģimenes dzīv. māja, G. Feigmanis	1928	O. Tīlmanis	54, 131
Gdaņskas	16	vienģimenes dzīv. māja, Aviācijas rūpniecības min. rūpnīca Nr. 13	1948	saliekamā māja ИД-3	35,173, 175
Gdaņskas	17	divdzīvokļu ēka, J. Bekers	1929	O. Tīlmanis	132
Gdaņskas	19	divdzīvokļu ēka, J. Didrihsons	1928	O. Tīlmanis	131
Glika arī Stokholmas 50	1	dvīņuēka, M. un E. fon Tranzē	1911	G. fon Tīzenhauzens	98, 99, 106
Glika arī Stokholmas 48	2	dvīņuēka, H. Binders, E. Skuja	1911	G. fon Tīzenhauzens	106
Glika	3	vienģimenes dzīv. māja, E. fon Irmers	1911	G. fon Tīzenhauzens	111
Glika	4/6	dvīņuēka, G. Petersens	1911	G. fon Tīzenhauzens	106
Glika	7	vienģimenes dzīv. māja, Rīgas būvbiedrība	1931	A. Mēdlingers	128
Glika	8/10	dvīņuēka, V. Bute, H. Lira	1911	G. fon Tīzenhauzens	107
Glika	9	divdzīvokļu ēka, V. Hirvovs	1931	T. Hermanovskis	52, 146
Glika	12	divdzīvokļu ēka, M. Šulcs	1931	A. Braunfelds	142
Glika	16	divdzīvokļu ēka, J. Riņķis	1935	A. Kalniņš	162
Glika	22	vienģimenes dzīv. māja, K. Zommers	1949	J. Salmiņš	171
Glika	24	vienģimenes dzīv. māja, A. Pacers	1947	tipveida projekts	172
Glika	26	vienģimenes dzīv. māja, S. Natoka	1946	S. Natoka	172
Glika	28	vienģimenes dzīv. māja, J. Baško paplašināta	1948 1958	tipveida projekts V. Zilgalvis	172 173
		paplašināta vēlreiz	1970	V. Šervinskis	
Hamburgas	3	vienģimenes dzīv. māja, Rīgas namu būves akciju sabiedrība	1903	E. Frizendorfs	59
Hamburgas	4	īres nams, Rīgas būvbiedrība	1925	A. Mēdlingers	116, 117

* Ēka pārbūvēta pēc otrā pasaules kara.

1	2	3	4	5	6
Hamburgas	5	divdzīvokļu ēka, Rīgas namu būves akciju sabiedrība	1905	E. Kupfers	70, 71
Hamburgas	6	vienģimenes dzīv. māja, F. Lemmerihs	1912	H. Pīrangs	88, 90, 91
Hamburgas	6a	vienģimenes dzīv. māja, Rīgas būvbiedrība	1936	N. Aleksejevs A. Mēdlingers	54, 162
Hamburgas	7	dviņņūēka, Rīgas namu būves akciju sabiedrība	1905	E. Kupfers	71
Hamburgas	8	četrdzīvokļu ēka, J. Prokofjevs	1930	P. Āronietis	135
Hamburgas	9	vienģimenes dzīv. māja, H. Petersens	1908	K. Felsko	79, 82
Hamburgas	10	vienģimenes dzīv. māja, H. Herings	1910	H. Pīrangs	88
Hamburgas	11	divdzīvokļu ēka, K. Nalls	1912	Ē. fon Betihers	95
Hamburgas	12	divdzīvokļu ēka, M. Jenihs	1934	A. Krūmiņš	147, 154
Hamburgas	14	vienģimenes dzīv. māja, F. Bude pārbūvēta	1914 1926	P. Dreijers E. Stange	95
Hamburgas	16	vienģimenes dzīv. māja, K. Macke	1914	P. Dreijers	86
Hamburgas	17	četrdzīvokļu ēka, O. Savickis	1913	K. Agte	88
Hamburgas	19	vienģimenes dzīv. māja, E. Jakobijs	1910	E. Jakobijs	45, 95
Hamburgas	21	vienģimenes dzīv. māja, A. Savickis	1908	A. Vīte	45, 77
Hamburgas	23	vienģimenes dzīv. māja, E. Bernhards	1909	H. Tīmers	79
Hamburgas	25	vienģimenes dzīv. māja, P. fon Denfers	1910	O. Bārs	88, 94—97
Hamburgas	27	vienģimenes dzīv. māja, V. Pickens	1910	H. Zeiberlihs	88
Hamburgas	29	vienģimenes dzīv. māja, R. Šargorodska	1950	A. Vendeliņš	171, 173, 177
Hamburgas	31	vienģimenes dzīv. māja, A. Macners	1911	E. fon Trompovskis	88
Hamburgas	37	vienģimenes dzīv. māja, Z. Peirosa piebūve	1937 1980	T. Krīgere	170
Inčukalna	1	divdzīvokļu ēka, A. Brože	1930	O. Tilmanis	132
Inčukalna	3	divdzīvokļu ēka, Ī. Zakss	1930	Ī. Zakss	135
Inčukalna	5	divdzīvokļu ēka, A. Krūmiņš	1931	P. Bērzkalns	155
Kokneses prosp.	1	veikals, G. Agte	1913	K. Agte	86, 88
Kokneses prosp.	3	vienģimenes dzīv. māja, V. Freibergs	1913	G. fon Tizenhauzens	114
Kokneses prosp.	5	vienģimenes dzīv. māja, K. Filroze	1903	E. fon Trompovskis	59
Kokneses prosp.	7	vienģimenes dzīv. māja, K. Filroze	1911	O. Hakelis	88

1	2	3	4	5	6
Kokneses prosp.	8	divdzīvokļu ēka, R. Gudže	1931	B. Hammers	155
Kokneses prosp.	10	viengīmenes dzīv. māja, a/s «Thornton & Co»	1933	A. Kars un K. Betge	147, 148, 150
Kokneses prosp.	11a	viengīmenes dzīv. māja, F. Šmits pārbūvēta	1940 1991	V. Grīviņš A. Bīviņš	128
Kokneses prosp.	12	divdzīvokļu ēka, R. Gudže	1933	I. Devendruss	147
Kokneses prosp.	13	četrdzīvokļu ēka, P. Avotiņš	1938	A. Freibergs	163
Kokneses prosp.	13a	īres nams ar veikalu, A. Feldmane paplašināts	1933 1936	B. Hammers Z. Bekers	147
Kokneses prosp.	13a	divdzīvokļu ēka, A. Feldmane	1937	Z. Bekers	147
Kokneses prosp.	14	divdzīvokļu ēka, D. Pētersone	1933	N. Aleksejevs	147
Kokneses prosp.	15	Telefonu centrāle, Pasta un telegrāfa departaments	1931	D. Zariņš	146
Kokneses prosp.	15a	divdzīvokļu ēka, K. Rudziņš	1933	B. Vācietis	147, 148
Kokneses prosp.	16	īres nams, Ē. Knese	1932	A. Ramanis	155
Kokneses prosp.	17	viengīmenes dzīv. māja, K. Kļaviņa	1933	N. Putniņš	147
Kokneses prosp.	18	īres nams ar veikalu, B. Lišics	1934	H. Rozenbergs	48, 147
Kokneses prosp.	19	viengīmenes dzīv. māja, R. Lukstiņš	1929	A. Grīnbergs	134, 135
Kokneses prosp.	20	divdzīvokļu ēka, Bērziņš pārveidots izpildprojekts	1913 1925	R. Donbergs O. Stange	84
Kokneses prosp.	22	viengīmenes dzīv. māja, J. Romans izpildprojekts	1932 1934	P. Skulte A. Mēdlingers	155
Kokneses prosp.	24	viengīmenes dzīv. māja, A. Kluckis–Vestermanis	1928	O. Tilmanis	131
Kokneses prosp.	25	divdzīvokļu ēka, J. Volkovs	1933	O. Celinskis	147
Kokneses prosp.	26	divdzīvokļu ēka, A. Kronbergs	1931	E. Grosbergs	146
Kokneses prosp.	26a	divdzīvokļu ēka, D. Dinne	1935	E. Bēthers	162
Kokneses prosp.	27	trīsdzīvokļu ēka, V. Neļķe	1932	A. Kars un K. Betge	146, 152
Kokneses prosp.	28	divdzīvokļu ēka, J. Kīsis	1930	J. Neijs	135
Kokneses prosp.	29	divdzīvokļu ēka, A. Štegers	1930	A. Štegers	135
Kokneses prosp.	30	viengīmenes dzīv. māja, P. Skulte	1921	J. Gailis	117

1	2	3	4	5	6
Kokneses prosp.	31	divdzīvokļu ēka, A. Druģe	1930	O. Tilmanis	132
Kokneses prosp.	32	trīsdzīvokļu ēka ar skārni, H. Apolups	1929	D. Zariņš	123
Kokneses prosp.	33	viengīmenes dzīv. māja, Z. Bergmanis	1932	E. Stange	146
Kokneses prosp.	34	īres nams, H. Pūce	1937	K. Grabis	163
Kokneses prosp.	35	divdzīvokļu ēka ar veikaliem, J. Druks	1929	R. Glāzenaps	133
Kokneses prosp.	36	četrdzīvokļu ēka, J. Aldersons	1914	I. Devendruss	95
Ļībekas	3	viengīmenes dzīv. māja, V. Bagdans	1908	A. Vīte	74—76, 77
Ļībekas	5	viengīmenes dzīv. māja, P. fon Krzīvoblockis	1911	G. fon Tizenhauzens	114
Ļībekas	6	četrdzīvokļu ēka, M. Lielturks	1939	J. Ūdris	163
Ļībekas	9/11	dvīņuēka, M. Heine	1911	G. fon Tizenhauzens	103, 107
Ļībekas	10	četrdzīvokļu ēka, A. Micīte	1930	J. Levans	135
Ļībekas	13	viengīmenes dzīv. māja, H. fon Hedenštremis	1911	G. fon Tizenhauzens	111, 114
Ļībekas	14	četrdzīvokļu ēka, M. un A. Andersoni	1935	L. Hofmane- Grīnberga	162
Ļībekas	15	viengīmenes dzīv. māja, V. Bornhaupt	1911	G. fon Tizenhauzens	111
Ļībekas	16	divdzīvokļu ēka, A. Heincs	1933	A. Heincs	128
Ļībekas	19	divdzīvokļu ēka, H. Jēnihs	1934	A. Krūmiņš	147, 154
Ļībekas	21	divdzīvokļu ēka, F. Jēniha	1934	A. Krūmiņš	147, 154
Ļībekas	22	viengīmenes dzīv. māja ar mākslinieka darbnīcu (celtniecības stadijā), V. Kocenko	1991	A. Sahovs	181
Ļībekas	24	viengīmenes dzīv. māja, K. Rauhs	1938	A. Laukirbe	170
Ļībekas	26	divdzīvokļu ēka, E. Buks	1938	T. Ābols	163
Ļībekas	27	četrdzīvokļu ēka, N. Salimane	1939	R. Kodes	54, 163, 167, 168
Ļībekas	28	viengīmenes dzīv. māja, H. Upītis	1940	R. Kodes	161, 162
Līgatnes	1	divdzīvokļu ēka, A. Lazdiņš	1939	A. Lazdiņš	163
Līgatnes	3	viengīmenes dzīv. māja, K. Vidiņš	1938	V. Paegle	163
Līgatnes	4	divdzīvokļu ēka, K. un G. Brandenburgi	1935	V. Šacs, G. Fīrhufs	162

1	2	3	4	5	6
Līgatnes	5	divdzīvokļu ēka, A. Šneiders	1939	A. Erdmanis	163
Līgatnes	6	viņģimenes dzīv. māja, J. Kancāns	1948	P. Kancāns	172
Mātera	1	divdzīvokļu ēka, R. Balodis	1929	O. Tilmanis	132, 133
Mātera	3	divdzīvokļu ēka, M. Segliņa	1928	A. Braunfelds	127
Mātera	5	divdzīvokļu ēka, E. Morics	1931	I. Blankenburgs	142
Mātera	7	viņģimenes dzīv. māja, V. Muskats	1927	H. Pīrangs	128
Mātera	9	divdzīvokļu ēka, Latvijas būviedrība	1931	M. Cukurs	146
Mātera	11	divdzīvokļu ēka, Latvijas būviedrība	1932	P. Bērzkalns	146
Mātera	13	viņģimenes dzīv. māja, K. Stange	1932	P. Bērzkalns	146
		pārbūvēta	1934	G. Verners	
Mātera	15	divdzīvokļu ēka, T. Stabulītis	1930	V. Šervinskis	135
Mātera	17	divdzīvokļu ēka, V. Teins	1931	P. Bērzkalns	155
Meža prosp.	2	viņģimenes dzīv. māja, J. Mieziš	1932	E. Gramcs	53, 146, 148
Meža prosp.	4	viņģimenes dzīv. māja, E. Ritmanis	1933	P. Balodis	147
Meža prosp.	6	dvīņuēka, E. Maizels	1931	B. Hammers	146
Meža prosp.	8	divdzīvokļu ēka, V. Janums	1931	P. Bērzkalns	155
Meža prosp.	10	divdzīvokļu ēka, M. Robs	1936	J. Šarlovs	163
Meža prosp.	12	četrdzīvokļu ēka, J. Leimanis	1936	J. Šarlovs	162
Meža prosp.	14	īres nams, K. Tikmanis	1937	T. Hermanovskis	162 , 163
Meža prosp.	16	divdzīvokļu ēka, A. Bobkovicš	1931	E. Štālbergs	156, 157, 158—160
Meža prosp.	18	viņģimenes dzīv. māja, E. Eihmanis	1931	P. Āronietis	128
Meža prosp.	20	divdzīvokļu ēka, E. Drumolds	1931	A. Bīrkhāns	146
Meža prosp.	22	viņģimenes dzīv. māja, O. Leimanis	1933	B. Hammers	147, 148
Meža prosp.	24	divdzīvokļu ēka, V. Kaņepite	1935	K. Makprangs	162
		un K. Makprangs			
Meža prosp.	26	īres nams ar veikalu, B. Bošs	1935	V. Bergkinds	53, 162
			1936	D. Zariņš	
Meža prosp.	28	viņģimenes dzīv. māja, V. Veinbergs un A. Kulmanis	1932	B. Hammers	146
Meža prosp.	30	divdzīvokļu ēka, K. Rubis	1927	K. Rubis	118
Meža prosp.	32	trīsdzīvokļu ēka, A. Fišers	1928	I. Blankenburgs	54, 125, 127
Meža prosp.	34	viņģimenes dzīv. māja, K. Strebeiko	1947	K. Strebeiko	172

1	2	3	4	5	6
Meža prosp.	34a	viengīmenes dzīv. māja, M. Kalniņš	1947	M. Kalniņš	172
Meža prosp.	36	viengīmenes dzīv. māja, M. Grindule	1931	P. Bērkalns	53, 146, 149, 156
Meža prosp.	38	viengīmenes dzīv. māja, E. Laursons	1928	B. Vickopfs	127
Meža prosp.	38a	divdzīvokļu ēka, H. fon Hofmanis	1931	A. Mēdlingsers	146
Meža prosp.	40	viengīmenes dzīv. māja, I. Frīdlanders	1930	P. Mandelštams	135, 136
Meža prosp.	42	divdzīvokļu ēka, E. Čika	1928	T. Hermanovskis	122, 123
Meža prosp.	44	viengīmenes dzīv. māja, F. Bours	1931	B. Hammers	54, 146
Meža prosp.	46	trīsdzīvokļu ēka, A. un A. Saulīši	1930	A. Braunfelds	135
Meža prosp.	48	divdzīvokļu ēka, A. Stūresteps	1929	A. Stūresteps	123
Meža prosp.	50	viengīmenes dzīv. māja, E. Tomass	1928	O. Tilmanis	131
Meža prosp.	52	divdzīvokļu ēka, L. Gerbers	1931	L. Hofmane-Grīnberga	146, 148
Meža prosp.	54	četrdzīvokļu ēka, J. Silenieks-Krūze	1932	A. Kars un K. Betge	146
Meža prosp.	56	divdzīvokļu ēka, V. Trofimovs	1929	H. Pīrangs	128
Meža prosp.	58	divdzīvokļu ēka, F. Šifers	1933	J. Rutmanis	53, 147, 149, 158
Meža prosp.	60	divdzīvokļu ēka, J. Melnalksnis	1932	A. Kalniņš	146, 148, 168
Meža prosp.	62	viengīmenes dzīv. māja, L. un N. Fjodorovi	1933	V. Sokolovs	128
Meža prosp.	64	četrdzīvokļu ēka, E. Zamuels	1935	E. Krūmiņš	162
Meža prosp.	66	divdzīvokļu ēka, I. Skulte	1930	O. Tilmanis	132
Meža prosp.	68	divdzīvokļu ēka, A. Kreilis	1931	A. Ārgalis	155
Meža prosp.	70	divdzīvokļu ēka, I. un V. Makprangi	1930	V. Makprangs	128
Meža prosp.	72	divdzīvokļu ēka, R. Majļinovskis-Vargulevičs	1931	P. Bērkalns	142
Meža prosp.	74	viengīmenes dzīv. māja, E. Lože	1932	L. Hofmane-Grīnberga	146, 147
Meža prosp.	76	divdzīvokļu ēka, M. Cukurs	1931	M. Cukurs	155
Meža prosp.	78	viengīmenes dzīv. māja, A. Zabolockis	1953	J. Salmiņš	173
Meža prosp.	80	viengīmenes dzīv. māja, K. Apsītis	1927	J. Neijs	118
Olava	1	viengīmenes dzīv. māja, H. Apsītis	1931	E. Štālbergs	53, 156
Olava	2	divdzīvokļu ēka, O. Baumanis	1929	O. Stange	123
Olava	3	viengīmenes dzīv. māja ar īres dzīvokli, E. Podiņš	1930	K. Bikše	135, 136, 138—140

1	2	3	4	5	6
Olava	4	četrdzīvokļu ēka, N. Bogdanovs-Beļskis	1932	A. Birzenieks	146
Olava	5	viengīmenes dzīv. māja, R. Dimdiņš	1951	R. Dimdiņš	171
Olava	6	divdzīvokļu ēka, P. Līcis	1932	A. Birkhāns	146
Olava	7	divdzīvokļu ēka, M. Didrihsons	1933	Ē. Vīdemanis	147
Olava	8	viengīmenes dzīv. māja, E. Baltais	1929	P. Sinbergs	128
Olava	9	divdzīvokļu ēka, E. Borste	1933	P. Mieziņš	147
Olava	10	viengīmenes dzīv. māja, V. Alberts pārbūvēta	1928 1933	L. Hofmane- Grinberga	127
Olava	11	divdzīvokļu ēka ar veikalu, E. Līcis	1934	D. Zariņš	147, 148
Olava	12	divdzīvokļu ēka, J. Ruks	1933	A. Bormanis	147
Olava	20	viengīmenes dzīv. māja, H. Lejiņš	1932	A. Erdmanis	128
Olava	22	divdzīvokļu ēka, A. Polis	1934	A. Krūmiņš	147
Pēterupes	3	viengīmenes dzīv. māja, V. Torhiani	1911	A. Vladimirovs	88
Pēterupes	4	dvīņuēka, H. Gross	1913	V. Bamuners	86
Pēterupes	6	viengīmenes dzīv. māja, V. Štedings	1911	G. fon Tīzenhauzens	111
Pēterupes	12	četrdzīvokļu ēka, Rīgas būv biedrība	1929	K. Agte	54, 125
Poruka	1	divdzīvokļu ēka, A. Žubeckis	1931	O. Tīlmanis	131, 132
Poruka	2	divdzīvokļu ēka, N. Grenners	1931	E. Tomsons	146
Poruka	3	divdzīvokļu ēka, A. Volfs	1930	O. Tīlmanis	132
Poruka	4	trīsdzīvokļu ēka, J. Krūmiņa	1929	B. Einbergs	126
Poruka	5	viengīmenes dzīv. māja, O. un G. Jurkas	1929	O. Tīlmanis	131
Poruka	6	divdzīvokļu ēka, dzīvokļu kooperat. «Savs stūrītis»	1930	O. Tīlmanis	131
Poruka	7	viengīmenes dzīv. māja, P. Rozītis	1929	K. Bikše	134
Poruka	8	divdzīvokļu ēka, J. Vēveris	1931	J. Levans	155
Poruka	9	divdzīvokļu ēka, K. Mazurs	1930	O. Tīlmanis	131
Poruka	10	viengīmenes dzīv. māja, V. Jansons	1936	K. Jansons	53, 163, 166, 168
Poruka	11	divdzīvokļu ēka, K. Jēkabsons	1930	K. Cēbers	135
Poruka	12	divdzīvokļu ēka, J. Teikmanis	1931	O. Tīlmanis	132
Poruka	13	viengīmenes dzīv. māja, Latvijas būv biedrība	1932	N. Dombrovskis	142, 144
Poruka	14	divdzīvokļu ēka, Latvijas būv biedrība	1931	H. Kundziņš	53, 144, 145

1	2	3	4	5	6
Poruka	15	vieņģimenes dzīv. māja, Latvijas būv biedrība	1932	N. Dombrovskis	142
Poruka	16	vieņģimenes dzīv. māja, P. Dāle	1928	P. Kundziņš	122
Poruka	17	divdzīvokļu ēka, J. Vīnzarājs	1931	N. Dombrovskis	142, 143
Poruka	18	divdzīvokļu ēka, B. Ulmanis	1930	A. Braunfelds	54, 128
Poruka	19	vieņģimenes dzīv. māja, E. Gruzdiņš	1928	O. Tilmanis	133
Poruka	20	vieņģimenes dzīv. māja, O. Liepiņš	1933	S. Antonovs	147
Poruka	21	vieņģimenes dzīv. māja, E. Osis	1929	H. Kundziņš	128
Poruka	23	vieņģimenes dzīv. māja, A. Bērziņš	1931	O. Tilmanis	131
A. Sakses	2	vieņģimenes dzīv. māja, F. fon Zalcmanis	1909	S. Nudelmanis	46, 47, 79
A. Sakses	4	vieņģimenes dzīv. māja, J. un H. Lielzeltiņi	1937	Z. Bekers	163
A. Sakses	5	vieņģimenes dzīv. māja, A. Eiste	1904	H. Zeiberlihs	61, 65
A. Sakses	6	vieņģimenes dzīv. māja, F. Šefels	1904	P. Mandelštams	61, 62, 63
A. Sakses	7	vieņģimenes dzīv. māja, V. Fermane	1913	P. Lindenbergs	86
A. Sakses	8	vieņģimenes dzīv. māja, A. Dūziņš	1910	A. Šmēlings	86
A. Sakses	10/12	vieņģimenes dzīv. māja, I. Gersdorfa pārbūvēta	1904	E. Kupfers	69
			1911	A. Šmēlings	
A. Sakses	11	vieņģimenes dzīv. māja, T. Hartmanis	1930	R. Tode	135
A. Sakses	14	vieņģimenes dzīv. māja, A. Brake	1904	A. Neimanis	61
A. Sakses	16	vieņģimenes dzīv. māja, K. Hāns-Bannišs	1905	I. Devendruss	71
A. Sakses	17	vieņģimenes dzīv. māja, K. Lācis	1948	A. Blauberģs	172
A. Sakses	18	vieņģimenes dzīv. māja, J. Ūdris	1939	J. Ūdris	163
A. Sakses	20	vieņģimenes dzīv. māja, K. Balodis	1948	?	171
A. Sakses	22	vieņģimenes dzīv. māja, N. Pandere	1904	E. Kupfers	68, 69
A. Sakses	24	vieņģimenes dzīv. māja, R. Heizermanis	1903	F. Zeiberlihs	59, 60
A. Sakses	32	divdzīvokļu ēka, E. Lapiņa	1934	E. Gramcs	54, 128
Siguldas prosp.	1	divdzīvokļu ēka, P. Mieziš	1930	P. Mieziš	54, 137, 141
Siguldas prosp.	2	vieņģimenes dzīv. māja, A. Razums pārbūvēta	1928	A. Razums	122, 123, 124
			1939	A. Ulrihs	125
Siguldas prosp.	3	divdzīvokļu ēka, I. Dana	1931	K. Garnis	146
			1932	A. Dunga	
Siguldas prosp.	4	divdzīvokļu ēka, H. Ersa	1930	O. Tilmanis	132

1	2	3	4	5	6
Siguldas prosp.	5	viengimenes dzīv. māja, E. Kalniņa—Ozola	1931	K. Garnis	54, 146, 148
Siguldas prosp.	6	divdzīvokļu ēka, B. Krieviņš	1938	T. Hermanovskis	163
Siguldas prosp.	7	viengimenes dzīv. māja, E. Kalniņa	1937	A. Kalniņš	163, 164 , 165 166, 168
Siguldas prosp.	10	divdzīvokļu ēka, L. Bolšteins	1930	O. Stange	135
Siguldas prosp.	11/13	divdzīvokļu ēka, Latvijas skolotāju dzīvokļu koop.	1928	K. Reinholds	127
Siguldas prosp.	12	viengimenes dzīv. māja, P. R. Hasmans	1936	K. Bikše	163
Siguldas prosp.	14	divdzīvokļu ēka, J. Rozenbergs	1930	J. Levans	135
Siguldas prosp.	15	divdzīvokļu ēka, A. Enkure	1934	A. Dunga	147
Siguldas prosp.	16	viengimenes dzīv. māja, dzīvokļu kooperat. «Savs stūrītis»	1932	P. Bērzkalns	142
Siguldas prosp.	19	viengimenes dzīv. māja, K. Hahs	1926	N. Hercbergs	54, 118
Siguldas prosp.	19	dārza māja un šķūnis, K. Hahs	1932	N. Hercbergs	155
Siguldas prosp.	21	viengimenes dzīv. māja, M. Šreibers	1930	V. Šervinskis	128
Siguldas prosp.	23	viengimenes dzīv. māja, A. Šnēmanis	1929	V. Šervinskis	128, 129
Siguldas prosp.	25	divdzīvokļu ēka, J. Kauševics	1929	V. Šervinskis	123
Siguldas prosp.	27	viengimenes dzīv. māja, J. Mīlenbahs	1929	V. Šervinskis	54, 128
Siguldas prosp.	28	divdzīvokļu ēka, V. Blumbergs	1928	O. Tilmanis	131
Siguldas prosp.	29	divdzīvokļu ēka, J. Čaule	1929	J. Čaule	123
Siguldas prosp.	30	viengimenes dzīv. māja, E. Paukulis	1930	P. Kundziņš	135, 151, 157
Siguldas prosp.	31	viengimenes dzīv. māja, D. Tunsts	1995	V. Meinerts	182
Siguldas prosp.	32	divdzīvokļu ēka, K. Skare	1929	P. Klevers	128, 130
Siguldas prosp.	33	viengimenes dzīv. māja, F. Roze	1931	V. Šervinskis	155
Siguldas prosp.	34	divdzīvokļu ēka, J. Ertels	1927	A. Raisters	53, 118, 119
Siguldas prosp.	36	viengimenes dzīv. māja, V. Vāgelis	1928	E. Jākobsons	122, 123
Siguldas prosp.	37	divdzīvokļu ēka, E. Zandberga	1928	O. Tilmanis	132
Siguldas prosp.	38	divdzīvokļu ēka, Latvijas būvniecība	1932	N. Dombrovskis	144
Siguldas prosp.	39	divdzīvokļu ēka, J. Šmits	1928	O. Tilmanis	132
Siguldas prosp.	40	divdzīvokļu ēka, V. Bahmanis	1930	V. Martinsons	128
Siguldas prosp.	41	četrdzīvokļu ēka, A. Boročenko	1929	J. Levans	123
Siguldas prosp.	43	viengimenes dzīv. māja, K. Ziemeļis	1929	E. Zariņš	54, 126

1	2	3	4	5	6
Siguldas prosp.	44	divdzīvokļu ēka, K. Maculis	1930	N. Nords	135, 137
Siguldas prosp.	46	divdzīvokļu ēka, A. Melķis	1928	A. Braunfelds	127
Siguldas prosp.	48	divdzīvokļu ēka, L. Neiburgs	1926	P. Kundziņš	118
Siguldas prosp.	48	īres nams, L. Neiburgs	1927	P. Kundziņš	118
Siguldas prosp.	50	vienģimenes dzīv. māja, A. Auziņš	1929	A. Auziņš	126
Siguldas prosp.	52	vienģimenes dzīv. māja, A. Liberts	1929	B. Einbergs	123
Siguldas prosp.	54	vienģimenes dzīv. māja, A. Bambērs un V. Brūvers	1931	V. Martinsons	155
Siguldas prosp.	56	divdzīvokļu ēka, L. Leite	1932	A. Klinklāvs	146
Siguldas prosp.	58	divdzīvokļu ēka, P. Grauds	1932	P. Bērzkalns	146
Siguldas prosp.	60	vienģimenes dzīv. māja, dzīvokļu kooperat. «Nākotne»	1929	A. Krūmiņš	123
Siguldas prosp.	64	divdzīvokļu ēka, R. Ziediņš	1930	E. Zariņš	135
Stendera	1	divdzīvokļu ēka, A. Driba	1934	K. Bikše	147
Stendera	3	divdzīvokļu ēka, E. Lenerts	1932	P. Kalniņš	53, 146, 149
Stendera	4	divdzīvokļu ēka, E. Krišjansons	1926	P. Kundziņš	118
Stendera	5	vienģimenes dzīv. māja, E. Dundurs	1928	E. Ādams	123
Stendera	6	vienģimenes dzīv. māja, A. Martinsone	1939	A. Kalniņš	163
Stendera	7	divdzīvokļu ēka, J. Tīrzītis	1929	E. Tomsons	128
Stendera	8	divdzīvokļu ēka, V. Skārds	1932	V. Skārds	131, 146
Stendera	9	dvīņuēka, E. un N. fon Tideboli	1911	G. fon Tizenhauzens	106
arī Stokholmas 69					
Stendera	10	divdzīvokļu ēka, L. Timma–Ozoliņa	1932	P. Bērzkalns	146
Stendera	12	divdzīvokļu ēka, J. Janevičs	1929	P. Kundziņš	126
Stendera	13	vienģimenes dzīv. māja, I. Sirgeda	1939	H. Sirgeds	163
Stendera	14	četrdzīvokļu ēka, G. un S. Larmaņi	1926	R. Tode	118
Stendera	15	vienģimenes dzīv. māja, B. Ābols	1936	G. Firhufs	54, 170
Stendera	17	divdzīvokļu ēka, O. Kellers	1939	G. Firhufs	163
Stendera	17a, 17b, 17c	trīs īres nami, Baltijas kara apgabals	1958	tipveida projekts M3-5A	180
Stendera	18	vienģimenes dzīv. māja, O. Siliņš	1947	tipveida projekts	171
Stendera	21a	četrdzīvokļu ēka, E. Ogrīņš	1940	A. Kalniņš	163

1	2	3	4	5	6
Stendera	21	īres nams, Baltijas kara apgabals	1958	tipveida projekts M3-5A	180
Stokholmas	3a	bērnudārzs (50 vietas), Rīgas tabakas fabrika	1963	V. Buņķis	180
Stokholmas	4	viengīmenes dzīv. māja, V. Tambaks	1939	V. Ozoliņš	163
Stokholmas	5	viengīmenes dzīv. māja, P. Paškovs	1957	O. Krauklis	175
Stokholmas	6	viengīmenes dzīv. māja, H. un J. Upīši	1939	A. Jumiķis	163
Stokholmas	7	viengīmenes dzīv. māja, J. Kirhenšteins	1955	J. Kirhenšteins	173
Stokholmas	8	divdzīvokļu ēka, K. un T. Ronimoiss	1939	A. Jumiķis	163
Stokholmas	9	divdzīvokļu ēka, V. Āboliņa	1938	E. Ādams	163
Stokholmas	11	viengīmenes dzīv. māja ar mākslinieka darbnīcu, O. Skulme	1958	A. Reinfelds	174, 176, 177
Stokholmas	12	četrdzīvokļu ēka, M. Hincenberga	1939	G. Kundziņš	163
Stokholmas	13	viengīmenes dzīv. māja, M. un O. Leimaņi	1938	P. Bērzkalns	163
Stokholmas	17	viengīmenes dzīv. māja, P. Leimanis	1949	P. Leimanis	172
Stokholmas	19	četrdzīvokļu ēka, T. Olsena	1938	A. Braunfelds	163
Stokholmas	21	divdzīvokļu ēka, F. Horsts	1938	M. Lucs	163
Stokholmas	25	viengīmenes dzīv. māja, V. Hess	1911	G. fon Tizenhauzens	108—110, 111, 114
Stokholmas	27	viengīmenes dzīv. māja, J. Aroniete	1911	G. fon Tizenhauzens	111
Stokholmas	28	četrdzīvokļu ēka, D. Pētersone	1939	Z. Bekers	163
Stokholmas	29	viengīmenes dzīv. māja, A. Eihfelds	1911	G. fon Tizenhauzens	111
Stokholmas	31	viengīmenes dzīv. māja, M. Krēmere	1911	G. fon Tizenhauzens	114
Stokholmas	32	viengīmenes dzīv. māja, K. Mellers	1914	K. Betge un Ē. Steinbergs	84, 85
Stokholmas	33	viengīmenes dzīv. māja, V. Lācis	1956	O. Tilmanis	175
Stokholmas	34	divdzīvokļu ēka, F. Dībolds	1932	E. Gramcs	128
Stokholmas	35/37	viengīmenes dzīv. māja, a/s «Superfosfāta fabrika»	1935	Z. Bekers	163
Stokholmas	36/38	dvīņuēka, F. Redlihs, F. Rūts	1911	G. fon Tizenhauzens	107
Stokholmas	39	viengīmenes dzīv. māja, H. Reders	1912	G. fon Tizenhauzens	114
Stokholmas	40/42	dvīņuēka, E. fon Zengbušs, G. Bekers	1911	G. fon Tizenhauzens	106
Stokholmas	41/43	dvīņuēka, V. Iršiks, R. un O. Iršiks	1911	G. fon Tizenhauzens	104, 105, 107

1	2	3	4	5	6
Stokholmas	44/46	dviņpuēka, K. Brutcers, O. Tilo	1911	G. fon Tizenhauzens	102, 107
Stokholmas	45/47	dviņpuēka, K. Bornhaupts, V. Redlihs	1911	G. fon Tizenhauzens	107
Stokholmas	48	dviņpuēka, H. Binders, E. Skuja	1911	G. fon Tizenhauzens	106
arī Glika 2					
Stokholmas	49/51	dviņpuēka, J. un E. Švirtci	1911	G. fon Tizenhauzens	106
Stokholmas	50	dviņpuēka, M. un E. fon Tranzē	1911	G. fon Tizenhauzens	98, 99, 106
arī Glika 1					
Stokholmas	52/54	dviņpuēka, E. Kronbergs, E. Valters	1911	G. fon Tizenhauzens	106
Stokholmas	53/55	dviņpuēka, V. Minke, A. Misners	1911	G. fon Tizenhauzens	106
Stokholmas	56/58	dviņpuēka, A. Feierabends, E. Haufe	1911	G. fon Tizenhauzens	107
Stokholmas	57/59	dviņpuēka, barons A. Ungerns-Šternbergs, barons E. Ungerns-Šternbergs	1911	G. fon Tizenhauzens	107
Stokholmas	60	dviņpuēka, G. un A. Panderi	1911	G. fon Tizenhauzens	106
Stokholmas	61/63	dviņpuēka, O. Neimanis, O. Kitels	1911	G. fon Tizenhauzens	107
Stokholmas	65/67	dviņpuēka, G. Kizerickis, E. Kizericka	1911	G. fon Tizenhauzens	101, 107
Stokholmas	69	dviņpuēka, E. un N. fon Tīdeboli	1911	G. fon Tizenhauzens	106
arī Stendera 9					
Sudrabu Edžus	1	vienģimenes dzīv. māja, O. Agte	1902	F. Šefels	55, 56—58
Sudrabu Edžus	3	vienģimenes dzīv. māja, A. Gailis	1902	F. Šefels	58
Sudrabu Edžus	7	vienģimenes dzīv. māja, K. Upenieks pārbūvēta	1902	V. Neimanis	58
			1913	A. Krats	
Sudrabu Edžus	9	vienģimenes dzīv. māja, R. Jirgensens piebūve	1909	H. Zeiberlihs	79
			1930	B. Bilenšteins	
Sudrabu Edžus	11	bērnudārzs, Baltijas kara apgabals	1965	«Gipropros»	180
				tipveida projekts	
Sudrabu Edžus	11a	bērnudārzs, rūpnīca «Komutators»	1964	tipveida projekts	180
				2П-04-5	
Sudrabu Edžus	13/1	vienģimenes dzīv. māja, P. Gertiks	1904	P. Mandelštams	61, 64
Sudrabu Edžus	13/2	vienģimenes dzīv. māja, K. Ozoliņš	1940	T. Hermanovskis	163
Sudrabu Edžus	15	vienģimenes dzīv. māja, J. Paass	1947	J. Paass	172
Sudrabu Edžus	16	vienģimenes dzīv. māja, B. Bilenšteins	1913	B. Bilenšteins	86, 89
Sudrabu Edžus	16	vienģimenes koka dzīv. māja, B. Bilenšteins; pārbūvēta	1913	B. Bilenšteins	87
			1926	B. Bilenšteins	118

1	2	3	4	5	6
Sudrabu Edžus	20	dvīņuēka, L. Štengele	1940	L. Vitlins	163
Sudrabu Edžus	22a	bērnudārzs, Baltijas kara apgabals	1978	tipveida projekts 2C-04-467A-5Π/1	180
Sudrabu Edžus	22	divdzīvokļu ēka, M. Žubovskis	1933	P. Bērzkalns	147
Sudrabu Edžus	23	viengīmenes dzīv. māja, V. Niceckis	1946	tipveida projekts	171
Sudrabu Edžus	24	viengīmenes dzīv. māja, A. Pļavinskis	1936	O. Tilmanis	163
Sudrabu Edžus	28	viengīmenes dzīv. māja, A. Erdmanis	1937	A. Erdmanis	162
Ščecinas	2	četrdzīvokļu ēka, E. Lubergs	1912	A. Vladimirovs	95
		pārbūvēta	1930	P. Klevers	
Ščecinas	3	viengīmenes dzīv. māja, K. Pačke	1911	E. Kupfers	77
Ščecinas	4	divdzīvokļu ēka, K. Ulmanis	1909	K. Pēkšēns	79, 80, 81
Ščecinas	5	viengīmenes dzīv. māja, G. fon Tizenhauzens	1912	G. fon Tizenhauzens	112, 113, 114
Ščecinas	6	viengīmenes dzīv. māja, A. Felzers	1908	E. Kupfers	76, 77
Ščecinas	8	divdzīvokļu ēka, H. Rozmanis	1909	S. Nudelmanis	79
Ščecinas	9	dvīņuēka, E. un A. fon Bingneri	1930	A. Braunfelds	128
Ščecinas	10	viengīmenes dzīv. māja, E. Žukovska	1910	H. Timers	88
Vatsona	1	viengīmenes dzīv. māja, K. Paupers	1954	K. Paupers	173
Vatsona	2	divdzīvokļu ēka, O. un K. Renkuļi	1934	L. Hofmane-Grinberga	53, 147, 148
Vatsona	3	viengīmenes dzīv. māja, A. Nadziņš	1948	A. Priednieks	171
Vatsona	4	viengīmenes dzīv. māja, E. Vasariņa	1929	N. Prjaņišņikovs	125
Vatsona	5	viengīmenes dzīv. māja, J. Rīgerts	1950	J. Rīgerts	171
Vatsona	6	divdzīvokļu ēka, E. Vasariņa	1936	T. Hermanovskis	163
Vatsona	7	viengīmenes dzīv. māja, A. Jansons	1947		171, 173
		pārbūvēta	1995	I. Šļivka	182, 183
Vatsona	8	viengīmenes dzīv. māja, A. Saliņš	1947	A. Saliņš	172
Vatsona	10	divdzīvokļu ēka, V. Johansons	1939	L. Hofmane- Grinberga	128
Vatsona	11	divdzīvokļu ēka, M. Džonsons	1935	G. Firhufs	128
Vatsona	11	bērnudārzs, Maskavas raj. sabiedriskās ēdināšanas trests	1963	tipveida projekts 2-04-651/6	180
Vatsona	13	viengīmenes dzīv. māja, P. Bogomolovs	1952	P. Bogomolovs	172
		pārbūvēta	1957		

1	2	3	4	5	6
Vatsona	15	viengīmenes dzīv. māja, M. Dāboliņa	1962	L. Dāboliņš	173, 177
Vēlmes	1	viengīmenes dzīv. māja, E. Martiņšone	1930	Ē. Ramanis	54, 137
Vēlmes	2	četrdzīvokļu ēka, E. Lebers	1938	Z. Bekers	163
Vēlmes	3	četrdzīvokļu ēka, M. Pauža	1939	J. Gailis	163
Visbijas prosp.	1	viengīmenes dzīv. māja, L. Neimanis	1929	?	128
Visbijas prosp.	2	divdzīvokļu ēka, V. Freibergs	1911	G. fon Tizenhauzens	114
Visbijas prosp.	3	viengīmenes dzīv. māja, L. Pribošits	1913	E. Kupfers	77
Visbijas prosp.	4	viengīmenes dzīv. māja, F. Firts	1912	G. fon Tizenhauzens	114
Visbijas prosp.	5	viengīmenes dzīv. māja, F. Šmuljans	1930	V. Šacs	54, 135
				un G. Firhufs	
Visbijas prosp.	6/8	viengīmenes dzīv. māja, E. Iršiks	1911	G. fon Tizenhauzens	114
Visbijas prosp.	7	viengīmenes dzīv. māja, E. Švarcs	1913	V. Bokslafs	83
Visbijas prosp.	9	diviņņūēka, F. Berzinskis	1913	E. Laube	86
Visbijas prosp.	10	viengīmenes dzīv. māja, E. Šteinbahs, P. Tilts; pārbūvēta	1912 1939	G. fon Tizenhauzens V. Vitands	111
Visbijas prosp.	11	viengīmenes dzīv. māja, B. Gerasimovs	1914	P. Lindenbergs	88
Visbijas prosp.	11a	ēka ar garāžu, klēti un dzīvokli, V. Mincis	1926	H. Rozenbergs	118
Visbijas prosp.	12	viengīmenes dzīv. māja, E. Šteinbahs	1911	G. fon Tizenhauzens	114
Visbijas prosp.	13	viengīmenes dzīv. māja, K. Lielais	1928	O. Tilmanis	133
Visbijas prosp.	14	viengīmenes dzīv. māja, G. fon Brutcers	1911	G. fon Tizenhauzens	114
Visbijas prosp.	15	trīsdzīvokļu ēka, E. Zālītis	1930	P. Kundziņš	135
Visbijas prosp.	16	viengīmenes dzīv. māja, V. Iršiks	1911	G. fon Tizenhauzens	114
Visbijas prosp.	17	ēka ar veikalu un dzīvokli, K. Ronis	1929	G. Berči	123
Visbijas prosp.	18	viengīmenes dzīv. māja, V. fon Ridigers nojaukta, uzcelts bērnudārzs	1912 1959	G. fon Tizenhauzens tipveida projekts	95 180
				2-04-111-58	
Visbijas prosp.	19	viengīmenes dzīv. māja, P. Šadurskis	1932	A. Rāčenis	155
Visbijas prosp.	20	viengīmenes dzīv. māja, E. Štackelbergs pārbūvēta	1911 1925	G. fon Tizenhauzens H. Rozenbergs	114
Visbijas prosp.	21	viengīmenes dzīv. māja, H. Dzenis	1913	E. Kupfers	77, 86, 87
Visbijas prosp.	22	viengīmenes dzīv. māja, E. Kerkoviuss	1911	G. fon Tizenhauzens	106, 111, 114
Visbijas prosp.	23	viengīmenes dzīv. māja, R. Dunce	1914	I. Blankenburgs	86

1	2	3	4	5	6
Visbijas prosp.	24	vienģimenes dzīv. māja, M. Brūns	1912	G. fon Tizenhauzens	114
Visbijas prosp.	25	vienģimenes dzīv. māja, T. Rūtenbergs pārbūvēta par īres namu	1913 1951	R. Tode J. Boners	95, 178, 179
Visbijas prosp.	26	vienģimenes dzīv. māja, Z. Ginsburgs	1934	H. Rozenbergs	147, 148, 155
Visbijas prosp.	27	dvīņpuēka, T. Rūtenbergs	1927	M. fon Osmidafs	118
Visbijas prosp.	28	vienģimenes dzīv. māja, V. Treijs	1911	G. fon Tizenhauzens	114
Visbijas prosp.	29	vienģimenes dzīv. māja, E. Gernsdorfs	1915	T. Hermanovskis	88
Visbijas prosp.	30	divdzīvokļu ēka, M. un H. Felzeri	1913	F. Zeiberlihs	86
Visbijas prosp.	31	vienģimenes dzīv. māja, E. Tomsons	1926	E. Tomsons	118
Visbijas prosp.	32	vienģimenes dzīv. māja, V. Nerlings	1914	A. Sokolovs	88
Visbijas prosp.	33	divdzīvokļu ēka, G. Bīne	1928	V. Šervinskis	127
Visbijas prosp.	35	divdzīvokļu ēka, M. Pukša	1932	E. Gramcs	155
Visbijas prosp.	37	vienģimenes dzīv. māja, V. Ranne pārbūvēta	1928 1974	J. Rutmanis	127 177
Visbijas prosp.	39	divdzīvokļu ēka, A. Egle	1933	P. Bērzkalns	154, 155
Visbijas prosp.	41	divdzīvokļu ēka, R. Pupuriņš	1931	E. Tomsons	155
Visbijas prosp.	43	divdzīvokļu ēka, E. Paegle	1932	P. Bērzkalns	146, 147, 154
Visbijas prosp.	45	divdzīvokļu ēka, P. Ēvele	1930	O. Tilmanis	131
Visbijas prosp.	47	divdzīvokļu ēka, K. Cedovica	1929 1930	A. Grīnbergs J. Gailis	123
Visbijas prosp.	49	trīsdzīvokļu ēka ar veikaliem, O. Liepiņa	1931	I. Devendruss	155

Personu rādītājs*

- Ābols Ojārs (1922—1983), gleznotājs — 5
Ābols Toms (1897—1978), arhitekts — 200
Ādams Eižens (1887—1942), arhitekts — 206, 207
Adelheims Romans (1881—1938), mediķis, LU profesors — 5
Agte Ādolfs (*Aghte Adolf*, 1850—1906), būvinženieris, Rīgas pilsētas galvenais inženieris (1887—1899) — 27
Agte Kristofs (*Aghte Christoph*, 1885 — pēc 1934), arhitekts — 86, 88, 198, 203
Aleksejevs Nikolajs, arhitekts — 162, 195, 198, 199
Ālto Alvars (*Aalto Alvar*, 1898—1976), somu arhitekts — 121
Antonovs Sergejs (1884—1956), arhitekts, LVU profesors — 204
Apsitis Hermanis (1893—1942), jurists, LR tieslietu ministrs (1934—1940) — 6, 202
Ārgalis A. — 202
Āronietis P., būvinženieris — 198, 201
Auziņš Alfrēds, inženieris tehnologs — 206
Balodis Pauls (1898—?), arhitekts — 201
Bamuners V. — 203
Bārs Oskars (1848—1914), arhitekts — 88, 94, 198
Baumeisters Reinhards (*Baumeister Reinhard*, 1833—1917), vācu pilsēt-
būvnieks — 7, 184
Bekers Zigurds (*Becker Sigurd*, 1901—1973), arhitekts — 199, 204,
207, 210
Berči Gvido (*Bertschy Guido*, 1878—1933), arhitekts — 210
Bergkinds Valdemārs (1897—?), būvinženieris — 201
Berkholcs Ārends (*Berkholz Arend*), sabiedrīks darbinieks, publicists — 186
Bērziņš Voldemārs — 195
Bērzkalns Pēteris (1899—1958), arhitekts, LU un LVU docents — 142,
149, 154, 156, 198, 201, 202, 205—207, 209, 211
Betge Kurts (*Baetge Kurt*, 1888—?), arhitekts — 84, 86, 148, 151, 152,
199, 202, 207

* Rādītājā nav iekļauti namīpašnieki, izņemot tos, kuri paši projektējuši savas mājas vai parakstījuši to būvprojektus vai kuri bijuši pazīstami Latvijas kultūras, zinātnes un sabiedriskie darbinieki.

Bēthers E., būvzinieris — 199

Betiheris Ērihs Gustavs fon (*Boetticher Erich Gustav von*, 1880—1980), arhitekts — 198

Bikše Kārlis (1887—1955), arhitekts, LU un LMA docents — 52, 84, 86, 134—136, 138, 202, 203, 205, 206

Bilenšteins Bernhards (*Bielenstein Bernhard*, 1877—1959), arhitekts — 86, 87, 89, 118, 125, 128, 194, 197, 208

Birkhāns Alfrēds (1897—1974), arhitekts — 201, 203

Birzenieks Aleksandrs (1893—1980), arhitekts, LU, LVU un RPI docents — 52, 186, 203

Biviņš Atis (1943), arhitekts — 199

Blankenburgs Indriķis (1887—1944), arhitekts — 125, 127, 194, 201, 210

Blauberģs Arvīds (1906—1980), arhitekts — 194, 204

Bobkovics Artūrs (1885—1959), diriģents — 5, 157, 201

Bogomolovs Polikarpijs — 209

Bokalders Jānis (1885—1982), ekonomists un statistiķis, LU vecākais docents — 21, 125, 184, 194

Bokslafs Vilhelms Ludvigs Nikolajs (*Bockslaff Wilhelm Ludwig Nikolai*, 1858—1945), arhitekts — 83, 210

Bolšteins Ludvigs (1889—1940), LR armijas ģenerālis, robežsargu brigādes komandieris — 6, 205

Boners J., arhitekts — 179, 211

Borisova Jeļena, krievu arhitektūras vēsturniece — 21, 22, 185

Bormanis Augusts (1896—1960), arhitekts — 203

Braunfelds Artūrs (1891—1979), arhitekts — 194, 195, 197, 201, 202, 204, 206, 207, 209

Brehmane-Štengele Milda (1893—1981), operdziedātāja — 5

Bulmerinks Vilhelms Roberts fon (*Bulmerincq Wilhelm Robert von*, 1862—1953), tautsaimnieks, 20. gs. sākumā Rīgas pilsētas nekustamo īpašumu valdes priekšsēdētājs — 32, 33

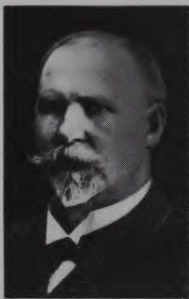
Buņķis Viktors (1925—1984), arhitekts — 180, 207

Cēbers Kārlis (1897—?), būvzinieris — 203

Celinskis O. — 199

Cukurs Matiss (1878—?), būvzinieris — 201, 202

Ādolfs Agte
Pēteris Bērzkalns
Kurts Betge

Kārlis Bikše
Bernhards Bilenšteins
Alfrēds Birkhāns

Indriķis Blankenburgs
Vilhelms Bokslafs
Artūrs Braunfelds

Jānis Gailis
Alfrēds Grīnbergs
Nikolajs Hercbergs

Teodors Hermanovskis
Lidiija Hofmane-Grīnberga
Ansis Kalniņš

Alfrēds Kars
Artūrs Krūmiņš
Georģs Kufalts

- Čaule Jānis (1881—1942), būvzinženieris — 205
- Daboliņš L., būvzinženieris — 210
- Dāle Pauls (1889—1968), filozofs, psihologs, esejists, LU profesors — 5, 144, 204
- Devendruss Indriķis, būvtehniķis ar inženiera arhitekta būtībasbām — 71, 196, 199, 200, 204, 211
- Dikanskis M. — 184
- Dimdiņš Reinholds — 203
- Dombrovskis Nikolajs (1886—?), inženieris tehnoloģs — 142—144, 203—205
- Donbergs Rūdolfs Filips (*Dohnberg Rudolf Philipp*, 1864—1918), arhitekts — 59, 84, 196, 199
- Dreijers P., inženieris — 198
- Dreimanis Artūrs (1902—?), būvzinženieris — 196
- Druvietis Jūlijs Gustavs (dz. 1914), arhitekts — 180
- Duburs Arturs (1899—1973), grafiķis — 5
- Dunga Alma (1900—1983), arhitekta — 204, 205
- Durbahs J., būvzinženieris — 195
- Dzērvītis Arvids (1897—1942), lietišķās un dekoratīvās mākslas meistars — 5
- Einbergs B., inženieris — 203, 206
- Ēmīgs Pauls (*Ehmig Paul*), vācu arhitekts un pilsēt būvnieks — 46, 48, 185
- Erdmanis Ansis, būvzinženieris — 162, 169, 170, 201, 203, 209
- Erss Ādolfs (1885—1945), rakstnieks — 5
- Felsko Kārlis Johans (*Felsko Karl Johann*, 1844—1918), arhitekts — 24, 79, 82, 195, 198
- Firhufs Gothards (*Vierhuff Gothard*, 1894—?), arhitekts — 196, 200, 206, 209, 210
- Freiberģs Augusts Alberts (1902—1978), arhitekts — 199
- Fričs Teodors (*Fritsch Theodor*), vācu pilsēt būvnieks un arhitekts — 11—13, 45, 184
- Frīzendorfs Edgars Voldemārs Eduards (*Friesendorff Edgar Woldemar Eduard*, 1881—1945), arhitekts — 59, 197
- Gailis Jānis (1882—1957), arhitekts — 117, 199, 210, 211
- Garnis K., būvzinženieris — 204, 205

Geke Teodors (*Goecke Theodor*, 1850—1919), vācu pilsēt būvnieks un arhitekts — 45

Gersdorfa I. — 69, 204

Gižeke Alberts (*Giesecke Albert*, 19. gs. otrā puse — 20. gs. sāk.), vācu arhitekts — 55, 59

Glāzenaps R., arhitekts — 133, 200

Glāzups Rihards (1920—1993), diriģents — 5

Grabis Kārlis (1903—1979), būvzinātnieks — 200

Gramcs E., arhitekts — 195, 201, 204, 207, 211

Graubiņš Jēkabs (1886—1961), komponists — 5

Grīnbergs Alfrēds (1893—1940), arhitekts — 134, 135, 199, 211

Grīva Žanis (1910—1982), rakstnieks — 5

Grīviņš Voldemārs Pēteris (1901—?), būvzinātnieks — 199

Gropiuss Valters (*Gropiuss Walter*, 1883—1969), vācu arhitekts — 50, 51

Grosbergs Eduards (1892—1970), arhitekts — 199

Gurlits Korneliuss (*Gurlitt Cornelius*, 1850—1938), vācu arhitekts un mākslas vēsturnieks — 45

Hahs Kurts, ārsts — 67, 205

Hakelis Oskars Frīdrihs (*Hackel Oskar Friedrich*, 1864—1920?), būvzinātnieks, RPI docents — 27, 198

Hammers Bartolds Teodors Eduards (*Hammer Barthold Theodor Eduard*, 1880—1944), arhitekts — 195, 199, 201, 202

Hartmanis Edgars (*Hartmann Edgar*, ?—1928), arhitekts — 51

Heincs Arvids — 200

Heizermanis R., būvfirmas īpašnieks — 59, 204

Hercbergs Nikolajs (1882—1957), arhitekts — 67, 68, 196, 205

Hermanovskis Teodors (1883—1964), būvzinātnieks, vairāku laikrakstu un žurnālu izdevējs, politisks darbinieks — 52, 120, 122, 123, 148, 162, 194, 197, 201, 202, 205, 208, 209, 211

Hofmane-Grīnberga Lidija (1898—1983), arhitekte — 146—148, 195, 200, 202, 203, 209

Hovards Ebanizers (*Howard Ebenezer*, 1850—1928), angļu pilsēt būvnieks un pilsēt būvniecības teorētiķis — 13—16, 184

Istomins Boriss (1910—?), būvzinātnieks — 195

Jakobijs Edgars (1881—1964), būvzinātnieks, LU profesors — 198

- Jākobsons Eduards**, būvinženieris — 205
- Jansons K.**, būvinženieris — 166, 168, 203
- Janums Vilis** (1894—1981), pulkvedis, sabiedriska darbinieks — 6, 201
- Janzens Hermanis** (*Jansen Hermann*, 1869—1945), vācu arhitekts un pilsētībūvnieks — 21, 33—36, 173
- Jaunsudrabiņš Jānis** (1877—1962), rakstnieks — 5
- Jenšs Arnolds** (1866—1920), inženieris santehniķis un pilsētībūvnieks, RPI un LU profesors — 20, 21, 36, 184
- Johansons Andrejs** (1922—1983), rakstnieks un kultūrvēsturnieks — 21, 184
- de Jonge Vesels** (*de Jonge Wessel*), holandiešu arhitekts — 186
- Jumiķis Alfrēds** (1907—?), būvinženieris, LU privātdocents — 175, 207
- Kalniņa Emma** (1899—1985), arhitekte, Anša Kalniņa dzīvesbiedre — 166, 168, 205
- Kalniņš Ansis** (1903—1945), arhitekts — 148, 164, 166—168, 197, 202, 205, 206
- Kalniņš Bruno** (1899—1990), sabiedriska darbinieks, pirmās LR visu Saeimu deputāts — 6
- Kalniņš Mārtiņš**, inženieris ķīmiķis — 202
- Kalniņš Pauls** (1872—1945), ārsts un sabiedriska darbinieks — 5
- Kalniņš Pauls**, būvinženieris — 149, 206
- Kancāns P.**, inženieris — 201
- Kārklīņš Valdemārs** (1906—1964), rakstnieks, tulkotājs — 5
- Kars Alfrēds** (*Karr Alfred*, 1886—?), arhitekts — 86, 148, 151, 152, 199, 202
- Kaufmanis L.**, būvtehniķis — 195
- Každana Tatjana**, krievu mākslas zinātniece — 21, 22, 185
- Kedberijs Džordžs** (*Cadbury George*, 1839—1922), angļu rūpnieks — 11
- Kirhenšteins Jevgeņijs**, namīpašnieks — 207
- Klevers Pauls Eizens** (*Klever Paul Eugen*, 1885—1935), arhitekts — 130, 205, 209
- Klinklāvs Aleksandrs** (1899—1982), arhitekts — 148, 206
- Knacs B.**, krievu arhitekts — 184
- Kodes Rubens** (1897—?), būvinženieris — 160, 162, 167, 168, 200
- Krastiņš Alfons** (1900—1981), būvinženieris, LU docents — 196
- Krastiņš Jānis** (dz. 1943), arhitekts, RTU profesors — 184, 185

Krastkalns Andrejs (1868—1939), advokāts, politisks darbinieks, Rīgas pilsētās galva pirmā pasaules kara laikā — 32, 33

Krats Agejs (1885—?), arhitekts — 58, 208

Krauklis Oļģerts (dz. 1931), arhitekts — 175, 207

Krauze Oskars Ludvigs (1903—1975), arhitekts — 195

Krigere Tonija (1894—?), arhitekte — 198

Krūmiņa M., publiciste — 184

Krūmiņš Artūrs (1879—1969), arhitekts, LU un LVU profesors — 154, 198, 200, 203, 206

Krūmiņš Eduards (1904—1984), arhitekts — 202

Kufalts Georgs Fridrihs (*Kuphaldt Georg Friedrich*, 1853—1938), ainavu arhitekts un pilsētībūvnieks, Rīgas pilsētas dārzu direktors (1879—1915) — 22, 24, 25, 27, 30, 32, 34, 168

Kuka Katrīna (*Cooke Catherine*), angļu arhitekte un arhitektūras vēsturniece — 22, 185

Kundziņš G., inženieris — 207

Kundziņš Haralds (1898—1981), arhitekts, Paula Kundziņa un teoloģijas profesora Kārļa Kundziņa brālis — 144, 145, 203, 204

Kundziņš Pauls (1888—1983), arhitekts, LU profesors — 53, 118, 135, 151, 157, 186, 187, 204—206, 210

Kupfers Eduards (*Kupffer Eduard*, 1873—1919), arhitekts, RPI profesors — 19, 21, 68, 69, 71, 72, 76, 77, 87, 184, 186, 196, 198, 204, 209, 210

Lācis Jūlijs (1892—1941), rakstnieks, žurnālists — 5

Lācis Vilis (1904—1966), rakstnieks — 5, 175, 207

Laube Eizens (1880—1967), arhitekts, arhitektūras goda doktors, LU profesors — 53, 86, 131, 186, 210

Laukirbe Alfrēds (1901—1993), arhitekts — 170, 200

Lazdiņš Aleksandrs (1893—?), arhitekts — 200

Lazersons Lipmanis (1889—?), arhitekts — 152, 154, 196

Leimanis Pēteris (dz. 1906), veterinārārsts — 207

Lejnieks Jānis (dz. 1951), arhitekts, arhitektūras zinātņu doktors — 187

Lekorbizjē (*Le Corbusier*, 1887—1965), šveiciešu cilmes franču arhitekts — 51, 119

Levans Jānis, būvinženieris — 195, 196, 200, 203, 205

Liepiņš Oļģerts (1906—1983), žurnālists, rakstnieks, tulkotājs — 5, 204

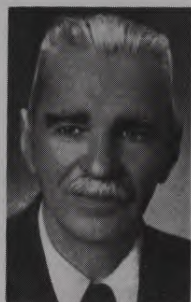
- Liepiņš Roberts** (1890—1978), diplomāts, Rīgas pilsētas lielvecākais — 6
- Lihtvarks Alfrēds Dangers** (*Lichtwark Alfred Danger*, 1852—1914),
vācu mākslas zinātnieks — 45
- Lindbergs Pauls Arturs** (*Lindenberg Paul Arthur*, 1869—1948),
arhitekts — 204, 210
- Lirs F.**, inženieris — 25
- Liveri brāji** (*Lever Brothers*), angļu rūpnieki — 11
- Loss Ādolfs** (*Loos Adolf*, 1870—1933), austriešu arhitekts — 51
- Lucs Maksis** (1900—1966), arhitekts — 163, 207
- Lūsis Eduards** (1903—?), būvinženieris — 194
- Makprangs K.** — 201
- Makprangs Vilhelms**, būvinženieris — 202
- Mandelštams Pauls** (*Mandelstamm Paul*, 1872—1941), arhitekts — 52,
61, 62, 65, 121, 135, 136, 202, 204, 208
- Martinsons Vilhelms** (1883—?), būvinženieris — 205, 206
- Mēdliņģers Arturs** (*Moedlinger Arthur*, 1880—1961), arhitekts — 35,
79, 116, 117, 126, 162, 195—199, 202
- Meinerts Viesturs** (dz. 1955), arhitekts — 182, 205
- Meldere Gaida** (dz. 1931), arhitekte — 194
- Mellenbergs Viktors** (dz. 1905), arhitekts — 180
- Mellers K.**, inženieris — 84, 207
- Miezis Parsivāls** (1890—1940), būvinženieris — 137, 141, 203, 204
- Mincs Naums**, inženieris — 197
- Miss van der Roe Ludvigs** (*Mies van der Rohe Lidwig*, 1886—1969),
vācu arhitekts — 51
- Natoka Sergejs**, būvinženieris — 197
- Neiburģs Ludvigs** (1871—?), būvuzņēmējs — 118, 206
- Neijs Jānis**, arhitekts — 199, 202
- Neimanis A.**, būvinženieris — 61, 204
- Neimanis Vilhelms Johans Kārlis** (*Neumann Wilhelm Johann Carl*,
1849—1919), arhitekts, mākslas vēsturnieks, filoloģijas un mākslas
doktors — 58, 62, 67, 196, 208
- Nords Nikolajs** (1880—1934), arhitekts — 135, 137, 206
- Nudelmanis Solomons** (*Nudelmann Solomon*, 1877—?), arhitekts —
46, 204, 209

Obuševs Mihails — 194
Osmīdofs Maksis fon (*Osmidoff Max von*, 1879—1959), arhitekts — 67, 151, 196, 211
Ostvalds Eižens (*Ostwald Eugen*, 1851—1932), Rīgas pilsētas mežu pārvaldnieks (1883—1906) — 27
Ozoliņš Voldemārs (1899—1991), arhitekts — 207
Paass Jānis, arhitekta vietas izpildītājs — 195, 208
Paegle Visvaldis (1906—1988), arhitekts — 195, 200
Parks P., inženieris — 195
Paukulis Ernests (1872—1941), veterinārārsts, LU profesors — 5, 151, 205
Paupers K. — 209
Pēkšēns Konstantīns (1859—1928), arhitekts — 80, 209
Petunova Zenta, arhitekta — 181
Pirangs Heinrihs (Heincs) (*Pirang Heinrich*, 1876—1936), arhitekts, arhitektūras vēsturnieks — 52, 90, 186, 198, 201, 202
Plauciņš Aleksandrs (1901—1965), arhitekts — 195
Potjomkins M., inženieris — 180
Priednieks Arnolds (1912—1955), arhitekts — 196, 209
Prjaņišņikovs Nikolajs (1881—1960), arhitekts — 209
Purvītis Vilhelms (1872—1945), gleznotājs, VMA profesors — 187
Putniņš Nikolajs (1900—?), arhitekts — 199
Rāčenis Aleksandrs (1899—?), arhitekts — 210
Raisters Augusts (1888—1968), arhitekts, Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas profesors — 118, 119, 194, 205
Ramanis Artūrs (1889—1943), arhitekts — 199
Ramanis Ē. — 137, 210
Razums Alfrēds (1880—1929), būvinženieris, LU vecākais docents — 123—125, 133, 134, 196, 204
Reinfelds Arturs (dz. 1911), arhitekts — 174, 176, 207
Reinholds K., inženieris tehnoloģos — 194, 205
Reslers Vilhelms (*Rössler Wilhelm*, 1879—1949), arhitekts — 32
Rešetniks Ralfs (dz. 1962), arhitekts — 195
Rigerts Jānis — 209
Rīmeršmits Rihards (*Riemerschmid Richard*, 1868—1957), vācu arhitekts — 18

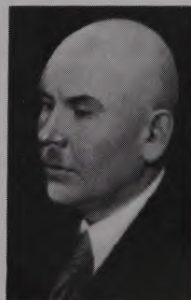
Haralds Kundziņš
Pauls Kundziņš
Eižens Laube

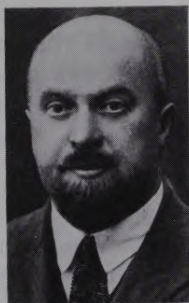

Pauls Mandelštams
Vilhelms Neimanis
Maksis fon Osmidofs

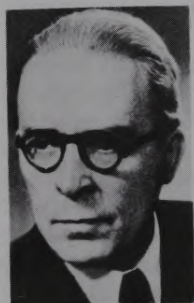

Konstantīns Pēkšēns
Heinrihs Pīrangs
Augusts Raisters

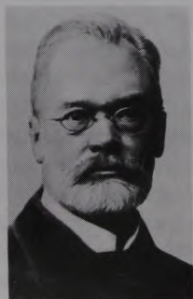

Jānis Rutmanis
Vladimirs Šervinskis
Aleksandrs Šmēlings

Ernests Štālbergs
Osvalds Tilmanis
Gerhards fon Tizenhauzens

Edmunds fon Trompovskis
Augusts Vīte
Dāvids Zariņš

- Robiņš Aivars** (dz. 1957), arhitekts — 194
Roze Jūlijs (1892—1972), rakstnieks, publicists — 5
Rozenbergs H. (*Rosenberg H.*), arhitekts — 48, 155, 199, 210, 211
Rozentāls L., būvzinženieris — 195
Rozītis Pāvils (1889—1937), rakstnieks, žurnālists — 5, 134, 203
Rubis Kārlis (1883—1969), inženieris — 201
Rubulis Vladislavs (1887—1937), sabiedriska darbinieks, LR tautas labklājības ministrs (1925—1937) — 6
Rudzīte Gunta (dz. 1933), mākslas zinātniece — 187
Rudzītis Rihards (1898—1960), esejists, dzejnieks — 5
Rušiņš Teodors (1899—1967), būvzinženieris — 131, 187
Rutmanis Jānis (1894—1978), arhitekts, LU profesors — 149, 158, 160, 186, 187, 195, 202, 211
Sahovs Aleksandrs (dz. 1951), arhitekts — 200
Sakse Anna (1905—1981), rakstniece — 5
Saliņš Arvids — 172, 209
Salivens Lūiss Henrijs (*Sullivan Louis Henry*, 1856—1924), amerikāņu arhitekts, arhitektūras teorētiķis — 51
Salmiņš Jānis (1916—?), būvzinženieris — 174, 194, 197, 202
Sinbergs P., inženieris — 203
Sirgēds Heinrihs (1905—?), arhitekts — 196, 206
Skalbe Kārlis (1879—1945), rakstnieks — 5
Skārds Vilis (1894—1980), būvzinženieris, LU, LVU un LLA mācību spēks — 130, 206
Skujiņa Rūta (1907—1964), rakstniece, dzejniece — 5
Skujiņš Fridrihs (1890—1957), arhitekts — 195
Skulme Oto (1889—1967), gleznotājs, VMA profesors — 5, 174, 207
Skulte P. — 117, 199
Sniķeris Pēteris (1875—1944), dermatovenerologs, LU profesors — 5
Sniķeris Reinholds Voldemārs (1893—1953), otorinolaringologs, LU profesors — 5
Sokolovs A., inženieris — 211
Sokolovs V., inženieris — 202
Stange Egons (1883—1955), arhitekts — 198, 200
Stange O., būvzinženieris — 84, 199, 202, 205

Stepiņš, inženieris — 196

Straume Jūlijs (1874—1970), lietišķās mākslas meistars — 5, 195

Strauta Astrida, ķīmiķe — 196

Strebeiko Konstantīns, ekonomists — 201

Strīks Vilhelms fon (*Stryck Wilhelm von*, 1864—1928), arhitekts, RPI profesors — 8, 9, 184

Stūresteps Andrejs (1874—?), inženieris elektriķis — 202

Sudrabkalns Jānis (1894—1975), dzejnieks — 5

Surovcovs V., Vidzemes gubernators — 7

Svemps Leo (1897—1975), gleznotājs, VMA profesors — 5

Šacs V. (*Schatz W.*), inženieris — 200, 210

Šarlovs Jānis (Ivans) (1875—1964), būvinženieris — 162, 201

Šefels Fridrihs (*Scheffel Friedrich*, ?—1913), arhitekts — 55, 56, 58, 59, 196, 208

Šervinskis Vladimirs (1894—1974), arhitekts — 128, 129, 135, 144, 195, 197, 201, 205, 211

Šīvka Ivars, arhitekts — 183, 209

Šmelings Aleksandrs (*Schmaeling Alexander*, 1877—1961), arhitekts — 21, 51, 69, 204

Šmits K. (*Schmidt C.*), vācu uzņēmējs — 18

Šņitņikovs Vladimirs (dz. 1913), arhitekts — 180

Štālbergs Ernests (1883—1958), arhitekts, LU, LVU profesors — 156, 158, 160, 201, 202

Štegers Adrians, inženieris — 199

Štegmanis Rihards Jūliuss (*Stegmann Richard Julius*, 1844—?), Rīgas pilsētas mērnieks — 24, 34

Šteinbergs Erihs (*Steinberg Erich*, 1879—?), arhitekts — 84, 207

Štībens Jozefs (*Stübben Joseph*, 1845—1936), vācu pilsētībūvnieks — 7, 184

Šulce-Naumburgs Pauls (*Schultze-Naumburg Paul*, 1869—1949), vācu arhitekts un mākslas zinātnieks — 45

Šumāhers Fricis (*Schumacher Fritz*, 1869—1947), vācu arhitekts, pilsētībūvnieks un mākslas zinātnieks — 45

Švābe Arveds (1888—1959), rakstnieks, vēsturnieks, LU un LVU profesors — 5

- Tilmanis Osvalds** (1900—1980), arhitekts, Rīgas pilsētas galvenais arhitekts (1934—1950), RPI profesors — 131—133, 154, 175, 197—205, 207, 209—211
- Timers Herberts** (*Tiemer Herbert*, 1879—1938), arhitekts — 92, 196—198, 209
- Tizenhauzens Gerhards fon** (*Tiesenhausen Gerhard von*, 1878—1917), arhitekts — 36, 95, 98, 100, 103—108, 110—114, 131, 196—198, 200, 203, 206—211
- Tode Rūdolfs** (1880—1949), arhitekts — 118, 135, 204, 206, 211
- Tomsons Eduards** (1883—?), būvinženieris — 203, 206, 211
- Trompovskis Edmunds fon** (*Trompowsky Edmund von*, 1851—1919), arhitekts — 59, 198
- Ūdris Jānis** (1892—1953), arhitekts — 131, 200, 204
- Ulrihs Arnolds** (1909—?), arhitekts — 123, 125, 204
- Unferhaus Viktors** (*Unverhau Viktor*, 1874—1936), arhitekts — 51
- Unvins Reimonds** (*Unwin Raymond*, 1863—1940), angļu pilsēt būvnieks — 16
- Urņiks Edgars**, arhitekts — 180, 181
- Vācietis B.** — 199
- Valdess Rihards** (1888—1942), rakstnieks, žurnālists, tulkotājs — 5
- Vāvuls Valters** (dz. 1922), arhitekts — 177
- Veidemanis Roberts** (1889—?), būvinženieris — 196
- Veitmanis Kornēlijs** (1899—1941), jurists, LR iekšlietu ministrs (1939—1940) — 6, 195
- Vendeliņš Arnolds**, būvinženieris — 177, 187, 198
- Verners Gustavs** (1886—?), arhitekts — 201
- Vesmanis Fridrihs** (1875—1942), jurists, LR Saeimas priekšsēdētājs 20. gadu sākumā, diplomāts — 6
- Vickopfs B.**, inženieris, centrālās savienības «Konzums» tehniskās nodaļas vadītājs — 202
- Vīdemanis Ērihs** (*Wiedemann Erich*, 1890—?), arhitekts — 203
- Viegliņš A.**, būvtehniķis — 195
- Viese Saulcerīte** (dz. 1932), rakstniece un literatūrzinātniece — 185
- Vijupe Indra** (dz. 1935), arhitekts — 185, 186
- Vijups Normunds** (dz. 1928), arhitekts, RTU docents — 183, 195

- Vilde Jānis (1900—1971), neiropatologs — 6
- Vilks Evalds (1923—1976), rakstnieks — 5
- Vilmanis Ādolfs (1904—?), arhitekts — 169, 170, 195
- Vitands Verners (1903—1982), arhitekts — 210
- Vite Augusts (*Witte August*, 1876—1969), arhitekts — 74, 77, 78, 196, 198, 200
- Vitlins L., arhitekts — 209
- Vladimirovs Aleksandrs (1884—?), arhitekts — 203, 209
- Zābers Uģis (dz. 1964), arhitekts — 182, 194
- Zakss Īzaks, inženieris tehnologs — 198
- Zariņš Dāvids (1892—1980), arhitekts — 194, 199—201, 203
- Zariņš Edgars (1897—?), būvinženieris — 205, 206
- Zeiberlihs Frīdrihs (*Seuberlich Friedrich*, 1850—?), būvinženieris — 59, 60, 204, 211
- Zeiberlihs Hermanis (*Seuberlich Hermann*, 1878—1938), arhitekts — 61, 65, 67, 198, 204, 208
- Zeidaks Andrejs (1874—1964), daiļdārznieks, ainavu arhitekts — 168
- Zīle Maksis, inženieris tehnologs — 196
- Zilgalvis Viktors (dz. 1929), arhitekts — 176, 194, 197
- Zirne Elza — 195
- Zīte Kamillo (*Sitte Camillo*, 1843—1903), austriešu arhitekts un pilsēt būvnieks — 7, 184

Mežaparks

Mežaparks (Kaiserwald) ist eine der ersten Gartenstädte in Europa. In zwei ersten Buchkapiteln ist die Erfahrung des Baues von Gartenstädten in Europa sowie die Baugeschichte von Mežaparks betrachtet. Die frühesten Gartenstädten ähnlichen Wohnsiedlungen sind Bournville und Port Sunlight in England, jedoch hat sich die Idee der Gartenstadt erst nach Veröffentlichung des Buches «To-morrow» von Ebenezer Howard im Jahre 1898 weit verbreitet. In England wurde «Garden City Association» gegründet, in Deutschland — «Deutsche Gartenstadgesellschaft». Infolge ihrer Tätigkeit entstanden die ersten Gartenstädte — Letchworth im Jahre 1903 und Hampstead bei London im Jahre 1906, Hellerau in der Nähe von Dresden im Jahre 1909 u. a. m.

Die Idee der Bebauung von Mežaparks entstand im Ausgang des 19. Jh., und bereits 1900 beschloß die Rigaer Stadtverwaltung mit ihrer Verwirklichung anzufangen. Das Planungsprojekt der neuen «Villenkolonie» wurde von G. Kuphaldt, Direktor der Rigaer Stadtgärten, erarbeitet. 1903 wurde eine Straßenbahnlinie nach Mežaparks erbaut, die 1910 elektrifiziert wurde. 1908 waren in Mežaparks bereits 18 Villen errichtet. 1910 hat sich ihre Zahl verdoppelt. Dann wurde auch beschlossen, die Bebauung zu erweitern. Das Bebauungsprojekt der zweiten Baufolge (des nördlichen Teiles) von Mežaparks wurde beim deutschen Städtebau-Fachmann Hermann Jansen bestellt. Bis zum I. Weltkrieg gab es in Mežaparks mehr als 100 Gebäude. Am intensivsten wurde diese Gartenstadt in der Zeit von 1928—1932 bebaut. Vor dem II. Weltkrieg gab es in Mežaparks um 400 Gebäude. Sie waren nach strengen Bauregeln gebaut, die die Häuserhöhe (2 Stockwerke), die Bebauungsdichte und die architektonisch-räumliche Gestalt bestimmten.

Nächstes Kapitel ist den Architekturstilen gewidmet, worin der Verfasser zwei wichtigsten in der Bebauung von Mežaparks vorherrschenden historischen Stile — den Jugendstil (Beginn des 20. Jh.) und den Funktionalismus (1920er—1930er Jahre) — eingehender analysiert. In den nächsten Kapiteln «Jugendstil in Mežaparks» und «Funktionalismus in Mežaparks» wird dementsprechend die Bebauung dieser Gartenstadt bis zum I. Weltkrieg und in der Zwischenkriegsperiode betrachtet. Die Entwicklung der Bebauung wird in chronologischer Folge betrachtet, indem man die formellen Besonderheiten bei der Stilentwicklung, die meistcharakteristischen Arten

der Gebäudeplanung sowie das Schaffen einiger Architekten verfolgt. Mit dem herrschenden Typ des Einfamilienhauses wurden Anfang des 20. Jh. in Mežaparks auch viele Doppelhäuser errichtet, in den 20er und 30er Jahren dagegen wurden zweistöckige Zwei-Wohnungen-Häuser mit separater Wohnung in jedem Stockwerk populär.

Der schöpferische Beitrag mehrerer Architekten ist eingehender analysiert. Gerhard von Tiesenhausen hat vor dem I. Weltkrieg in Mežaparks fast 50 Gebäude errichtet, Osvalds Tilmanis in der Wende der 20er—30er Jahre — 25. Architekten der architektonisch wesentlichsten Gebäude in Mežaparks sind auch Eduard Kupffer, Kārlis Bikše, Teodors Hermanovskis, Pauls Kundziņš, Ansis Kalniņš u. a. m.

Im letzten Buchkapitel «Mežaparks während der Sowjetzeit» sind Fakten zu Änderungen in der Bebauung der Gartenstadt in den letzten 50 Jahren nach dem II. Weltkrieg zusammengefaßt.

Tulkojis Agris Timuška

Mežaparks (Kaiserwald) was one of the first garden cities to be created in Europe. The first two chapters of this book describe the tradition of European garden cities, in addition to the construction history of Mežaparks. The earliest examples of housing areas, which were conceptually similar to garden cities, were Bournville and Port Sunlight in England. Nevertheless, the creation of garden cities became widespread only after the publication of Ebenezer Howard's book «To-morrow» in 1898. Garden City Associations were founded in England and Germany, as a result of which the first garden cities appeared — Letchworth (1903) and Hampstead (1906), close to London, Hellerau (1909), near Dresden etc.

The idea behind Mežaparks was conceived at the end of the 19th century and in 1900 the Riga city board decided that the plan should be put into force. The plans for new «colonies of villas» were drawn up by G. Kuphaldt,

Mežaparks

the Director of Riga's parks. In 1903 tram lines were laid to Mežaparks and then electrified in 1910. By 1908 18 villas had already been built in Mežaparks, but this number had already doubled by 1910. A decision was then made to increase construction and the project for the second stage (northern quarter) was commissioned to the German urban architect Hermann Jansen. By the start of the World War I there were over 100 buildings in Mežaparks. The most intensive period of construction was from 1928 till 1932 and by World War II Mežaparks had approximately 400 buildings. All construction work was strictly regulated, limiting the height of each building (2 storeys), the density of development and architectural style.

The next chapter is devoted to styles of architecture, in which the author analyses the 2 predominant historical styles of Mežaparks: Jugendstil or Art Nouveau (early 20th century) and Functionalism (the 1920's and 30's). The subsequent chapters «Jugendstil Mežaparks» and «Functionalism Mežaparks» look at construction in the period leading up to World War I and during the inter-war period. The development of construction is described chronologically, with special reference made to particular characteristics in the development of style, buildings which are typical of the area and the work of individual architects. With the dominance of single-family houses built at the beginning of the 20th century, many semi-detached houses were also being constructed. In the 1920's and 30's 2-storey buildings with a separate apartment on each floor became popular as well.

The work of a number of architects is looked at closely. Gerhard von Tiesenhausen was responsible for nearly 50 buildings before World War I, and Osvalds Tilmanis designed 25 buildings in the 1920's and 30's. The work of Eduard Kupffer, Kārlis Bikše, Teodors Hermanovskis, Pauls Kundziņš, Ansis Kalniņš etc. also are architecturally the most significant in Mežaparks.

The final chapter «Mežaparks in Soviet Times» contains information relating to the changes which took place in the construction of Mežaparks in the 50 years following World War II.

Tulkojusi Jana Tetere

Saturs

Ievads	5
Mežaparks Eiropas pilsētībūvnieciskajā kontekstā	7
Mežaparka būvēsture	22
Arhitektūras stili	42
Jugendstila Mežaparks	55
Funkcionālisma Mežaparks	115
Mežaparks padomju laikā	170
Šodienā un rītiena	181
Paskaidrojumi, avotu un literatūras norādes	184
Speciālo terminu vārdnīca	188
Mežaparka ielu nosaukumi gadu gaitā	193
Tekstā minētās Mežaparka ēkas	194
Personu rādītājs	212
Mežaparks — <i>kopsavilkumu vācu val. tulkojis Agris Timuška</i>	228
Mežaparks — <i>kopsavilkumu angļu val. tulkojusi Jana Tetere</i>	229

Jānis Krastiņš

Mežaparks

(Latvian Nature and Monument Protection Society)
Series «Monuments of Architecture and Art in Latvia»

«Zinātne» Publishing House

Riga 1997

In Latvian

Jānis Krastiņš

Mežaparks

Redaktore S. Cepurniece

Mākslinieciskais redaktors G. Krutojs

Tehniskā redaktore G. Šepkova

Korektore B. Vārpa

Formāts 60x70/16. Ofsetspeidums. 11,31 uzsk. iespiedl.; 10,06 izdevn. l.
Pasūt. Nr. 100191. Izdevniecība «Zinātne», Akadēmijas laukumā 1, Rīgā, LV-1050.
Reģistrācijas apliecība Nr. 2-0250. Iespiesta Rīgas Paraugtipogrāfijā,
Vienības gatvē 11, Rīgā, LV-1004.

Krastiņš J.

Kr 210

Mežaparks. — R.: Zinātne, 1997. — 231 lpp.,
il. — (Latvijas arhitektūras un mākslas pieminekļi).

ISBN 5-7966-1159-3

Mežaparks ir viens no Eiropā pirmajiem 20. gs. sākumā populārās dārzu pilsētas idejas iemiesojumiem. Mežaparka apbūvē atspoguļojas 20. gadsimta sākuma jūgendstila un 20. un 30. gadu funkcionālisma raksturīgākās iezīmes. Grāmatā aplūkots šīs dārzu pilsētas attīstība sava laika pilsētplānošanas paņēmieni un būvmākslas vispārējo iezīmju kontekstā un dots plašs Mežaparka apbūves dokumentējums.

UDK-p 712(091) (474.3)

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

Ls. 2,50

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

Ls. 2,50

97-2
L29

Sērija «Latvijas arhitektūras un mākslas pieminekļi» iepazīstina lasītājus ar celtnēm, celtnu kompleksiem un mākslas darbiem, kuri veido valsts kultūras pieminekļu nozīmīgāko daļu, stāsta par to rašanās vēsturi un autoriem, kā arī analizē šo pieminekļu vēsturisko un māksliniecisko vērtību, parāda to vietu gan nacionālās kultūras attīstībā, gan pasaules kultūras pieminekļu vidū. Sērijas darbi atspoguļo arī pavisam jaunus vai vēl maz pazīstamus zinātniskus faktus. Sērijā ietvertu darbu autori ir speciālisti arhitektūras un mākslas pieminekļu izpētes, aizsardzības un restaurācijas jomā.

Šajā grāmatā parādīts, kā radās un attīstījās Mežaparks — viena no Eiropā pirmajām dārzu pilsētām. Aplūkoti galvenie būvperiodi — 20. gs. sākums, starpkaru posms un laiks pēc otrā pasaules kara. Tie atšķiras ar arhitektūras stilistiku un ir atstājuši savdabīgus vaibstus Mežaparka apbūvē, kaut gan kopumā tie veido unikālu un viengabalainu pilsēt-būvniecības ansambli.

Sekos grāmata par Rīgu, kuras nav.

FAMP